FORN-NORDISKT BIBLIOTEK

UTGIFVET

AF

J. WAHLSTRÖM.

Fjerde Häftet.

UPSALA 1848.
WAHLSTRÖM & C.

Om den s. k. Götiska Skolan

af

WIESELGREN.

(Ur en vidlyftigare uppsats — införd i Läsning för Bildning och Nöje — hvilken afhandlar de historiska vetenskaperna i allmänhet, taga vi oss friheten här införa hvad som rörer nordens forntid.)

Det största felet var att antaga en sats, hvilken följdriktigt utvecklad innebar en historisk otro, ett antagande att en försyn ej går genom historien. För Isländska Sagoberättares längtande återblick från den brinnande volkanens isiga land till fädrens skandinaviska jord, den dessa fäder trampat som hedningar, visade sig rimligen den tid, som föregått Christendomen, i ett poetiskt skimmer, jemnfördt med det närvarande, der man såg hvarje brist så väl som hvarje skönhet. Under en sådan sinnesrigtning kunde ej historia såsom sannvetande uppstå. Ungdomen vid 1809 års olyckor blickade ock från det närvarande till det förflutna och såg på det aldramest fjernade genom den Isländska sagotuben. De upptäckte då i den hedniska tiden ett Eden, som besjöngs med glödande kärlek i tonerne. Om Manhem hette det:

> Det var en tid det bodde uti Norden
> En storsint ätt beredd för fred som krig:
> Då ingens slaf och ingens herre vorden
> Hvar Odalbonde var en man för sig.

Om Vikingen klang skaldens harpa:

> Kom Vikinga-segel — då gällde det blod:
> Kom Krämare — så fick han gå.

Då den siste Kämpen klagat öfver Munke-kåpor och olåt och hvita Christ, och berättelsen slutats med upplysningen att han "störtat från klippan i djupet brå", suckar Skalden:

"Säll den som får vara hos Oden!"

Och den siste Skalden klagade:

De komma ej åter,
de gamle Gudar,
Derföre måste jag
gå till dem,
Och de Christnes fader,
som jag bekänt, . . .
Han skall ej vredgas
Om Skalden förskjuter
himmelens glans,
för att . . .
sjunga sin sång
med Brage den Gamle.

Hvad Geijer börjat, dref hans förste lärjunge i historismen, Tegnér, ännu längre. Den gamle Hedningen såg i den Christna tiden — den slappa tiden,

då sångens senor ha brustit som handlingens glafven;

Och Frithiof och Ingeborg framställdes fullkomligt ethiska, etheriska och esthetiska i 19:de seklets ljus. Afzelius lär oss ännu, att våra hedniske fäder dyrkade "All-Fader, himmelens och jordens skapare, rent och oskrymtadt; troende sig bäst förvärfva hans nåd och välbehag genom redlighet i vandel, trohet mot Drott och Fädernesland samt osviklighet i förbund och löften" o. m. s. Detta verkade hos Dii minorum gentium. Snart blef det allmänna tonen hos de halfbildade, att hedendomen var en högre formation af cultur, än den derpå följande Christendomen. Det öfvade äfven på studierne sitt inflytande, så att de största häfdatecknare fortforo att egna decennier till hedniska tidskiftets förklaring, då deremot vår medeltid dels ej upphanns, dels togs blott som en Kunga-saga. Man glömde, att sjelfva de Isländska sagorna, än mer de inhemske sägnerne framställde ättestupor, ätteklubbor, barns utkastande o. d., då Katholikerne uppbyggde Själahus och Hospitaler för sjuke och gamle; man förglömde hedningarnes kastning på spjutsuddar och Örnristningen på de besegrades ryggar, och att de Christne deremot förbundo de sårade och

lärde sina fångar Christendom; man förbisåg berättelser om dyrkan af kor i Skåne, vid hvilkas fall hjeltemodet föll, af stora ormar i Bleking, hvilka måste besegras och brännas o. d., hellre lyssnande på vingslaget af Odens korpar, än på suset af dufvans flygt öfver Jordans vågor. Man visste, men ville ej mycket vidröra den sanningen, att den Odalbonde, som slog sköldslag på Upsala thing, då Lagmannen hotade dräpa sin kung, såsom när man förr dränkte 5 kungar i en källa, hade trälar, som skötte arbetet hemma; att Vikingarne voro Barbaresk-staternes gelikar, som genom sitt sjöröfveri tvingade Handlande städer att sluta Hanseförbund o. d. Ty allmänheten tror hellre på skalderne än ransakar med häfdaforskarne. Så uppstod hvad Geijer kallar ett skön- och sken-väsende, som förvirrade begreppen, hvilka blott af klar sanning komma till reda. Det är väl sannt, att ej reformationstiden lika hårdt bedömdes, som Katholicismen, men — den öfverhöljdes också med diktens skimmer. Geijer tillbad Gustaf Eriksson, då han först uppträdde uti Iduna. Inga Martyrölogier till Sanct Erik voro fullare af devotion i medeltiden, än Geijers sång till K. Gustaf. Sjelfva tonen var en psalms;

Då jag dig, Fader, tänker
En helig vördnad sig i bröstet sänker;
Jag ville till dig fara,
Och evig tro och kärlek dig förklara;
Ty jag dig hörer till m. m.

Genom historiska studier måste ju Geijer affalla från dessa förvillelser. Sken- och skön-skimret qvarstod, så länge han fortfor att hufvudsakligen ransaka i de tusen utländska skrifterne, rörande våra fäder, förrän de inkommit i vår Nord; men skimret föll när han började att i stället ransaka och lyssna på dem, som ransakade i detta Nordens stora mellan hafven utrullade permbref, der grafvar och andra minnesmärken äro villo-runor, till hvilka forskaren bland urkunder skall veta att sätta stafven. . . . .

Om Olof Skötkonungs dop.

(I tidskriften Frey infördes för några år sedan det väsendtligaste af denna uppsats, hvilken nu, ytterligare öfversedd, här förekommer i mera sammanträngd framställning).

Ericus Olai antager, utan anförda skäl, att Olofs döpelse skett redan år 956. På kritikens nuvarande ståndpunkt behöfver man härvid endast anmärka, att Olofs födelse ej kan- skjutas längre tillbaka, än till år 973, såsom Neikter*) visat. Den i så många afseende orättvist bedömde och för ifrågavarande tidehvarf ingalunda förkastlige**) Johannes Magnus har visat en berömlig takt och varsamhet uti att ej följa sin föregångare; han uppgifver nemligen ingen kronologi för Olofs döpelse. Olaus Petri deremot sätter dopet till år 980 eller något sednare. Förmodligen har han blifvit dertill ledd af en anteckning på ett manuskript af Sigfrids historia, hvilket Baazius på sin tid egde och äfven Benzelius nämner, hvaruti uppgifves, att Sigfrid nämnde år anlände till Värend. Men anteckningen är yngre, än det öfriga manuskriptet, och visar således endast, huru någon sednare läsare föreställt sig förhållandet. Laur. Petri skrifver 989 (måhända tryckfel för 980) på inga uppgifna skäl. Messenius lemnar i första boken af sin Scondia några osäkra underrättelser om Olof Sköt-

*) I disputationen: *de ætate Olai Skottkonung, cum capesseret regnum*, Ups. 1800. Hans födelse kan ej sättas före 976 enligt Christiania Litteratur Tidende 1845 sid. 172. Reuterdahl, Kyrkohist. I. 254, gör på grundade skäl sannolikt, att Olof ej kan vara född förr än på 980-talet. Rosenhane antager år 985. Andra bestämma sig för en ännu sednare tid.

**) Jfr Wieselgren, Ny Smålands-Beskrifning, I. 254 ff., der det heter: "Vår Svenska Saxos, Johannis Magni skildring af Sverige i nionde seklet är vida mer enlig med Europeiska historien, än de Isländska sagor befinnas vara, som vunno kanoniskt anseende, då Joh. Magnus blef en Apokryph äfven i det hänseendet, att ingen vågade citera honom...., Säkert skall dock ingen kritik bevärdiga Joh. Magnus med en — granskande förkastelse. . . . Tiden upptages dertill allt för mycket genom bestämmandet af de isländska genealogiernas åratal eller uppgörandet af huru många folkrika familjer med alldeles samma namn och karakterer få lefva i medlet af både 8:de och 9:de seklerna. . . . Måtte Theologerne alltid tro så fast på Bibeln, som våra lärde nu ett sekel trott på Isländningarne!" Lagerbring erinrar redan (IV. 136) betydelsefullt, att Joh. Magnus "i vår tid för åtskilliga orsaker läses nästan intet." Olof Skötkonungs död låter Joh. Magnus inträffa år 1018, och misstager sig således blott på tre år, eller lika mycket som Geijer, enligt Bergfalks undersökning (se nedan).

konung och sätter hans döpelse till år 995. I tolfte boken af samma verk — hvilken innehåller rättelser vid de föregående och utmärker sig för en på denna tid ganska hedrande kritik, hvarigenom han står högt öfver den sednare Rudbeckska perioden — ändrar han nämnde uppgift, utan att anföra några skäl, till 999. Förmodligen har han hemtat detta årtal från Jacobus Gislonis, med hvilken han likväl på nämnda ställe tvistar, yttrande, att denne "naufragium facit veritatis." Jac. Gislonis uppgifver, att Olof den helige blifvit Olof Skötkonungs måg år 999; och då på några ställen, såsom i minsta Rimchrönikan och Breviarium Lincopense, säges, att den nygifta dottren föranstaltat om presters sändande, hvilka döpt fadren, så har man bestämt kronologien för dessa båda händelser till samma år. Messenius visar nu omöjligheten af giftermålets inträffande år 999; men bibehåller, troligen af ovarsamhet eller opröfvadt, uppgiften om dopet vid samma år, helst deremot inga betänkligheter för tillfället uppstodo. På samma ställe anmärker han Laur. Petri uppgift såsom felaktig.

Vid denna mening stannade man alltsedan, intill dess Isländska litteraturen började blifva närmare bekant. Ur munkarne Odds och Gunlögs sagor om Olof Tryggvason hemtade man då den underrättelsen, att dennes hofbiskop Sigurd efter slaget vid Svoldern rest öfver till Sverige och döpt dess konung. Man ansåg, att detta borde kunna hafva försiggått ungefär ett år efter slaget, således år 1001, hvilket efter Wilde och Dalin blef allmänt antaget och gällde till dess Lagerbring uppträdde.

Denne skrifver (I.521): "Efter en gammal dagbok har Olof Skötkonung blifvit döpt 1008, hvilken räkning kommer ganska väl öfverens med andra omständigheter." Denna åsigt började då utjränga de förra och återfinnes äfven hos Rühs samt i första tomen af Scriptores rerum Suecicarum.

Men Hallenberg framstod såsom en väldig vedersakare af Lagerbring. Wilde*), Lagerbring, Celsius och Fant hade antagit, att hofbiskoparne Jon Sigurd och den engelske Sigfrid voro en och samma person, hos

---

*) Anmärkningar till Pufendorf, sid. 392.

serskilda författare olika benämnd. Hallenberg har med sin djupa lärdom segrande anmärkt grundlösheten af en sådan mening. Han visar äfven att den Svenska Legenden om Sigfrid eger lika god grund för sin tillförlitlighet och till och med förtjenar mera förtroende än de Isländska sagorna, hvilkas sista redaktion är öfver hundrade år yngre än den Svenska Legenden. Bihanget till Vestgötalagen öfverensstämmer äfven med Sigfrids-Legenden; och vi hafva sålunda tvenne inhemska berättelser, som, både i anseende till ålder och pålitlighet, böra ega företräde för de åberopade Isländska sagorna, hvilka endast tillfälligtvis beröra Christendomens införande i Sverige. De Isländska källor, om hvilka här är fråga, äro för öfrigt af ett värde, djupt underordnadt de mera berömda från denna sagorika ö; och ingen förkärlek för Isländarne bör kunna tillegna dem företrädet framför våra inhemska uppgifter.

Sednast har Strinnholm till undersökning upptagit ämnet. Han bekräftar Hallenbergs mening i afseende på Sigfrids-Legendens trovärdighet; men visar tillika, att en del af Hallenbergs slutsatser varit förhastade. Med instämmande i dessa Strinnholms grundade inkast mot Hallenberg, kunna vi dock ej förena oss med Strinnholms egen åsigt, utan, fullföljande den väg, han till en del banat, är vår afsigt att gå ännu några steg längre, för att, såsom vi hoppas, komma närmare målet.

På ett ganska tillfredsställande sätt har Strinnholm mot Hallenberg visat omöjligheten af Olofs dop genom den Engelska Sigfrid redan *998*; och efter bekantskapen med Strinnholms kritik, kan ingen rimligtvis låta Sigfrid från England anlända till Sverige tidigare än år ***1012*** *). Men efter denna upptäckt vågar Strinnholm

---

*) Ännu ett skäl för detta påstående kan hemtas från den omständigheten, att Sigfrids anförvandter och medhjelpare uppgifvas ha varit Cluniacenser-munkar, i hvilket fall de knapt på 900-talet kunde hafva kommit till det aflägsna Sverige, om man betänker Cluny-kongregationens sena uppkomst. Hallenberg låter dem likväl anlända före Harald Blåtands död. (Strinnholm sätter denna sednare till år 990 eller 991. Petersen, Danm. Hist. i Hedenold II. 149 bestämmer den emellan 980 och 988. Molbech, Hist. Aarböger, mellan 988 och 991. Dahlmann till 986. Wieselgren, Ny Smål. Beskr. I. 321,

icke låta Sigfrid förrätta det omtvistade dopet, utan antager den Norska Sigurd såsom dess verkställare. Häri kunna vi ej förena oss; hvarom mera nedanför.

Allt för djerft anse vi det äfven vara att med Strinnholm, mot Adami tydliga vittnesbörd, låta Olofs och Sven Tveskäggs förbund följa efter Svolderslaget. Ingen, mer än Dalin, har förut vågat att häri skilja sig från Adamus. Dalin låter nemligen förbundet stiftas år 1002, således ett år efter dopet, hvilket sednare, enligt hans mening, försiggick ett år efter Svolderslaget. Vid dessa bestämningar går Dalin tydligen endast gissningsvis till väga. För öfrigt har man allmänneligen lagt för stor vigt vid det uttryck ("rex Christianissimus"), som Adamus vid berättelsen om förbundet nyttjar om Olof. Reuterdahl har redan före oss anmärkt, att detta epithet mera är ämnadt att karakterisera Olof i allmänhet, än att afse någon viss tidpunkt i hans lefnad.

Att Olof skulle hafva tvungit eller öfvertalat Sven att antaga och befrämja Christendomen, eller blott med detta vilkor hafva stadfästat honom på Danska thronen, hafva flere nyare, åberopande Adami uppgift, antagit. Adamus nämner dock ej uttryckligen något sådant, och de äldre häfdaforskarne hafva endast fattat Adami ord såsom tillkännagifvande de båda monarkernes ömsesidiga beslut att gynna och upprätthålla Christendomen. Alla omständigheter, noga och utan fördom skärskådade, vittna för öfrigt, att det just var Sven, som yrkade befordrandet af den nya lärans framsteg. Messenius framställer till och med otvetydigt saken så, eller att Sven var sjelfva upphofsmannen till förbundet. Svens glödande ungdoms-hat till Christendomen, hans beryktade utsväfvande och öfverdådiga vandel i de yngre åren, den grymhet, hvarmed han störtade sin christne fader från thronen, tyckas några författare allt för uteslutande hafva i föreställningen fasthållit, äfven som man måhända i detta afseende hyst för mycken tillit till de mot honom, af nära för handen liggande skäl, fiendtligt stämda Engelsmännens uppgifter. Man har förbisett, att han, efter

---

yrkar, att man ej känner något om Harald efter år 975). Den nyaste källan för Clunys historia, *Essai historique sur l'Abbaye de Cluny*, par Lorain, Dijon 1839, vidrörer ej norden.

fadrens störtande, sjelf genast fördrifven af Erik Segersäll, irrande omkring utan hemvist och i många år skiljd från sitt fädernesland, mer och mer frångått sitt förra lefnadssätt och slutligen mottagit dopet, samt efter denna tid icke förföljt de Christna, om än Christna Engelsmän haft särskildt fog till förebråelser. Häruti instämma mångfaldiga vittnesbörd.

Vid underrättelsen om Erik Segersälls död år 994 skyndar nemligen Sven, som då jemte Olof Tryggvason dref härnad på England, till Danmark för att återtaga sitt förlorade fädernerike. Men han bortjagas åter af den svensk-danska flottan, på hvilken Olof Skötkonung var ombord. Kort derefter vunnos Sven och Olof Tryggvason för kristendomen och döptes på en af Scilli-öarne. Efter någon mellantid vinner Sven Sigrid Storrådas hand. Hon öfvertalar då sin son att till Sven återlemna Danmark*). Sven återkommer till sitt fäderneslaud, enligt Sigfrids-legenden, varm i sin kristendom, omgifven af prester. Nu afslutas mellan Danmark och Sverige ett förbund. "Feceruntque pactum", säger Adamus, "ad invicem firmissimum, ut Christianitatem in regno suo plantatam retinerent et in exteras nationes effunderent." Låtom oss nu höra, huru Messenius — tydligen ej på lös gissning, utan på grund af någon scholiast eller andra documenter — fattat dessa ord och huru han framställer sanna förhållandet: "Sueno, ex summo religionis Christianæ osore et persecutore, maximus in suo factus exsilio fautor et amator, mox coepit novæ conjugi et privigno sensim igniculos adducere, tantumque effecit, ut ipsa manus Evangelicæ porrigeret veritati, et Olaus cum vitrico pactum, teste Adamo, de retinendo Christianorum dogmata in regnis plantata, ad aliasque propagando regiones, lubens iniverit." Efter inhemtandet af denna förklaring lärer väl ingen vidare löpa fara att misstaga sig om rätta sammanhanget. Den förut omvände Sven låter varsamt (sensim) den nya läran komma till sin gemåls och styfsons kännedom; hvarefter hon (ipsa) öppet förklarar sig för Evangelium; Olof åter, som af nedanföre framställda skäl ej vågade sätta de hedniska Sven-

*) "Restituit eum in regnum suum, eo quod matrem suam habuerit uxorem." *Adamus.*

skarnes trohet på ett sådant prof, lät måhända primsigna sig, men dristade ej öppet antaga dopet, ehuru han för egen del ej synes känslolös för det till Christendomens upprätthållande ingångna förbundet (Iubens iniverit*). Det är sannolikt, att Olof vid detta sammanträde först erhöll någon egentlig kunskap om Christendomen. Han var sjelf ännu helt ung; och den honom vårdande modrens, Sigrids, föregående nit för hedendomen är tillräckligt bekant.

Alldeles förvånande är den annars noggranne Hallenbergs irring, då han enständigt nekar, icke blott att Sven kunde vara Christen före Olof, utan äfven möjligheten af att Sigfrid, på resan från England, kunde besöka Sven; hvarföre Hallenberg ock antager den orimligheten — mot alla skriftliga intyg — att Harald Blåtand ännu regerade i Danmark, då Sigfrid först färdades till Sverige. Vi säga "orimligheten"; ty det är just Hallenberg, som för öfrigt med så öfverlägsen lärdom och skarpsinnighet vindicerat Sigfrids-legendens och Adami auktoritet uti denna tvistefråga.

Strinnholm har tillfyllest bevisat, att Sigfrid ej kunnat inträffa i Sverige förr än mellan åren 1012—1018. Han antager likväl derjemte, att Olof Tryggvasons hofbiskop Sigurd i sjelfva verket är den, som döpt Olof Skötkonung, men att traditionen fästat denna händelse vid den Engelske Sigfrid, helst denne lifligare qvarstod i folkets minne, då deremot Sigurd snart glömdes. Den svenska Sigfrids-legenden och den isländska Sigurds-sagan innehålla så många öfvensstämmelser, t. ex. om konungens dop, om morden i Vexiö m. m., att man tydligen deraf inhemtar, att begges hjeltar tidigt blifvit förblandade. Detta kunde så mycket lättare inträffa, som sjelfva namnen Sigfrid och Sigurd i äldre tider blifvit promiscue begagnade för samma personer. Så heter Sigurd Schlangentödter i de äldsta berättelserna Sigfried.

---

*) Det ser ut, som löftet om Christendomens upprätthållande gällt endast Danmark ("in regno suo — ej regnis suis — plantatam", enligt Adamus; ehuru Messenius, som måhända ej gifvit akt häruppå, skrifver "in regnis.") I Svea rike fanns väl nu ingen Christendom, af någon betydelse, att upprätthålla.

Så äro Adami Sigafrid och Amilo*) troligen begge att återfinna uti Isländarnes Sigurd Ring.

Hufvudfrågan blir nu: har väl Sigfrids-legenden, eller Sigurds-sagan, tillagt sin hjelte, hvad den andre verkligen utfört? — I denna punkt måste vi skilja oss från Strinnholm. Då Sigfrids-legenden och flera af våra inhemska urkunder sammanstämma uti att åt den från England kommande Sigfrid tillägga konungens dop, och då Benzelius bevisat, att nämnde legend blifvit skrifven redan år *1205*; då deremot Isländaren Halfdan Einarsson finner otvifvelaktigt, att de ifrågavarande isländska sagorna blifvit tillökta af sednare författare, och Arnas Magnæus anser dem hafva blifvit skrifna först *1320*: så tyckas i sanning giltiga skäl förefinnas att heldre misstänka den yngre redaktionen af de isländska sagorna**) för en interpolation, hvarigenom konungens dop blifvit

---

*) Månne ett förskämdt uttal af Annulus? Så vinner Bergfalks konjektur i Skandia ett ytterligare stöd, då han anser den gamle Ynglingaättlingen Aue för identisk icke blott med Harald Hildetand, utan äfven med dennes supponerade motståndare Sigurd Ring (annulus). Jfr inledningen till "Sigtuna, det forna och närvarande."

**) Rühs har i bihanget till sin skrift om Eddan påpekat, huru Isländarnes, på modersmålet författade skrifter, mera varit underkastade ändringar, än andra länders samtidiga, mestadels på Latin författade urkunder (såsom äfven Sigfrids-legenden är). Det var naturligt, att, sedan kristendomen hade bland Isländarne väckt en vetenskaplig anda, deras lands och deras förfäders historia skulle framför allt hänföra dem; det smickrade deras fosterlandskänsla att sammanknyta dem med de folks och hjeltars, hvilkas värf blifvit förherrligade genom så stora skalder och häfdatecknare. Vid sina historiska skildringar begagnade de sig af modersmålet: dels efter deras förste lärares, Angelsachsernes, exempel, hvilka redan sedan längre tid hade nyttjat sitt modersmål vid skriftlig framställning, dels emedan bland sjelfva presterna och de lärde bekantskapen med latinska språket ej var särdeles djup. Härvid förekommer äfven den omständigheten, att de fleste isländske andlige utgjordes antingen af infödingar eller af Engelsmän och Norrmän, ej, såsom i andra länder, af Italienare och Fransmän: man finner också, att öfverallt, der intet fremmande eller (Romerskt) bildadt presterskap förefanns, modersmålet tidigt blifvit begagnadt, t. ex. i Ryssland. Men historiographien led häraf det men, att en mängd utsmyckningar, interpolationer o. s. v. uppstodo. Hvarje afskrifvare var i tillfälle att göra tillsatser och ansåg sig dertill berättigad: man ser det hos Nestor; och äfven

tillagdt Sigurd, hvilken varit för Isländarne känd, då de deremot om sjelfva dopet ej vetat något annat, än att det blifvit förrättadt af en Sigfrid, den de, af ofvan angifna orsaker, lätteligen kunnat förblanda med den för dem bekante Sigurd, hvilken dessutom nära nog samtidigt äfven predikade i Sverige.

Men — invänder troligen den läsare, som behagat följa oss i dessa undersökningar — tillåta de historiska uppgifterna om denna tid, att Olof Skötkonungs dop får anses uppskjutet ända till år 1012*), före hvilken tid Sigfrid ej kan vara till Sverige anländ, såsom Strinnholm bevisat? — Vi äro för vår del fullkomligt öfvertygade derom; och tro oss kunna med goda skäl ådagalägga, att Olof ej förr än år 1018 emottagit dopet**).

Att Olof redan såsom ung, genom konung Sven i Danmark, vunnits till någon benägenhet för Christendomen, ha vi i det föregående ådagalagt. Ganska tvifvelaktigt är likväl, om han då af tro och insigt, eller af andra bevekelsegrunder, hyllat densamma. Att imedlertid länge hans ställning icke medgaf honom att öppet bekänna den nya läran, bör vara tydligt. Han torde

---

de isländska historieböckerna, t. ex. Sturlesons, hafva af sednere kopister blifvit utvidgade med grundlösa och fabelaktiga tillägg. (Jfr Torfæus, i ett bref till Sperling: Torfæana 145). I tidehvarf, då begreppet om litteratur- och kulturhistoria ännu ej vaknat, ansåg man sig göra efterkommande en tjenst härmed och afsåg endast ämnet, ej koloriten eller en skrifts ursprungliga habitus. Man erinre sig huru ännu den lärde Stiernhielm utgaf Vestgötalagen!

*) Konong Sven Tveskägg i Danmark, hvilken Sigfrid besökte på sin färd till Sverige, lefde bevisligen till år 1014, ehuru Isländarne orätt låta honom aflida redan 1009. Sigfrid kunde således ej sednare än 1014 komma från England. Enligt legenden begaf han sig först till Värend; och ej förr, än han der såg sitt utsäde blomstra, begaf han sig till Olof Skötkonung.

**) Wieselgren gissar, att Sigfrid ej kommit från York, såsom förmäles i legenden, utan att detta är en felaktig afskrift i stället för Cork, ett af de Irländska småriken, som nu innehades eller nyligen innehafts af en Skandinavisk konungagren. Vid denna tid voro Lodbrokidernas ättlingar uti Irland Christna, och kunde väl ej ha förgätit, hvarifrån deras fäder kommit, samt önskat sända dem en missionär. Milred, Sigfrids konglige gynnare, är ett namn, som träffas hos Sprengel och Bromton. Jfr Ny Smål. Beskr. I. 254, 327, 513.

möjligen hafva låtit primsigna sig för att fritt kunna umgås med både kristna och hedningar; men att genom dopets antagande uppenbart bryta med sina hedniska undersåtare, hade han visserligen ej vågat förr än längre fram i tiden, då Sigfrid, hvilken säges hafva omvändt hela Sverige, hunnit utbreda och befästa den nya tron. Vi taga sålepes för afgjordt, att Olof ej före, utan efter de verksamme engelske missionärernes ankomst, dristat taga ett så afgörande steg. Vådan af att öppet bryta med hedningarne antydes ock träffande af Dalin, som vid redogörelsen för Olofs dop, hvilket han låter ske år 1001, yttrar: "Detta Olofs verk gaf tillkänna ett hjeltemod, som till den tiden varit sällsynt. Konungarne hade gerna af klokhet ej låtit märka sina tankar, antingen de varit kristne eller hedningar." Man erinre sig huru det gick med Olof Trätälja, som enligt inhemske författare var kristen och enligt Sturleson var trög i offrande. Då en gång årsväxten slog felt, brändes han till försoning åt hednagudarne. På denna händelse synes Elnoth syfta, då han*) yttrar: "Svearne och Götarne synas åtminstone till namnet vörda de Christnes tro, så länge allt går väl och efter deras önskan; men om motgångar inträffa, såsom ett ofruktbart år eller ihållande torka, eller täta stormar, eller fiendtliga anfall; så svika de icke blott med orden, utan ock med gerningarna den tro, som de till orden antagit, och de blifva dess förföljare, och söka till och med att utdrifva den från sina gränsor." Vådan var således för Olof Skötkonung ej så obetydlig. Vi minnas den rotfasta hedendomen hos massan, ännu i Blot-Svens dagar. Också måste Olof under sina sista år, då han öppet bekände kristendomen, välja en särskild provins, der han kunde ostörd idka sin gudstjenst: nemligen Vestergötland. Några hafva nekat detta sednare; troligen i följd deraf, att de för mycket tillbakaskjutit tiden för hans dop, och således ej funnit hans flyttning från Upsala — så tidigt — öfverensstämmande med andra underrättelser. Uppgifterna, att Olof någon tid residerat i Sigtuna, äro grundlösa och

---

*) Scriptores rerum Dan. III. 331. Olof Trätälja var känd i Danmark, der han gjort infall och eröfrat en del af landet, enligt Hamsfort i Script. rerum Dan. I. 36.

hafva uppkommit af missförstånd*). Att han deremot under sina sista år valt Vestergötland till vistelseort, är fullt bestyrkt.

Inga handlingar bestyrka, att Olof under sin regering, med undantag af de sista åren, med något verksamt allvar omfattat Christnndomen; ja, hans förnämsta rådgifvare och trognaste vänner voro ännu 1018 hedningar, enligt Sturleson, med orubblig tro på de gamla gudarne. Särskildt mot Hallenberg och hans efterföljare erinra vi, att Olof, enligt Sigfridslegenden, hvilkens trovärdighet just Hallenberg så mästerligen ådagalagt, af Sigfrid blifvit döpt med hela sin slägt och sitt hoffolk och hela sin krigshär. När nu Hallenberg låter allt detta ske redan år 998, huru är det då möjligt, att Norrmännen i Svolderslaget — tvenne år derefter — kunnat yttra, att det varit bättre om Svenskarne sutit hemma och slickat sina offerskålar; hvilka speord tillräckligen tydligt angifva, att hedendomen då ännu var herrskande hos, åtminstone de fleste och förnämste, Svenskarne, enär ett sådant tillmäle göres serskildt dem, vid sidan af Danskar och Norrmän. Men kunde då konungen vara döpt år 998 eller ens före 1018, när han ännu vid sistnämnde tid hade sina hedniska rådgifvare och vänner omkring sig? Nej! "En kristen konung utan kristen omgifning låter icke tänka sig", yttrar Reuterdahl**); väl vid ett annat

---

*) Att Olof Skötkonung någon tid i Sigtuna residerat, är alldeles obevisadt, och troligen lika ogrundadt, som uppgiften att han uthytt titeln "Upsala konung" mot den af "Svea konung." Hela denna dikt har blifvit uppgjord med anledning af några mynt, på hvilka läses "Olof Rex Sueuor. on Sithu." Hallenberg anser dessa för angelsachsiska och tror dem vara slagna i England. Sednare forskare tilldöma dem väl Sigtuna; men upplysa, att tillägget "on Sihtu" lika litet innebär att Olof residerat i Sigtuna, som att någon kung haft sitt säte i York, derföre att på Knut den stores mynt finnes inskriften: "Rex Eofervicæ." Det sistanförda ordet betecknar endast, att myntet var slaget i York; och likaså får man af nyssnämnde Olof Skötkonungs mynt icke draga någon annan slutssts, än att hans engelska myntmästare hade sin verkstad i Sigtuna. Jfr en afhandling i Vitt.-Akad:s Handl. XIII. 293, hvars författare, Prof. Schröder, tillägger: "Historien gifver icke någon anledning att konungarne denna tid residerat i Sigtuna."

**) Kyrkohist. I. 488.

tillfälle, men anmärkningen har sin fulla tillämplighet äfven här.

Då vi tillåtit oss yttra en tvekan om Olofs sannskyldiga nit för kristendomen från den tid, då han ingick förbundet med Sven, till dess han kom i beröring med Sigfrid, så böre vi äfven anföra andras tankar i samma fråga. Hörom bå först Reuterdahl: "Få vi sluta något af de förhållanden, i hvilka Olof Skötkonung befann sig, så skulle vi tro, att han af de furstars exempel, med hvilka han stod i förbindelse, och hvilkas seder och lefnadssätt han synes hafva varit benägen att efterhärma, blifvit förmådd att emottaga dopet" (hvilket Reuterdahl låter försiggå vid den af Hallenberg antagna tiden). Lagerbring yttrar: "Gud är allena hjertans ransakare, men för öfrigt ser det ut, som man har ej mycken fog att upphöja Olof för sin omvändelse."

Lagerbring låter enligt Diarium Minoritarum Olofs döpelse uppskjutas till 1008, hvilket, säger han, kommer ganska väl öfverens med andra omständigheter. På hvad sätt denna öfverensstämmelse visar sig, förbigår han dock alldeles. Nyssnämnde Diarium, tillika med Prosaiska och lilla Rim-Krönikan, uppgifva 1108 såsom döpelseåret. Felaktigheten i ett sådant årtal ligger öppen för hvem som helst och anmärktes redan af Ericus Olai. Lagerbring ändrar detta helt enkelt, på eget bevåg och utan några skäl, till 1008, hvari han följes uti f ö r s t a tomen af Scriptores rer. Suec. (I den a n d r a tomen följes Hallenberg). Hallenberg vill äfven för sitt ändamal begagna denna på det hela föga maktpåliggande uppgift, och föreslår, att i stället för de Romerska siffrorna *mcviii* = 1108 må läsas *cmxcviii* = 998. Denna ändring är dock temligen våldsam; och med mera skäl kunde man såsom den minsta möjliga ändring föreslå att vid det *c*, hvari tydligen felet ligger, blott tillägga ett omvändt *c* (ɔ), hvarigenom *x* uppstår, då årtalet blir *mxviii* = 1018. Äfven om detta årtal varit från början tecknadt med våra vanliga siffror, är största likheter för ögat mellan talen 1108 och 1018, och dessa hafva således i begge fallen lättast kunnat förvexlas. Utan att lägga någon synnerlig vigt vid denna konjektur och hela denna anteckning, hvilken sednare dock är d e t e n d a, h v a r e f t e r så v ä l Lagerbring som Hallen-

berg och deras efterföljare bestämt sina årtal, ha vi funnit andra skäl som styrka, att just årtalet 1018 helst af alla må antagas såsom Olof Skötkonungs döpelseår.

Att Olof Skötkonungs död inträffade 1021 (ej 1024) och att således det det Upsala Ting, der Thorgny frambar sin "torra och ohyfsade sanning", såsom Lagerbring yttrar sig, inföll 1018, är i Skandia af Bergfalk tillfyllest bevisadt. Ett ytterligare skäl för samma mening kunde dock tilläggas ur den ryske kronisten Nestor, hvilken nämner, att en Varegisk prinsessa 1020 födde Jaroslavs äldste son Vladimir. Man vet, att Olof efter nämnde Upsala Ting till Ryssland öfversände sin dotter för att blifva Jaroslavs maka; och då deras äldste son föddes 1020, kunde ej berörde Ting hafva varit hållet 1021, såsom de nyare vanligen antaga.*)

På detta ting blef konungens makt bruten. Han hade, utom sitt trots, troligen genom ovarsam eftergift för kristendomen och missionärernes gynnande, redan hunnit att göra de hedniska Svearne sig motvilliga. Efter denna tid tyckes Olof i sjelfva verket ej haft mycket att säga. Genom obetänksamhet blottställde han sitt anseende och väckte allmän ovilja. Menigheten samlades å nyo och rådslog om konungens afsättande, emedan han brutit Allsherjardom eller folkets allmänna beslut på det föregående tinget, i det han sändt sin dotter till Ryssland i stället för till Olof den helige. Under dessa mör-

---

*) Sturleson: *Saga af Olafi hinom Helga* Cap. 65, 66, 92, 94, 95. Enligt den kronologi, som finnes intagen i 2:dra delen af Köpenhamnska upplagan till Sturlesons *Heimskringla*, blef *Ingeborg* eller rättare *Ingegerd* förmäld med *Jaroslav* år 1019. Märkvärdigt är att Ryska Annalisten ingenting nämner om detta frieri, utan endast att Jaroslavs äldsta son föddes 1020, hvilket ock passar väl in med Sturlesons tideräkning. Efter denna Drottning *Ingegerd* torde Ingermanland hafva erhållit sitt namn, emedan Provinsen var hennes morgongåfva. Jemför *A. J. Sjögren*, über die Finnische Bevölkerung des S:t Petersburgischen Gouvernements, und über den Ursprung des Namens *Ingermanland*. S:t Pb. 1833, samt *A. J. Hipping*, i Neva och Nyenskans, Historisk skildring, Helsingf. 1836, I. 201. — Enligt Islenzkir Annálar, Köpenh. 1847, sid. 37 äktade Olof den helige 1019 svenska prinsessan Astrid och Jaroslav systern Ingegerd. — Olof Skötkonungs dödsår sättes dersammastädes till 1020.

ka förebud, då en hvar kunde förutse svåra brytningar, har troligen Sigfrid funnit rätta tiden vara inne att öfvertyga konungen, att ett vacklande mellan kristendomens tydliga kraf samt omständigheternas och egenviljans fordringar nu allraminst finge ega rum; och inför den, som nu med andans kraft predikade öfver den för tillfället särdeles lämpligt valda texten: "Utan en varder född med vatten och anda, kan han icke ingå i Guds rike"*), kunde Olof ej längre bestå, utan lät sig döpas med slägt och hoffolk och sin här. Måhända ville Olof genom detta mera afgörande steg jemväl vinna, och vann äfven sannolikt efter hand derigenom, de kristna Vestgötarne, som förut företrädesvis och med mesta framgång hade stämplat mot hans krona. (Det blefve ock i annat fall svårt att förklara, hvarföre han just efter denna tid skulle draga sig undan det hedniska Upland och söka ro bland Vestgötarne — nyss hans hätskaste fiender — om ej någon försoning och sednare förbindelse med dem föregått). Och då Svearne ville skydda sin gamla rätt till konungavalet och sade sig ej behöfva tigga råd af Vestgötarne samt yrkade, att riket ej skulle gå från forna konunga ätten; så uppstod härigenom en söndring, som innebar konungens räddning.

Ty under denna allmänna villervalla var konungen öfvergifven af alla, utom af trenne åldriga och hedniska vänner, Arnvid, Thorvid och Freyvid. Med varm känsla för forna minnen höllo sig dessa till honom och tänkte på de faror, som drogo sig tillsammans öfver Upsvearnes höga konungaätt. De talade med honom om denna ätt, "den yppersta i Nordlanden, ty den är kommen från sjelfva Gudarne. Ej kan någon jemlikas med Upsala konung. Gäldom Gudarne vår skyldiga tack, att så hittills hafver varit, ty de hafva länge här låtit se sin omvårdnad för dem, som af deras ätt komne äro, ehuru man denna tro nu förlägga vill." J dessa sista ord finna vi en mild förebråelse mot Olof för hans nyligen försig-

---

*) **Att Sigfrid inför konungen tolkat en text med en strängare kasuistisk tillämpning, är ett factum, hvaraf minnet bibehållit sig länge och äfven blifvit i sången bevaradt, såsom visar sig af den hymn öfver Sigfrid, som J. H. Schröder meddelat i disputationen "De poësi sacra Latina medii ævi in Suecia" p. 44.**

gångna dop och ett försök att genom fädrens gudaminnen locka honom åter.

De tre männen begifva sig sedan till folksamlingen. Här var Lagman Edmund från Skara — misstänkande skrymteri vid konungens dop eller hans oförsonlighet mot Edmunds vän, Olof Haraldsson i Norge, eller ledd af begäret att för alltid rycka rätten till konungaval ur de hedniska Svearnes händer — särdeles verksam, och utropade, att den som bäst synes till konung fallen må väljas, ehvad han är af höfdingaätt eller ej. Men Freyvid genmälde: Ej viljom vi Upsvear, att konungadömet skall gå ur de forna konungarnes gamla ätt m. m., hvari menigheten med stort bifall instämde. Då framleddes konungasonen Jakob och vardt honom gifvet kunganamn. Vid namnet Jakob studsade de hedniska Svearne och kändes ej vid detta namn, utan kallade honom Anund. Så förtäljer Sturleson. Men våra äldre inhemska berättelser meddela den långt sannolikare uppgiften att prinsen från födseln hetat Anund. Ty huru skulle Svearnes förvåning öfver namnet Jakob kunna förklaras, om han ej helt nyss förut, dem ovetande, i dopet erhållit ett sådant. Någon annan grund till deras obekantskap men thronföljarens namn kan väl ej rimligen antagas. Om prinsen från sin späda ålder hetat Jakob, hade detta namn ej kunnat hos folket väcka en sådan förundran. Detta tyckes Sturleson hafva förbisett, ehuru vi just genom hans berättelse kunna med sannolikhet sluta till ett sådant förhållande.

Enligt denna åsigt skulle äfvenledes både Sturlesons och Adami framställning af Olof Skötkonung kunna qvarstå och förbindas. Enligt Sturleson lefde Olof Skötkonung i osämja med Olof i Norge, hvilken ett starkt Vestgötaparti gynnade, hotande att förjaga Olof Skötkonung och hans ätt från Svenska thronen. För att förekomma detta, förmådde Upsvearne Olof Skötkonung att vika för sin son Anund och lemna denne, om ej hela tronen, åtminstone plats på densamma. Enligt Adamus är Olof ifrig kristen och såsom sådan illa ansedd i Upsala. Sonen Anund är fogligare, och blir af denna anledning föredragen framför fadren, som drager sig undan och vistas i Vestergötland. Man ser, att sålunda kunna begge uppgifterna förenas och gifva ljus åt hvarandra, då hvardera framhåller en sida af saken.

Hvad namnet Jakob beträffar, så berättar Saxo och Johannes Magnus, att äfven Olof Skötkonung sjelf i dopet erhöll detta namn. Hos äldre personer isynnerhet kunde dock sällan dopnamnet göra sig gällande. Många lära ej veta eller minnas, att Knut den stores kristliga namn var Lamprecht.

För öfrigt bör ihågkommas, att dopet vid denna tid ofta länge uppsköts, stundom till dödsstunden. Det fanns till och med en serskild tid på året, då man helst lät döpa sig, nemligen vid Påsktiden. Dessutom erinre man sig, att icke alla Ansgarii beskyddare antogo dopet. Och Constantin den store döptes först under sitt dödsår, ehuru han länge låtit bära den korsfästes tecken före sin här. I öfverensstämmelse med dessa exempel kunde äfven Olof Skötkonung uppskjuta sitt dop, om han ock förut i sjelfva verket gynnat kristendomen.

Imedlertid blef Olof Skötkonung från denna tid alldeles omskapad. Han blef mild, tålig och vänlig mot hvar man, till och med mot sin förre hufvudfiende Olof Haraldsson. Den omständlige Lagerbring yttrar: "Olof ombytte helt och hållet både lefnad och tankesätt, hvilket länder honom till en utmärkt heder, ty det är alltid berömligt att blifva bättre och förståndigare. Och ju mera oväntad en förändring är hos gammalt folk, ju mera högaktad är den. Och om alla konungar egt denna makten öfver sina begärelser, hade intet historien varit så full af ohyggliga regenter. Isynnerhet viste konung Olof ett stort prof af sin hedrande förändring emot konungen i Norge." Om Lagerbring tagit i betraktande de skäl, vi förevisat, för att sätta Olofs antagande af kristendomen till denna tid, så hade han måhända på annat sätt, än det vi sid. 16 efter honom anfört, bedömt verkningarne af Olofs tro.

Nordalbingia

af

Prof. G. Waitz.

(Ur Nordalbingische Studien, Heft. I., Kiel 1844).

De äldsta underrättelser vi hafva om vår halfö visa att den fordom varit bebodd af tyska folkslag, dem vi

kunna räkna till den stora, under flera olika namn uppträdande, ingävoniska stammen. Vi lemna här den äldsta perioden å sido, vi tala ej om Cimbrerne, efter hvilka de gamla geograferne benämnde hela halfön. Sednare var det Jutar, Angler och Sachsare, som bodde jemte hvarandra; äfven jutarne voro af tysk härkomst*) Utom dessa synas Friserne redan från äldsta tider här haft sin boningsplats**). Alla deltogo de i de tåg mot vestern, om hvilka det fjerde och femte århundradets författarne underrätta oss; hvilka tåg sträckte sig från Britanien åt södern utåt alla kuster ända till Spanien, och hvarunder åtskilliga bosättningar skedde.

Då de utdrogo i ständigt större skaror och fullbordade eröfringen af Britanien samt gaf detsamma en ny befolkning, blef halfön, synnerligen dess nordliga del, utblottad på innevånare, och detta gaf de nordiska germanerne, Danskarne, hvilka öfverkommo från öarne, tillfälle att der utbreda sig; de qvarblefne Tyskarne underkastades till största delen deras välde, och fördanskades, Jutarne fullkomligt, i mindre grad Anglerne; dock upptogo äfven de sistnämnde mycket af det danska elementet. Men Sachsarne uthöllo det längsta motståndet vid Schlei och Eider, der redan Anglernes konung Offa kämpade mången strid med dem***), och hvarest sedermera de danska och tyska vapnen ofta mött hvarandra. Eidern blef dock icke, eller åtminstone blott för kort tid öfverskriden. Äfven Friserne på vestkusten synas hafva för-

*) Deras förbindelse med Sachsare och Angler i Britanien visar detta tydligt. I den Wilkinska texten af Leges Edwardi confessoris heter det: "sicut conjurati fratres sicut propinqui et proprii cives regni hujus"; hvartill lägges: "Exierunt enim quondam de nobili sanguine Anglorum scilicet de Engra civitate et Anglici de sanguine illorum et semper efficiuntur populus unus et gens una".

**) Jag tror icke på någon sednare invandring af Nordfriserne. Saxo XIV. p. 689 (ed. Müller) vet icke heller något om en sådan, utan förmodar blott: Hos Frisonum gente conditos nominis et linguæ societas testimonio est; quibus novas quærentibus sedes ea *forte* tellus obvenit.

***) Scôpesvidsith v. 41: . . . âne svëorde
mëarce gemærde vidh Myrgingum
bi Fifeldore: hëoldo fordh sidhdan
Engle and Svæfe svâ hit Offa geslôh.
Jemf. Saxo IV, p. 170—174, Sveno Aggonis c. 2.

svarat sin gamla oafhängighet. Deras tyska nationalitet har aldrig varit i fara.

Men de Sachsare, som bodde mellan Eidern och Elben, stodo i närmaste förbindelse med stamförvandterne söder om den stora floden; sednare har man väl ansett det nordelbiska landet för Sachsarnes rätta hemvist, hvarifrån också deras namn, som man ock i dessa trakter fick höra, och deras herravälde utbredt sig mot södern. Åtminstone blef ej deras stamförvandtskap förgäten, ty jag tror säkert att äfven de skickade ombud till den stora landförsamlingen i Marklo. Delade sig de sydligt boende i de tre grenarne, den vestphaliska, engerska och ostphaliska, så stodo de nordelbiske Sachsarne, Nordalbingerne, såsom en fjerde gren vid dessas sida. Och när Carl den store ville förena Sachsarnes hela stam med Frankrike, måste han äfven mot denna sistnämnda gren bestå en kamp, besegra och underkasta den; och så sträckte sig hans herravälde ända till Danskarnes gränsor.

Först i dessa strider blifva Nordalbingerne för oss bekanta, träda i förbindelse med sina stamförvanter, och dela med dem samma öde.

> "Saxonum populus quidam, quos claudit ab austro
> Albia sejunctim positos equilonis ad axem;
> Hos Northalbingos patrio sermone vocamus."

säger den Sachsare, som på latinsk vers beskrifvit Carls krig*). De benämnas i andra källor Nordleudi och Nordliudi**), äfven med det helt och hållet latiniserade uttrycket Saxones transalbani eller blott Transalbiani***); författarne bodde nemligen söder om Elben, och gåfvo med anledning häraf folket sitt namn.

Men icke blott de egentliga Sachsarne, utan äfven Friserne, som bodde jemte och med dem sammanblandat sig, räknades till Nordalbingerne†).

---

*) Poeta Saxo a. 798, hos Pertz, Mon. Germ. hist. I, p. 254.

**) Ann. Laurissenses a. 780, p. 160; a. 798, p. 184; a. 799, p. 184.

***) Ann. Einhardi a. 798, p. 185 på det Ann. Laur. motsvarande stället. Jemf. a. 804: qui trans Albiam — habitabant Saxones, der Ann. Fuldenses p. 353 hafva Transalbianos Saxones.

†) Kejsar Lothar skrifver till påfven Leo (i Translatio S. Alexandri hos Pertz II, p. 677): Est enim gens in parti-

Deras makt led ett betydligt afbräck, då, efter en icke liten del af folkets bortförande, boningsplatser inrymdes i östra delen af landet åt de slaviska grannarne, förut ständigt Sachsarnes fiender*). Då inkom i landet ett fremmande element, som för tyskarne länge varit farligt, och för alla angränsande områden en hotande fiende tills långt in i medeltiden.

Dock bringade äfven Carl dessa nejder någonting bättre; kristendomen blef nu predikad, ej blott söder om Elben utan äfven norr derom; då kommo de första kristna missionärerne till Thietmaresgau**); Carl tänkte redan i Hamburg grunda ett erkebiskopdöme, för att här och vidare mot norden utbreda den kristna tron. Hvad han tillämnade och förberedde, har hans son Ludvig fullbordat; erkebiskopdömet inrättades i Sachsarnes yttersta nord, norr om Elben, och hela Nordalbingernes kyrka skulle vara detsamma underlagd, och erkebiskopen dessutom hafva makt att i hela vida norden utnämna andlige och biskopar***); för hans distrikt voro inga gränsor bestämda.

---

bus nostri regni, Saxonum scilicet et Fresonum commixta, in confinibus Nordmannorum et Obodriturum sita etc. Detta ställe hänför Zeuss, i die Deutschen und die Nachbarstämme p. 595, visserligen med rätta till Nordalbingerne. Det rätta exemplet på en sådan sammanblandning äro Ditmarscherne, hvilka i en senare tid alltid kallades ett nordalbingiskt folk.

*) Ann. Einhardi a. 804: Imperator — in Saxoniam ducto exercitu omnes qui trans Albiam — habitabant Saxones cum mulieribus et infantibus transtulit in Franciam, et pagos transalbianos Abodritis dedit. Chron. Moissiacense a. 804: necnon et illos Saxones qui ultra Albiam erant transduxit foras et divisit eos in regnum suum ubi voluit. — Transalbingier i Ostfranken visar oss Otto III:s akter af år 996 för Würzburg, Monum. Boica XXVIII, 1, p. 268: ut nullus comes . . . ejusdem ecclesiæ servos vel Sclavos parochos quos bargildon dicunt seu *Saxones qui Northalbingia dicuntur* sive cæterus accolas pro liberis hominibus in ejusdem ecclesiæ prædiis manentes etc. På detta ställe har Zeuss p. 597 gjort mig uppmärksam.

**) Vita S. Willehadi c. 6: Atrebanum vero clericum in Thietmaresgaho etc.

***) Vita Anskarii c. 12: in præfata ultima Saxoniæ regione trans Albiam in civitate Hammaburg sedem constituit archiepiscopalem, cui subjaceret universa Nordalbingorum ecclesia et ad quam pertineret omnium regionum aquilonalium potestas ad constituendos episcopos sive presbyteros.

Detta var begynnelsen till vidare utveckling. Ty icke blott de nordalbingiske Sachsarne blefvo kristne; äfven för de kristne Danskarne blef kristendomen prädikad, och detta af tyska andlige; de kyrkor, här uppstodo, underlades det tyska erkebiskopdömet, och en dansk konung lät under tyska kejsarens skydd döpa sig i Mainz. På denna fredliga väg, och icke genom krig och eröfring, började tyskarnes och det tyska elementets inflytande bland Danskarne, synnerligen på vår halfö. En kamp mellan folken, med vapen och grymt våld, begynner vår historia. En nationaliteternes kamp; bildningselementet träder i dess ställe, och har fortgått, genom långa århundraden bestående.

Men motsatsen mellan båda nationaliteterna framträdde icke straxt tydligt. Ansgarius kallas "Nordalbingorum archiepiscopus*)"; men äfven danskarnes, svenskarnes och slavernes länder voro hans andliga regimente underlagda. Ännu betecknar dettta namn de kristna Sachsarne i motsats till de hedniska danskarne**); man utsträckte begreppet än vidare, och såsom Norrmän och Nordfolk väsendtligen var detsamma, så blefvo nu äfven dessa kallade Nordalbingier***). Ordet har en väsentlig geografisk betydelse, och utan betänkande kunde det brukas i vidsträcktare mening.

Med tiden försvinner detta namn ur historien och man hör blott talas om Sachsare å ena sidan, och Norrmän och Danskar å den andra. I det 10:de århundradet kämpade Danskarne med Sachsarne; de förra uppbygde Danawirke, de sednare upprättade det schleswigska distriktet, framträngde långt in på halfön, och grundade biskopdömen i Schleswig, Ribe och Aarhus, derjemte ett fjerde i Oldenburg för de vagriske Slaverne. Den tidens

---

*) I urkunderna efter Gregorius IV och Nicolaus I, hos Lappenberg, Hamburgisches Urkundenbuch p. 13, 22. Äktheten af den första urkunden vill jag här icke afgöra; den sednare har sin bekräftelse i vita Anskarii c. 23.

**) Vita Anskarii c. 38: ad prædictos videlicet Nordalbingios qui proximi noscuntur esse paganis. Jemf. Vita S. Rimberti c. 2: in confinio Danorum et Slavorum in extremis videlicet partibus Saxonum inter eos qui dicuntur Nordalbingi.

***) Folcuini gesta abbatum Lobiensium c. 16, Pertz IV, p. 61: gens quædam aquilonaris — quam plerique Northalbincos, alii usitatius Northmannos vocant.

tyska konungar voro af sachsisk stam, och fästade mycken uppmärksamhet vid norden. Men då det frankiska huset besteg thronen, öfverlemnades det schleswigska distriktet frivilligt åt Danmarks konung Knut, hvilken genom Anglosachsare, icke genom tyska Sachsare, fullbordade kristendomens införande i sitt land, och stod, så länge han lefde, i godt förstånd med de tyske konungarne och de sachsiske hertigarne. Adam af Bremen, som skref 50 år derefter, säger att de jutske Danskarne bodde ända till Schlei, men uppgifver Eidern som gräns mellan Sachsare och Danskar*); den sträcka, som åtskiljde dem, blef ett tyskt land under danskt öfverherrskap**). Det är Adam, som åter talar om de nordelbiske Sachsarne, och särskiljer de tre distrikterna Ditmarschernes, Holsaternes och Stormarn***). För något vidare utbredande af detta namn af tyskt språk, af tysk eller sachsisk öfverhöghet syntes då ingen utsigt vara. Danskarnes stat var stark och mäktig; det lyckades dem äfven att upplösa den kyrkliga förbindelsen med Tyskland, och upprätta ett erkebiskopsdöme inom deras eget land. De stora planer Adalbert hyst, att grunda ett patriarkat öfver norden, hvilket skulle omfatta de tyska, slaviska och skandinaviska länderna, blef härigenom om intet.

Det är nu vår afsigt att redogöra, huru efter denna tid det slaviska herraväldet i sydöstra delen af vår halfö gaf anledning till en ny, i början fredlig, sedan fiendtlig, beröring mellan danskar och tyskar, eller huru af denna orsak ett eget hertigdöme blef grundadt i södra delen af det danska riket. Icke långt efter det år, då detta skedde, skref Helmold sin historia; han omtalar liksom Adam de trenne efter distrikten benämnda folkslagen bland de nordliga Sachsarne, och säger att landet hette Nordalbingia†).

---

*) c. 220: Dani quos Juthas appellant usque ad Sliam locum habitant; c. 61 (II, 8): Egidore fluvio, qui Danos dirimit ab Saxonibus.

**) Jemf. mina Bemerkungen über die Mark an der Schlei, uti Jahrbüchern des deutschen Reichs unter dem Sachsischen Hause I, 1, p. 168.

***) A. st.: Transalbianorum Saxonum tres sunt populi: primi ad Oceanum Thiatmarsgoi—; secundi Holtsati, dicti a silvis quas accotunt; cos Sturia flumen interfluit—; tertii, qui et nobiliores, Sturmarii dicuntur.

†) I, 6: ultimam scilicet partem Saxoniæ, quæ est trans Albiam, et dicitur Nordalbingia, continens tres populos, Thet-

Området mellan Eider och Schlei hade fordom hört till det tyska riket, nu räknar han det icke dertill*). Likväl var namnet i alla tider utan någon politisk betydelse; Ditmarschen stod söndrad från Holstein och Stormarn, hvilka då voro förbundna; det hade lyckats de holsteinske grefvarne att underlägga sig Vagrierne, och tysk befolkning hade åter dragit in i landet; dock kom först småningom en fullständig förtyskning, en återförening med den vestliga delen, till stånd. Jag tviflar att Helmold räknat denna del till Nordalbingien.

Det var denna tid som Waldemar I med kraftig hand höll det danska riksrodret; han hade gjort en ända på den länge herrskande förvirringen, som gjort det möjligt för de tyska konungarne att bringa deras gamla änsanspråk på Danmark till erkännande, han hade förenat riket, befästat dess makt; han såg sig derföre nu i stånd att eröfrande uppträda på främmande område. Dock ännu icke i Tyskland. Men under Waldemars söner hade dessa eröfringar mycken framgång. Den hertigen, som hade sitt säte i Schlesvig, bodde den tyska gränsen alltför nära, för att icke rigta sina blickar ditåt. Först gällde det Ditmarschen, sedan Holstein. Snart gick det vidare. Allt land från Eider ända till Elbe tog Waldemar II i besittning, dertill de slaviska områdena längs kusterna af Östersjön. Tyskland, sönderslitet genom striden mellan Hohenstauferne och Welferne, kunde, och hvad värre var, ville icke försvara sina gränsor; den unge Hohenstaufern Fredrik II, som från Italien kom för att med strid eröfra den tyska kronan, afträdde formligen de eröfrade länderna åt den segerrike danske konungen**). Waldemar kallade sig herre af Nordalbingien***),

---

marsos, Holsatos, Stormarios; I, 26: omnis terra Nordalbingorum quæ disterminatur in tres populos, Holzatos, Sturmarios, Thetmarchos.

*) I, 12: Eo enim tempore Sleswich cum provincia adjacenti, quæ scilicet a loco Slya ad Egdoram fluvium protenditur, romano imperio subjacebat.

**) omnes terminos ultra Eldanam et Albiam romano attinentes imperio — regno ipsius addidimus, heter det i urkunden.

***) "dominus Nordalbingiæ"; se urkunderna i Regesta diplomatica historiæ Danicæ n. 511, 512, 529, 530, 542, 543, 556. Efter året 1206 har jag icke påträffat denna titel.

hvilket ord då omfattade alla länder mellan Eider och Elbe, men Nordalbingien var icke mer någon del af Tyskland.

Icke så långt derefter blef det annorlunda. De tyska folken uppreste sig mot det främmande påtvingade öfverväldet; lyckligt afskuddade de sig det; städer och furstar höllo tillsamman, och dertill de ditmarschiske bönderne; de återvunno och de försvarade sin ursprungliga nationalitet. — Men Nordalbingiens namn möter oss nu icke mera i historien. Vid sidan af hvarandra stodo nu de holsteinske grefvarne; staden Lübeck, som helt och hållet undandragit sig deras öfverhöghet och åtnjöt riksfrihet; och Hamburg, som sträfvade efter en dylik oafhängighet; derjemte Ditmarscherne, under den bremiske erkebiskopens öfverhöghet, dock föga inskränkta i deras ärfda friheter och egendomliga författning; jemväl länderna vid Elbe, hvarest redan Lauenburg hade uppstått, voro nu tyska, och förblefvo under de sachsiske hertigarne, hvilka föga förmådde att försvara något annat af sina gamla rättigheter i dessa nordliga trakter. Allt mer och mer skiljdes dessa länder från hvarandra; till en ständigt starkare söndring lutade allt i Tyskland. Om ett Nordalbingien var nu mera icke något tal. Namnet hade icke haft någon politisk betydelse; nu försvann det ur historien*).

Och vi mana det tillbaka och utsträcka det öfver de gränsor det af ålder omfattade? — Vi tro oss hafva rätt dertill, och mena att det icke bör förarga någon.

Mycket har likväl sedermera i denna väg lyckats de nordliga tyskarne, såväl städerna som furstarne. Vida utöfver rikets gamla gränsor hafva de utsträckt sitt inflytande, sin makt. Jag talar icke derom, att det danska riksrådet måste göra konungavalet beroende af en tysk stads samtycke. Sådan öfvermakt förgick, liksom Waldemars öfverherrskap hade förgått, men någonting långt vigtigare och fortbestående skedde. Det tyska elementet framträngde nu såväl mot östern som mot norden, nemligen tyskt språk, tysk bildning, och med dem

*) Blott inom litteraturen bibehöll det sig; så äga vi en Chronik der Nordelvischen Sachsen från 15:de årh.; Staatsb. Mag. IV. 543.

tyskt öfvervälde. Icke alla de gamla sätena för det tyska tungomålet kunde åter eröfras; likväl återvanns en stor del af dem, och lätta och hastiga voro förtyskningens framsteg i de fordom tyska länderna. Så blef det hertigdöme, som fordom tillhörde Danmark, förbundet med grannstaten Holstein; redan är det århundraden sedan detta skedde ända till denna dag har det ägt bestånd, och det band, som sammanhåller dem, af den förste hertigen som tillika var dansk konung fastare tillknutet än förut, skall nu icke åter kunna sönderslitas.

Dermed syntes den gamla striden mellan de båda nationerna hafva ett slut. Snart erhöll en och samma till härkomsten tysk slägt herraväldet i det danska riket och de tyska hertigdömena, och i den gamla oenighetens ställe trädde föreningsunion. Sålunda måste det äfven synas möjligt att återförena de gamla stamförvandterne. Likväl har det icke skett; ty då de nationala striderna hvilade och voro till en del bilagde och försonade, begynte politiska stridigheter och fiendtskaper att göra sig gällande; och sålunda äro ännu ständigt och icke mindre än förut de gamla nordelbiska länderna söndrade och styckade. Väl har Ditmarschen kommit till Holstein och på underbara vägar äfven Lauenburg blifvit förenadt under samma öfverherrskap. Dock äro städerna, dessa landets ögon såsom Dahlmann säger, och äfven andra delar afsöndrade, lydande andra lagar, underkastade andra förhållanden.

Och nu i våra dagar har denna nationernas gamla stridighet och motsats åter blifvit stark och mäktig; väl uttalar den sig i något glädjande, men äfven i något vedervärdigt.

Med hvilket namn sammanfatta vi då hvad fordom var och nu är förbundet, hvars historia varit en mycket söndrad och sönderslitеn och likväl åter förer tillsammans och hörer tillsammans? Blott med det namn, som aldrig haft någon egentlig politisk betydelse, hvilket vi ingalunda åberopat för att nu gifva det en sådan, men som fordom betecknade de tyska länderna norr om Elben, och som nu skall blifva brukadt om alla dem af dessa länder, hvilka från första början varit eller under tidernas lopp blifvit tyska.

Det tillhör oss ej att beklaga eller prisa det närvarande tillståndet, än mindre sörja för framtiden; också tillhör det ej historien att tjena politiska intressen och partier; men hon bör, utan att låta sig ledas af några konsiderationer, betrakta hvad närmare eller fjermare förflutit. Vår forskning hoppas bifall och understöd från alla sidor, från alla orter, från alla partier. Åsigterna äro många, den historiska sanningen är blott en, och denna gäller det att erkänna.

Om den nordiska Mytologien.

(Ur "Die Edda" af Rühs).

Nordens mytologi står i ett omedelbart sammanhang med dess poesi; hvad vi under dess namn erhållit, har kommit till oss icke såsom en de skandinaviskt-germaniska folkens troslära, utan såsom ett hjelpmedel för de isländska skalderne. Denna åsigt måste vi troget fasthålla, om vi ej skola instämma i påståenden, som gäcka all kritik och historia. Källorna till mytologien äro de isländska dikterna, synnerligen de som man plägar inbegripa under det olämpliga namnet Sämunder-Eddan; denna innehåller, som bekant är, en samling dikter af olika författare och af det mest olikartade innehåll, hvilka, utan afseende på deras inre förhållande till hvarandra, blifvit sammanställda efter samlarnes smak och godtycke; deras ålder låter sig icke närmare bestämma, blott så mycket är tydligt att de icke härstamma från en och samma tid, och att de blifvit af kristna författade och upptecknade. Att Sämund Frodi författat eller blott samlat dem, att det gemensamma namnet Edda tillhör dem, äro blott ogrundade påståenden, såsom nu allmänt erkännes. Det finnes blott en pergamenthandskrift, som enligt skrifttecknen är skrifven före midten af 14:de århundradet, och således, för att bestämdt uttrycka oss, under första hälften af samma århundrade; alla andra äro yngre och skrifna på papper; handskrifterna gifva således ingen närmare ledning för ålderns bestämmande. Ur dessa och andra sånger är det prosaiska utdrag, som utgör den ena delen af Eddan, eller den isländska poetiken, hvilken består af trenne afdelningar. Edda är den feminina formen

af Odr, hvilket ord betecknar förnuft och poesi; betyder således således poetik, anvisning till skaldekonst. Författarens afsigt med den förra delen har varit att förklara de poetiska hänsyftningar, som röra mytiska eller historiska saker; han har derföre dels hemtat berättelserna såsom utdrag ur sångerna, dels uppdiktat eller utbildat dem, der sångerna ej varit tillräckliga. Det är tvist underkastadt, om detta arbete helt och hållet eller till någon del härrör från Snorre Sturleson, en fråga, som imedlertid för vår undersökning är helt och hållet likgiltig*); i och för sig är det väl icke osannolikt, ehuru det å andra sidan icke låter sig nekas, att arbetet sedermera blifvit omarbetadt och utvidgadt**).

I de nordiska folkens religiösa begrepp har det kristliga och hedniska elementet på ett högst underbart sätt tidigt sammanblandats. Hedningarne upptogo många kristliga begrepp och föreställningar, och likasom inympade dem på sina åsigter; detta förhållande förklaras helt naturligt af det sätt, hvarpå kristendomen i norden infördes. Århundraden igenom ärades de hedniska gudarne jemte frälsaren och helgonen; kristna och hedniska familjer lefde på Island och i Norge jemte hvarandra, och om tron söndrade dem, så sammanförde dem åter slägtskapsbandet, kärleken till fäderneslandet och landsmannaskapet, hvilka under ett strängt klimat alltid hafva mäggtigare inflytande. Det hände äfven, hvad annorstädes så ofta varit fallet, att personer, som en gång blifvit omvända, åter öfvergingo till hedendomen. Redan förr än kristendomen prädikades i norden, förefanns en sådan gemenskap mellan kristna och hedningar, hvarpå såsom exempel följande berättelse må tjena: bröderna Egil och Thorolf hade länge irrat omkring såsom äfventyrare, och derunder hört att konung Athelstan af England behöfde soldater; de beslöto derföre, i hopp om en stor

---

*) "Snorra- Eddan framställer den gamla hedna-visheten öfverhufvud i en lika oredig, som ytlig uppfattning; och dessutom hafva de kristna redaktörerne der inblandat åtskilligt af egna föreställningar och förslagsmeningar", säger Atterbom, Svea XII. 175. (Utg:s anm.)

**) *Nyerup* i en afhandling uti *Scand. Literatur Selskabs Skrifter* 1807, 2. och *P. E. Müller über die Aechtheit der Asalehre* hafva utförligt utvecklat och belyst Edda-litteraturens historia.

vinst, att begifva sig till honom; denne fann dem goda och de trädde i hans tjenst. Konungen var en god kristen, och kallades Athelstan den trofaste. Han bad Thorolf och hans broder att de måtte låta primsigna sig, hvilket då var allmänna seden bland köpmän såväl som bland hedningar i de kristnas tjenst: primsignade personer hade umgänge både med kristna och hedningar, och trodde hvad dem syntes bäst vara. Thorolf och Egil fogade sig efter konungens önskan och läto sig primsignas. De kade ett följe af 300 män, som af konungen erhöllo sold*). Primsigningen var en särdeles klok uppfinning af clerus, för att förbereda kristendomens införande: genom denna föregående korsteckning (prima signatio) uppstod ett slags mellantillstånd mellan kristen och hedning, som gjorde att de kunde närma sig hvarandra, spisa tillsamman, tjena hvarandra ömsesidigt o. s. v. Derföre är det icke underligt att det kristna och hedniska elementet sammanblandade sig, och att hedningarne betjenade sig af den nya religionen för att rikta sin inhemska torftiga gudalära. Missionärerna voro blott alltför benägna att sammanbinda det gamla med det nya, och upletade i de gamla föreställningarne grundvalar, för att på dem uppresa en ny byggnad. De mest öfverraskande bevis för detta påstående finna vi i följande saga: Thidrand hörde på sitt hof huru hästar kommo trafvande norrifrån; han såg nio qvinnor, alla i svarta kläder med dragna svärd i händerna; han hörde äfven söderut huru man red; der voro nio fruntimmer, alla i glänsande klädningar och på hvita hästar; Thidrand ville gå in och underrätta sitt folk om denna sak, men de svartklädda anföllo och förekommo honom: han försvarade sig manligen. Någon stund derefter uppvaknade Thorhall, och frågade om Thidrand vore uppe? Det svarades honom intet; han sade, han dröjer för länge. Man gick derpå ut, det var månsken och kallt; de funno då Thidrand blödande på marken och inburo honom; han omtalade händelsen, men dog mot morgongryningen och blef på hedningarnes vis lagd i hög. Härpå anstäldes efterspaningar efter de resande, ehuru man icke kände någon fiende till Thidrand. Hall frågade Thorhall efter hans mening om det underliga uppträdet; Thorhall

---

*) Egils saga c. 50, p. 265.

svarade: det vet jag icke; förmoda kan jag likväl att dessa fruntimmer inga andra voro än eder slägts skyddsandar; jag förmodar att häruppå följer en förändring i sederna (religionen) och ett bättre sätt skall inkomma här i landet; jag tror att dessa edra skyddsandar, som följa det gamla sättet, veta på förhand om denna sedeförändring; öfvertygade att de icke vidare skola hafva några af eder såsom sina offer, togo de nu denne för sin del; de bättre andarne åter ville komma honom till hjelp, men uppnådde icke sin afsigt; dock skola de, hvilkas ankomst dessa förkunnade, blifva eder välfärd*). Denna saga eger en helt och hållet nordisk kolorit; men hvem kan misskänna afsigten, eller en kristen författares hand? En annan berättelse af lika syftning innehåller Thorgils historia, en Orrabens styfson. Medan Thorgil väntade på god vind, visade sig för honom i drömmen en stor man med rödt skägg och sade: du har föresatt dig en resa, men denna skall blifva dig ganska besvärlig. Mannen syntes honom vred att åse, och fortfor vidare: det skall icke gå dig väl, om du ej återvänder till min tro; gör du det, så skall jag tillräckligt sörja för dig. Thorgil svarade, att han icke önskade hans omsorg; min resa tillade han, står i den allsmäktiga gudens hand. Nu tyckte han, att Thor förde honom på en klippa, der bränningen bröt sig mot berget, och sade: sådana vågor skola omgifva dig och du skall aldrig undkomma, om du icke vänder dig till mig. Nej, inföll Thorgil, far ifrån mig du orene ande, den skall hjelpa mig, som med sitt blod frälsat alla. Sedan han uppvaknat, omtalade han drömmen för sin gemål, hvilken förjäfves rådde honom att blifva hemma. Resan var ganska olycklig, provianten blef slut, Thor visade sig åter för Thorgil, men blef med hårda ord afvisad, och alla hans löften förmådde ej skaka dennes kristliga ståndaktighet**). Märkvärdiga ställen af detta slag förekomma i sagan om Nornagest. Konung Björn Jernsida ville företaga ett ströftåg mot Rom; en man mötte honom, som föregaf sig komma derifrån. Konungen frågar: huru långt är det dit? Han svarade:

*) Ur Olof Trygvasynars Saga, II, c. 57; Bartholinus antiqq. Danicæ 614.

**) Thorgils, kaldet Orrabeens Stifsons Historie, af Prof. B. Thorlacius. Kjöbenh. 1809, p. 86.

här kan du se det, konung, på de skor som jag har på mina fötter. Han afdrog derpå jernskorna, de voro ofvanpå ganska tjocka, men under alldeles utnötta. Konungen sade, det är en mäkta lång väg; vi göra bättre om vi vända om och icke förhärja det romerska landet. Uppenbart är det, sade konung Olof den helige, för hvilken Nornagest omtalade sina äfventyr, att de helige männen i Rom icke önskade deras infallande, och anden måste varit sänd af Gud, emedan de så hastigt ändrade sin första tanke, och icke förstörde Jesu Kristi heligaste stad Rom. Straxt derpå säger Nornagest, att han varit hos många hjeltar och konungar; jag var också, fortfar han, hos konung Lödver (Ludvig) i Sachsen, och blef primsignad, ty annars vågade jag icke uppehålla mig der, hvarest kristendomen herrskade; och detta behagade mig på det allrahögsta*).

Införandet och utbredandet af kristliga ideer till och med ännu innan kristendomen var allmän, och deras inympande på de inhemska åsigterna och traditionerna, är således faktiskt bevisadt; detta påstående bekräftas äfven vid ett närmare betraktande af de mythiska dikterna, af hela fabelkretsen sjelf. Det synes vid första påseendet visserligen underligt, huru de kristne andlige kunnat låta det ske, att de gamla hedniska gudanamnen fortfarande brukades och besjöngos; det är likväl historiskt visst, säger man, att kristendomen och medeltidens munkväsende, icke voro skaldekonsten särdeles benägna, och att missionärerne hade annat att göra än bilda skalder*). Denna omständighet förtjenar att något närmare skärskådas, emedan man vanligen derpå plägar åberopa sig, för att bevisa de mythiska sångernas ålder, och att den såkallade nordiska mytologien verkligen utgjort folktron. De första religionslärarne förforo med mycken skonsamhet, de nedrefvo intet med våld, utan sökte att småningom undantränga det gamla; derföre bibehöllo sig de hedniska bruken vid sidan af de kristna, hvilket så många märkvärdiga exempel bevisa. Men man kan af denna omständighet draga en annan helt naturlig slutföljd: clerus tålde just derföre dessa underliga myter, emedan de

---

*) Hos Björner, p. 23 och 24.

**) Müller, über die Aechtheit der Asalehre, 17.

icke utgjorde folktron, utan blott uppfunnos för att inom skaldekonsten tjena till poetisk färgläggning: deraf är det förklarligt att skalderne, som just till största delen sjelfve voro andlige, alldeles icke funno någon betänklighet vid att begagna sig af denna fraseologi, och bemöda sig att utvidga och föröka den; hvad de uti biblen och sednare uti den grekiskt-romerska mytologien funno passande, sammanblandade de: stundom är sammanblandningen mera förtäckt, stundom mera tydlig, såsom t. ex. i Solsången; att denna sång vore yngre än Eddans öfriga sånger, såsom man så allmänt påstår, är helt och hållet obevisadt; och vore ej spåren efter en kristens hand så bestämda och oförnekliga, så skulle man visserligen hafva anfört den såsom ett bevis på den ursprungliga sublimiteten, renheten och sedligt-sköna grundkarakteren hos den gamla nordiska religionen. Således är äfven den omständigheten, att man bevarat de mytiska sångerna, ett bevis för deras yngre ursprung: såväl som de andlige icke gjorde sig något samvete öfver att afskrifva dem, äfven så litet torde de funnit någon betänklighet i att författa dem: sjelfva språket visar ovederläggligt, att de uppstått i en nyare tid, ty deri förekomma ord som äro bildade efter de latinska, såsom t. ex. *Töflur*, taflor, af *tabula*, i Völuspá, *Hrimcaler*, en hvit kalk, af *calix* o. s. v. Voro dessa myter således blott bestämda för skalderna, så kunde de andlige utan betänkande för sitt nöje öfverlemna sig åt detta fantasispel, som icke förnärmade deras samveten: ja, det syntes dem allsicke opassande att i sjelfva sångerna till Guds, Frälsarens och Marias ära bruka dessa mytiska benämningar och hänsyftningar. Såsom exempel må blott några ställen tjena: i solsången heter det:

Mägtige Fader,
höge Son,
helige himlens Ande!
jag beder Dig,
som allting skapat,
oss alla ifrån synden skilja!

Bjuggvör och Listvör
i Här-dis portar sitta
på ljudande stolar:
drypande jern
ur deras näsor faller,
det väcker fiendskap bland menskor.

Odins maka,
på jordens skepp,
modigt far i vällust:
sent skola refvas
hennes segel,
som å tågverk hvila.

Ur en sång om Kristus: Vid Urdarbrunnen söder om bergsboningen skall han (kristus) sitta; sålunda har den mäktige konungen öfver Roms skaror befästat sitt herravälde*). Vidare är det bekant, att Sigurd Fostri, som äfven besökt Jerusalem, ännu i början af det 15:de århundradet författat en dikt Skidarima, hvari han förtäljer, att han i sömnen blifvit af Thor förd till Valhall: han skulle här förmälas med Hilda Hogners dotter och bröllopet var redan tillredt, men oförsigtigtvis signade han sig med korset, hvarigenom hela församlingen af Asarne eller gudarne råkade i handgemäng med hvarandra**). Hvad som således hände i det 15.de århundradet, såsom detta exempel ovederläggligt bevisar, hvarföre skulle icke detsamma kunnat hända äfven i det 11:te 12:te och 13:de århundradet? I sanning: hade Sigurds sång tidigare uppstått, så skulle den likasåväl intagit sin plats i den nordiska mytologien, som Thors resa till Jotunheim och dylika dikter. Dessutom framställdes de gamle gudarne merändels i en komisk eller föraktlig dager; de omtalades såsom de skändligaste, gemenaste bland gudar och gudinnor, såsom t. ex. i Ögers gästabud, i Graubarts sång och andra dikter. Det är en föreställning, som alldeles icke öfverensstämmer med tillståndet bland de nordiska folken, att det funnits upplysta personer, som höjt sig öfver mängden och dess fördomar, och gjort de allmänna åsigterna till föremål för sitt gäckeri; en dylik förklaring vore blott möjlig der en missbildning finnes, sådan den väl uppstår hos ett folk, som, ända till öfvermått fråssande i alla andliga och fysiska njutningar, lösgör sig

---

*) Kenningar förklarade af Thorlacius antiqq. boreales, sp. VII, p. 183. Enligt Skalda, §. 52, hafva gamla skalder omskrifvit Kristi namn med "Urds brunn."

**) Denna dikt har biskop Vidalin i Skalholt, som dog 1720, 1720, öfversatt på latin, men den har, såvidt jag vet, icke blifvit tryckt. Finnus Johannaus II, 295.

från alla fromma och heliga band, och blott lyder sina vilda, råa lustar; men i norden visar sig inga spår till en dylik försämring, till någon fräck förstöring af det heliga; icke heller kan man begripa, huru sådant kunde uppstå hos ett okonstladt men kraftfullt, bos ett obildadt men oförderfvadt folk. Helt annorlunda deremot var förhållandet med de kristne skalderne; de kände tilläfventyrs huru Greker och Romare hade behandlat Olympens invånare; de egde således mönster, dem de kunde följa, och, under det de öfverlemnade sig åt sitt snilles ingifvelser och sin inbillningskraft, visa de tillika sin afsky för hedendomens stygghet. Det är också tydligt, att dessa dikter icke i religiös afsigt blifvit författade för ett fromt och andäktigt ändamål; af ingen enda isländsk sång kan man bevisa att den varit bestämd till bruk vid gudstjensten; det finnes inga sånger eller hymner till förherrligande af gudarnes ära, eller med hvilka den betryckte dödlige kunde utbedja sig deras nåd. De åsigter, vi hittils uttalat, hafva äfven de gamle isländske lärde och teoretici ständigt hyllat; det ligger för berättelserna ingen verklighet till grund, de äro bestämda till lära och efterdöme för unga skalder, och uppfunna till ett skämtsamt tids fördrif (till skemtanar). Trovärdighet förtjena de ej; men såsom poetiska föremål och såsom medel att utsira sångerna kunna de begagnas, så mycket mer som de isländske skalderne höllo det för ett företräde att sjunga dunkelt för den stora hopen, men begripligt blott för de vise och invigde*).

---

*) Detta intygas af ett ställe uti den i Upsala förvarade codex af Eddan, anfördt af Ihre, i *Schlözers isländische Geschichte und Literatur* 39; dessutom af epilogen i slutet af Resenii upplaga. Prof. Müller förebrår mig, i den anförda afhandlingen, att hafva missförstått dessa ställen: en förebråelse, den jag föga tager åt mig. För att vederlägga mig, anför han ett ställe ur en afhandling om den isländska ortographien, som tillägges Olof Hvitaskald. De saken rörande orden äro följande: "Dock bör man man icke derföre lemna begagnadt hvad de gamle skalderne hafva *uppfunnit*, hvilket är likasom materien och grundlaget till all poesi. Men på dessa berättelser må ingen tro mer än hvad deras granskning medgifver! — — Bland de skalder, som lefde före kristendomen, hafva hvar och en behandlat sitt ämne i enlighet med den gamla tron, då man ansåg Odin för gud, och alla hans tjenare begåfvade med gudomlig kraft. — Dock vill jag nu omnämna att de nyare skal-

Betraktar man den nordiska mytologien närmare, så upptäcker man snart de mest olikartade elementer, som i den blifvit sammanblandade, och man öfvertygar sig lätt, huru allt sammanhang måste fela, och huru de oförklarligaste motsägelser särskilda myter emellan förefinnas. 1. En del har utan tvifvel blifvit lånad från folktron, men denna har blott lemnat det första grundämnet, som sedan på det friaste och mångfaldigaste sätt blifvit utbildadt. Föreställningen om dvergar och elfvor t. ex. är folktro, men anledningen till skilnaden mellan svarta och hvita elfvor härrör synbarligen från den kristliga föreställningen om goda och onda englar. Utomdess står äfven folktron i motsägelse mot de mytiska föreställningarne; man finner icke ens något spår till de vigtigaste af dem; Norrmännen t. ex. veta ej något om *Nornor*, men deremot känna de ganska väl ödet, det de kalla *Lagna*, och som efter deras mening är fast bestämdt och oåterkalleligt*). 2. Öfverallt hafva kristliga ideer tillkommit; hela kosmogonien erinrar om den mosaiska berättelsen; begrep-

derne och i synnerhet de andlige tillåta dikternas behandling på det sätt, att man icke försmår hvad de gamle hafva nyttjat, utom så vidt de andliga böckerna förbjuda det, ty det är naturligt, att man nu är mera nugräknad, sedan läsningen mera än förr utbredt sig", I detta yttrande, som för öfrigt ingen större vigt har än hvarje annan lärds enskilda mening, då det icke understödts af några skäl, finner jag en bekräftelse på de här ofvan utvecklade åsigterne: 1. det säges uttryckligen att de gamle skalderne för sina berättelser, binamn o. s. v. icke lånade från folktron, utan uppdiktade efter godtycke; men huru det förhåller sig med skaldernes ålder, har i föregående undersökning blifvit upplyst, och blott efter den allmänt herrskande förutsättningen tillbakaför Olof Hvitaskald dem till hedendomen. 2. Äfven de kristne skalderne funno ingen betänklighet vid att betjena sig af mytiska liknelser, hänsyftningar och berättelser, emedan de utgöra skaldekonstens grundval och väsen. 3. I början kunde så mycket mindre någon betänklighet härvid uppstå, som intet verkligt religiöst innehåll tillkom dem, och skaldekonsten blott sysselsatte personer, som dervid icke kunde taga någon anstöt, emedan de visste hvad deraf vore att hålla på; men nu är större försigtighet nödig, emedan läsningen blifvit allmännare; man måste således i poesien hålla en viss måtta, och icke öfverskrida de lagar, som de andlige hade gifvit. Det vore nu intressant om vi visste något närmare om dessa föreskrifter; men ingenstädes finnes någon upplysning derom, och yttrandet måste sannolikt förstås blott i allmänhet.

*) Ström II. 341.

pet om en högste gud såsom allfader står med de nordiska folkens hela öfriga religion, ja äfven med de andra mytiska dikterna i den skarpaste motsägelse. Omisskännelig är den kristliga källan i häntydningarne på treenigheten, i läran om himmel och helvete, om de godas belöning och ondas straff, om verldens undergång o. s. v. Det kristliga elementet är så ögonskenligt att äfven de nordiske lärde, ehuru intagne af det största nit för deras fosterländska sagohistoria, icke misskänna det, ja till och med hänvisa på biblen såsom dess källa*). Historien om verldens uppkomst ur Ymers kropp kan hafva härflutit från mystiska och kabbalistiska ideer om mikrokosmus: att rabbinernes åsigter och arbeten icke varit i norden obekanta, bevisa Mikkels från Odensee dikter omkring midten af det 15:de århundradet, hvilken för sin beskrifning af paradiset åberopar sig på rabbinen Zacharias' kommentarier öfver Genesis**). 3. Derjemte har äfven den grekiskt-romerska mytologien blifvit begagnad; solens hästar, Nornorna, Valkyriorna eller krigsgudinnorna och isynnerhet gudarnes boningar; bergjättarne, som hota att storma himmelen, o. s. v. äro derifrån lånade, dels omedelbart, dels genom anglosachsarnes förmedling. Redan tidigare märkte man, att desse, liksom Holländarne, utmärkte sig genom ett synnerligt nit för renheten i deras språk: de öfversatte alla latinska ord på sitt modersmål; t. ex. præfectus scirman, proconsul hef-gerefa, augur vicca, sortilegus tanhlytere, advocatus forspreca, gymnasium leorning hus, triclinium bur-thry-beddod, auditorium spræc hus, curia uthwitena spræc hus, mathematicus tungelvitega, tallösa andra exempel att förtiga, hvilka lofva våra nyaste purister månget välkommet fynd. De hafva äfven på detta vis öfversatt de mytiska namnen *Væl-cyrge*, slagtväljerskan, Bellona, och *vælcyrian*, Parcerna, *hel-hund*, Cerberus, *helemere*, Styx; *hele-sceath*, Erebus, *dægrima*, (dagrandning) Aurora, *vyrd*, fatum, *middan-eard* (isländ. mith-garthr) mediæ terræ***),

---

*) Finnus Joh. I. 22. Der finnes en lång rad exempel, äfven ur otryckta stycken af Sæmunder Eddan.

**) Dän. Bibliothek 2:a styck. p. 304. Nyerup og Rahbek till den danske Digtekunsts Historie, Kjöbenh. 1800, I, 95.

***) nam Mulciber illic,
Æquora celarat, *medias* cingentia *terras*.
Ovid.

jorden o. s. v. Uppenbarligen äro flera af dessa benämningar af Isländarne upptagna, hvilka åter från dem lånat ännu flera andra mytiska uttryck, som hvarken i deras eget språk eller i de beslägtade dialekterne hafva någon förvandtskap; en omständighet, som i mer än ett hänseende är märkvärdig, och förtjenar derföre att åtminstone med några exempel upplysas. Odins tillnamn *Tyr* är det anglosachsiska Tyr, hvilket betyder herre, glans, ära; *Thundr*, thordön, brukas i anglosachsiskan äfven om Jupiter, Thunres moder t. ex. Jupiters moder, och de isländske skalderne gifva Odin detta binamn. *Hrimfaxi*, rimfrostmahn, *Skinfaxi*, skinande mahn, solhästarnes namn. *Meomor* eller Gemimor (tilläfventyrs från det latinska memor) erfaren, klok, förklarar den vise jätten Mimers namn. Benämningen *Nornor* står i isländskan alldeles isolerad, men i anglosachsiskan finna vi *Neorchna*-vang, Neorchnafältet, paradiset: tilläfventyrs kan man härleda det från nerjan, löslita, förlosssa, befria. Äfven de särskilda Nornornas namn kunna ganska förklaras ur det anglosachsiska språket*): *Urd* är wyrd, ödet; ordet finnes ännu i det skotska språket: Weirdsisters, ödets systrar hos Douglas; *Werdande*, den vaktande, af veardian; *Sculld*, af scyldan, beskydda, den beskärmande. *Niflheim* är det anglos. nivelnesse, afgrund, svalg, af nivel eller nivol. Dessa och många dylika exempel bevisa tillräckligt, att de isländske skalderne äfven begagnat det anglosachsiska språket och dess efterbildningar af de romerska framställningarne för att göra sin mytologi mera rik. *4.* Men en vida större del äro skaldernes fria och omedelbara uppdiktningar, hvilka ofta sakna all föranledning. Betraktar man hela sferen af den nordiska skaldekonstens produkter, så finner man samma fenomen som hos andra folk: några utmärkta hufvudens skapelser och dikter uppväckte en mängd efterföljare, hvilka med några modifikationer sökte frambringa dylika arbeten: på detta sätt hafva uppenbarligen många mytiska berättelser uppstått, isynnerhet gafs det vissa arter af poetiska förklädningar, som vunno mycket bifall, och derföre alltid ånyo återkommo. Att många namn, beteck-

*) Att de betyda det *förflutna*, *närvarande* och *tillkommande*, saknar all grund.

ningar af saker o. s. v. blott uppfunnos för något poetiskt ändamål, för rimmet, alliterationen, är tydligt: man finner det t. ex. af namnen på helfvetetsfloderna *Slidur*, *Hridur*, *Vid*, *Svöl*, *Gjöl*, *Sulgir*, *Ylgir*, *Fion*, *Fiombaltul* och otaliga andra benämningar. Synbarligen har etymologien ofta gifvit anledning till de större dikterna, såsom t. ex. i berättelsen om Ottur, hvilken Loki dödade under skepnad af en utter o. m. d. De flesta namnen hafva derföre någon betydelse, eller personificera de något begrepp; att Isländarne öfverallt på fri hand inflätade dikter, och gerna anbragte nya utsirningar, bevisar icke blott deras behandling af historien, utan äfven af sjelfva biblen; i Stjorn*) förekomma en mängd berättelser, dem man förjäfves söker hos Petrus Comestor, och som för deras tillvaro blott hafva att tacka den isländska bearbetarens uppfinningsförmåga. I ett annat gammalt norskt arbete**) framställes historien om syndafallet; efter framställningen af Guds tal, hvari denne förbjuder Adam att njuta af kunskapens träd, fortfar författaren: "till detta fördrag blefvo fyra systrar kallade, gudomliga flickor, hvilka skulle höra dessa stadgars fastställande, och vara vittnen till fördragets vilkor: en af dem hette *Sanning* (Sannendi) och den andra *Fridsamhet* (Fridsemi), den tredje *Rättvisa* (Rettvisa) och den fjerde *Medlidaude* (Miskum), och Gud sade så till dessa flickor: Eder befaller jag sörja derför, att Adam icke bryter de stadgar, som nu emellan oss gjorda äro; följen honom och sörjen för honom alltid, medan han dessa stycken håller, som nu sagda äro: och om han förgår sig, då skolen I sitta till doms öfver honom, med eder fader, emedan I ären sjelfva domarens döttrar." På detta sätt, som lifligt erinrar om många mytiska historier, fortgår berättelsen vidare***).....

---

*) Se Forn-nordiskt Bibl. II. 46.

**) Kongs-Skugg-Sio, utgifvet af Haldan Einersen, Soroe 1768, 4, p. 498. Märkvärdigt är att i denna, efter allt utseende af en Norsk skrifna bok, icke finnas några *poetiska* ställen, såsom i de isländska verken.

***) Vi anse oss här kunna utelemna en polemik mot några enskilda, t. ex. Schimmelmann, hvilkens "drömerier äro groteska och smaklösa" och "hvila på enahanda grunder, som de nyares fantasier, hvilka konstruera den nordiska mytologien

De Tyska folken vid Nord- och Östersjön i äldsta tider.

En kritik öfver de nyare forskningarne med serskildt afseende på Tacitus, Beovulf och Scopesvidhsith

af

Dr K. MÜLLENHOFF.

(Ur Nordalbingische Studien).

Troligen har ingenstädes på den historiska forskningens område godtyckets och fantasiens spel mera ohejdadt framfarit, än inom de tyska folkens historia. Den orediga massan af spridda osammanhängande underrättelser, jemte en nästan fullkomlig brist på språkkännedom och ett sannt historiskt sinne, fördunklade blicken, bortblandade till och med det enklaste, och blott drömmar och ständigt växande förvirring voro resultaterne.

Det är Caspar Zeuss' förtjenst att genom sin skrift *die Deutschen und die Nachbarstämme*, *München 1837*, hafva brutit en bana för den nya forskningen, i det han lagt å sido alla föregående undersökningar och endast hållit sig till källorna, å nyo ordnat hela massan af de gamles underrättelser med hänseende till de sednare inhemska, och utrustad med en omfattande språkkännedom försökt att kombinera dem. Detta har visserligen icke öfverallt lyckats honom; men om äfven hans skarpsinnighet och lärdom ofta förledt honom till godtyckliga hypoteser, så förblifver likväl hans förtjenst stor.

Grunden till sin anordning af de särskilda folken tog han från Ptolemæi karta. Men blott genom de mest vågade, djerfvaste ändringar kunde någon slags öfverensstämmelse åvägabringas mellan den egyptiske geografens förvirrade uppgifter, hvilken visserligen rika källor stodo till buds, och de klara och tydliga underrättelserna från Romarne, hvilka sjelfva sett hvad de berättade. Dessa

efter naturfilosofiens principer." Man skulle tro att denna race vore utdöd; så är dock icke förhållandet, ty Hr Wiborg, som synes tillhöra den "högre kritiken", framträder ännu på 1840-talet och förbättrar saken med att uppställa eddamyterne efter Hegelska filosofiens system! (Utg:s anm.).

eftergifter åt Ptolemæus leda ofta till en fullkomlig motsägelse mot alla öfriga underrättelser, så äfven särskildt för vår halfö. Måste väl icke Ptolemæus hafva varit illa underrättad, då han nämner folk, dem ingen hvarken förr eller sedan kännt, hvilka bära de mest otyska, åtminstone oklara namn*)? Hvarföre nämner han icke på vår halfö eller i hela norden några städer, med hvilka han annars så rikligt utrustat Tyskland, ehuruväl det är fullt säkert att den tiden i Tyskland inga städer funnos? Men öfverenstämmelsen hos Tacitus med Angelsachsernes sednare underrättelser gifver hans berättelse en öfvervägande auktoritet. I bredd med de romerska underrättelserna torde man blott kunna tillerkänna Ptolemæus ett underordnadt värde i afseende på de tyska folkens historia, då hans tabell uppenbart utgör en blandning af dåligt och dugligt. Utan tvifvel får man ej med Zeuss och flera andra tro, att Tacitus uppnämner folken utan bestämd ordning; äfven Ukert, i sin *Germania 1843*, antager detta för flera orter. Och likväl säger Tacitus, German. XLI. 3, att han hittils följt Rhen efter från söder mot norr, och från Hermundurerne uppräknat de östliga folken utefter Donaus lopp. Och derföre är hela den anordning af de hos Tacitus nämnda folken, som Ukert sid. 417 lemnar oss, origtig; ty invånarne på vår halfö (*hæc pars Svevorum in secretiora Germaniæ porrigitur*) blifva rangerade från södern mot norden. Allt låter ganska väl ordna sig med tillhjelp af Taciti och andra romerska underrättelser, och i fullkomlig öfverensstämmelse med den sednare historien: endast några lyckliga kompletteringar och bekräftelser skänker oss Pto-

---

*) Jag vill dock derföre ännu icke kalla Ptolemæus för illa underrättad. Han gaf oss uppenbart namnen på de små folkslag och distrikter, som funnos inom större stammar och samhällen, och hvilka voro så många, att ingen, som ville beskrifva dem, förmådde uppfatta eller ens hade lust att återgifva dem alla; deras betydenhet måste väl också under tidernas lopp blifva ganska mycket olika, så att den ene författaren nämner det ena, en annan ett annat folkslag. Det är äfven tydligt att hos Ptolemæus många former äro korrumperade, att namnen ofta ljuda otyska och likna de galliska; men Zeuss synes mig rigtigt hafva förklarat detta deraf, att Ptolemæus, som skref i det aflägsna Egypten, till största delen följde galliska underrättelser.

(Anm. af G. Waitz.)

lemæus. På detta sätt torde man i allmänhet böra begagna honom.

Vi vidröra ej här den ända till osmaklighet under de sednare åren förda striden angående Celter och Germanism, och serskildt huruvida Cimbrer och Teutoner, enligt romerska uppgifter vår halfös äldsta bebyggare, varit Tyskar eller Celter. Vi vilja blott fästa uppmärksamheten derpå, att de otvifvelaktigt äkta Tyskarne öfverallt hyste den tron, att en tillbakaträngd beslägtad stam före dem varit landets bebyggare: så finner man det hos Beovulf på många ställen, man läse uti Grimms D. Myth. afdelningen om Jättar, samt Kembles anmärkningar till Beovulf I. 247. Zeuss är ibland dem, som påstå, att Cimbrers, Teutoners och Ambroners tyskhet är fullt afgjord. De bebodde enligt honom fordom vår halfö: en mindre lemning af dem förblef boende uppe vid udden enligt Ptolemæus. Ty Tacitus, Germ. 37, har blifvit orätt förstådd: han förlägger dem obestämdt vid sidan af Chaukerne, hvilka bodde mellan Elbe och Ems. Teutonerne bodde enligt Zeuss, som följer Ptolemæus, emellan Elbe och Oder omkring öfra Havel och Mecklenburgersjöarne, och Ambronerne äro hos honom de sednare Sachsarne i Holstein. Desse äro, säger Zeuss, Taciti Nuithoner eller rättare Vithoner, d. ä. Juthones, hos Venantius Fortunatus Euthiones, hos Beda Jutæ och Vitæ, kortligen Jutar; äfven påstår han, att de af Ptolemæus nämnde Teutonoarier äro Juthungar, att en del af dem, hos Tacitus orätt kallade Reudigni, sedermera uppträdde vid Donau och, förenade med Alamannerne, kallades Suever, Schwaber, hvilkas gamla namn enligt en Wessobrunner-glossa vore Ziuwari, hvilket fullkomligt svarar mot Teutonoarii: det gammalhögtyska mansnamnet Zuzo i st. f. Zu'zo, på nyhögtyska Zeuss, vore det gamla Teuto. Vi erkänna, att detta sista otvifvelaktigt är grammatikaliskt rätt; likväl skall ingen medgifva hela denna konstiga och våldsamma komplikation. Den går blott derpå ut, att genom en godtycklig behandling af hvarje tradition och af de enklaste språklagarne sammanfoga från hvarandra afvikande berättelser. Ziuwari förklarar Jac. Grimm, D. Myth. s. 180, visserligen rigtigt med Martem colentes eller Mars-Ziu-män. Till stöd för sin förklaring af Ambronerne såsom Sachsare, hänvisar Zeuss på de

brittiske författarne, hvilka med det förra namnet föraktligt betecknade Sachsarne. — Till de sistnämnde räknar han äfven de af Ptolemæus nämnda folk, som omgåfvo dem i norden från vestern mot östern: nemligen Sigulonerne, således i Eiderstedt, om Sachsarne innehade Holstein; Sabalingerne ofvanför Rendsburg; vidare Kobanderne vid Eckernförde i Schwansen och Dänischwold; desse sistnämnde skulle vara Strabos Chauber, Taciti Avioner, de med Langobarderne förbundne Obierne, de med Herulerne uppträdande Chavionerne; ofvanom desse Chalerne*); vidare i östra delen af Jutland Phundusierne, Taciti Eudoser (detta namn är något stympadt); i vestra delen Charuderne, hvilka hos Cæsar framträda såsom Harudes i Ariovisti här jemte Sedusierne (al. lect. hos Orosius, der det står Euduses); vidare ändtligen återstoden af Cimbrerne ofvanför mot Skagen. Vidare skulle Anglerne icke vara inhemska; men Zeuss räknar dem dock till denna grupp, och — förlägger dem efter Ptolemæus vid nedra Saale längs vestra stranden af Elbe ända till ofvanför Ohre. Der ungefär kallades längre fram ett distrikt Engilin Englide bredvid ett annat som kallades Werindistriktet. Tacitus nämner äfven Anglii och Varini tillsammans. Zeuss förlägger dessa efter sin auktoritet, som för öfrigt först på ett par ställen bör rättas (Ptolemeus nämner Wirnner och Awarper), på östra sidan om Elbe nedanom Teutonerne i Havelland. Men de angliska och warinska distrikten hörde båda till Saale emellan södra och norra Thüringen. Egyptierns osäkra uppgifter, Zeuss' tydningar och bestämmelser förmå intet mot sednare inhemska gamla vittnesbörd. Vi återkomma till denna punkt. Ukert, som hvarken åtskiljer underrättelserna, eller bemödar sig att lösa mot-

*) Om äfven något folkslag haft detta namn, så har det icke bott i norra Schleswig, såsom Ptolemæus vill, ty dess namn återfinnes i ortsnamnen nedanför Rendsburg ända till Stör: Hale an der Haleraue, to dem Hale; den fordna kyrksocknen Hale bestod omkring midten af det 17:de seklet af Halekirk, Hohenfelde, Glindismoor, Achter-Halenbrook, Horn och Helle. Dessutom Halenkroch (1741), Halenbek, Halendorf vid Neumünster; Schröder Topogr. — Antingen bör namnet förklaras af hale, clivus, Graff IV. 854, ett tvetydigt ord, eller af det nordiska halr, vir. Ptolemæi Chalusus är ej annat än Eidern.

sägelserna, antager, utan att ge akt på de inhemska källorna, på det gamla viset om hvarandra Taciti, Ptolemæi och andras underrättelser, och det resultat, hvartill han kommer, måste således vid en sådan förvirring blott blifva det, att vi egentligen ingenting veta; se Företalet VIII. Vidare kunde Anglerne alldeles icke hafva utvandrat från vårt Schleswig: Zeuss menar s. 153, att Angul, angelsachs. Ongel, blott vore ett landskapsnamn, som äfven förekommer i Norge uti Halogaland och i det inre Tyskland, och att det först hade genom underrättelser med sjöfarande brukats i förbindelse med de Anglers namn och tåg, hvilka grundade den engelska staten. Han drar således icke i betänkande att motsäga alla minnen i detta folks sagor, alla vitnesbörd af dess historieskrifvare, och derjemte Tacitus, blott för att Egyptiern måtte hafva rätt. Hans tydning af Teutonerne på Jutarne föranleder honom till det antagandet s. 500, 501, att Thendebert, Frankernes konung, hade besegrat dessa jemte Sachsarne på deras gamla område mellan öfra Havel och Östersjön; och det synes icke falla honom in, att det strider emot all historia, att de besegrade Euterne och Sachsarne, då kallade Danus Saxo Euthio, dem Venantius Fortunatus omkring 580 omtalar, blott voro de sjöröfvareskaror, som sedan det tredje, ja sedan det första och andra ända till det sjette århundradet kringsvärmade alla Galliens, Britaniens, Spaniens, Italiens kuster, hvarvid de än kallades Jutar, än Heruler, Suever, Angler, Warner, Frieser, men mestadels Sachsare, hvilka alla utdrogo från vår halfö och den närbelägna nederländskt-friesiska kusten, hvilka grundlade en koloni i det nuvarande Normandie, Otlinga Saxonum, vid nedra Rhen besuto ett ställe Thüringen, det Childebert 595 förstörde, samt efterhand befolkade England, och hvilka sedermera på alla punkter de intagit eller besökt efterföljdes af Nordmannerne, som någon gång visade sig jemte dem redan i det sjette århundradet. Om vi egde en bättre historia öfver den nedersachsiska stammen, än den vi hafva, så skulle den skildra för oss hela detta storartade sjölif: öfver sjön går våra sachsiska förfäders vandringståg: underrättelserna äro spridda, men icke så sparsamma och sällsynta. Midt under deras bragder upplefde herrliga sånger, liksom bland de mot södern öfver

land vandrande Tyskarne: sånger, som till en del framskymta i angelsachsiska fragmenter från det åttonde århundradet, men länge genljudande från början af det trettonde vid sidan af Nibelungarnes och Amelungarnes uti Hegelingarnes sånger och i flera andra lemningar. Intet med sjön obekant folk i det inre landet hade valt sådana bonor: det måste hafva varit de vid sjön boende Angler och Warner.

I stället för att nu med Zeuss vilja intränga i Cimbrernes urtid, eller taga alla förvirrande underrättelser till grund för framställningen, följa vi här Tacitus. och vi skola finna alla hans uppgifter efter önskan bekräftade. Bland de längs Rhens lopp uppräknade folken begynner han med Semnonerne, hvilka enligt Velleji Paterculi och Ptolemæi så väl som många andras uppgifter bodde på denna sidan öster och norr om Elbe, så att Fläming och Nederlausitz ända mot Odern och något än nordligare trakter voro detta mäktiga folks boningsplatser. Derpå följa mot nordvest Langobarderne (jemf. Vell. Paterc., som sjelf varit i dessa trakter) på andra sidan Elbe till en del i det nuvarande Mark, i Mecklenburg, Lauenburg ända mot Hamburg. Åt venstra sidan bodde de redan förr nämnde Chaukerne, nutidens Ostfrieser, Hadeler o. s. v. Tacitus fortgår i rigtningen mot nordvest*), der han nämner Reudingerne; dessa sätter han på denna sidan Elben i det sedan s. k. Stormarn åt Ditmarschen till, kortligen i Elbens marschland, uppåt första höjderna af höglandet ända till de inre skogarne: ett land dåförtiden ännu öppet för öfversvämningen, mer en myra och ett kärr, än fast mark. Invånarnes namn är antingen det gammalhögtyska Hriotingâ (göth. Riuddiggôs, ett patronymicum af hriol, vass, säf; eller af det dunkla angelsachsiska hreóda, Grimm Gr. II. 499. Kemble Glossar till Beovulf l. 244, men hvilket åter sannolikt sammanhänger med hreód. *Hr* motsvarar Grekernes och Romarnes *Rh*, och Taciti skrifsätt torde icke förvåna. På riutan, angels. vrotan, rödja, får man ej tänka. Tacitus går nu icke in i midten af landet; utan beskrifver, enligt den ordning han bestämt, den yttre

*) På hans karta var väl rigtningen från Semnonerne en fullt nordlig.

randen af vår vestra kust, hvilken för blott få århundraden sedan skjöt längre vesterut än nu, full af stora öar, rättare flodholmar, af hafvet inskurna marschländer, af Eidern och Elben bildade liksom utanverk*). Der blott kunna Avionerne hafva bott d. ä. öars eller fuktiga länders invånare; jemf. Austr-avia ostlig ö hos Plinius; awa owa, ouwa betyder på gammal högtyska såväl flod som ö, fuktigt land, Aue, slättmark i högtysk och nederländsk betydelse. Nu kan intet tvifvel uppstå hvart Anglerne höra: Werinerne måste hafva åtföljt dem**); sedermera

---

*) Som bekant är, voro Nordstrand och Pellworn förut en ö: se ang. förändringarne kartorna och hänvisningarna i Jensens kirchlicher Statistik des Herzogth. Schleswig Bd. II. Äfven Eiderstedt bestod förr af trenne Eideröar; och en ström gick i sydvestlig rigtning genom norra Ditmarschen, såsom Dahlmanns karta till Neocorus, och ännu tydligare landets utseende, äfvensom namnen på byar, vägar, fält, lära oss. — I södra Ditmarschen betecknade kyrkortsnamnet Marne, hos Neoc. och i folkets mun alltid de Marne, i ditmarschiska urkunder Merna, förr säkerligen en större Elb-ö. Kyrksoeknen är den största i hela landskapet. Strömmen gick nedanför höglandet och utflöt i vester vid Busenwurt: öfverallt äro här än i dag lågländta och sympiga trakter, men inga höjningar, hvilka alla ligga i midten af marschlandet mellan höglandet och hafvet. Ett Marne ligger äfven midt i Eiderstedt vid Garding; se Schröder Topograph. von Schleswig; Merna, Marne hette en landssträcka och ett kloster i Hunsingo i Westfriesland; Richthofen Rechtsq. s. 140 Urkund. v. 1276. s. 345 Urk. v. 1371. Marne-elif heter en bergsklippa i det gamla England; Leo Rectitud. s. 68. Kemble angels. Urk. II. 99. Ptolemæus känner här tvenne Mariones, och tydligt synes att det vestfriesiska och sydditmarschiska är ett och samma Begagnade han galliska skepparunderrättelser, så är väl hans namn det celtiska Marian litus arenosum, insula maris. För förklaringen af detta ord, som i alla fall förr var ett apellativum, erbjuder sig det gothiska marzjan, det gammalhögtyska marran, merran impedire, offendere, marunka gl. keron. impedimentum; liksom wert, werid insula, och wurt area, platea, sedan marschinvånarnes jordhöjder, kan härledas från det starkare verbet, hvilket ligger till grund för det svagare werjan defendere; såsom äfven holm insula kommer af helan celare. Holm betyder äfven mare, och månne mari, mar sammanhänger med detta marzjan? — Hos Graff II. 819 finner man ännu marjan, miarjan applicare landa. Marne vore alltså landningsplats?

**) För detta från alla hittils gjorda framställningar afvikande påstående skola under fortsättningen ständigt nya bevis erbjuda sig. Varini kan förstås af det gammalhögtyska werjan defendere, wer vir, warnôn o. s. v..

äro Endoserne (göth. Juthusjôs, Judusjôs, bildade liksom bêrusjôs parentes) blott med yngre härledningsstafvelse nödvändigt dessa ofvannämnde Enthiones, Jutar; namnet antyder det i fornnordiskan bibehållna jodh proles; så heter efter Rigsmál 105:a det tredje barnet af Fadhir och Môdhir. Origtiga uttal blott äro Uitæ, Vitæ i stället för Iutæ, och varsamheten fordrar att man icke drager någon slutsats af denna korruption. — Halfön är nu uppfylld ända till dess spets. De båda ännu öfriga folkslagen försätta vi enligt Taciti ordning i det ensamt ännu tomma hörnet af Holstein: nemligen Suardonerne (göth. Suaírdans af suaírd svärd) gent emot Langobarderne i det lauenburgska området; derefter Vithonerne af det gammaltyska witu lignum, silva, egentligare Holzaetzen, det nytyska Holtsaten, Holsten, ofvanför Reudingerne, myrbebyggarne, i midten och östra delen af vårt skogiga land*). Tacitus säger: fluminibus aut silvis muniuntur.

Hit förlägger Ptolemæus dessutom Sachsarne och tilldelar dem trenne öar, hvilka man i alla fall måste söka på vestra sidan der Tacitus förlägger Avionerne: men Sachsarnes namn bör äfvenledes utsträckas till de angränsande folkstammarne, isynnerhet som fullt skäl är att lemna Ptolemæi öfriga folk åsido. Sachsarne hafva sitt namn af sahs culter, brevis ensis, liksom Suardonerne af svärdet, och Widukint från Corvey skall ännu märkt att Anglerne buro dylika vapen. Ptolemæus gifver namnet en inskränkning, som det alldeles icke hade. Lätt begripligt är, att namn, som blott hade en lokal betydelse, Avioner, Reudinger, Vithoner, sammanfattades under ett högre gemensamt, såsnart folket öfvergaf de gamla boningsplatserna. Derföre äro Sachsarne, Langobardernes gamle vänner, hvilka med dem drogo till Italien, inga andra än våra förfäder: men de blifva dock jemte Langobarderne i det markomanniska kriget vid Donau af en Grek kallade Obier, såsom Avionerne af Zeuss otvifvelaktigt rigtigt blifvit förklarade. Och om flera århundraden igenom nästan blott Sachsarne framstå såsom sjöröfvareskaror på alla kuster, så hafva både

---

*) Till en del gifver Jac. Grimm D. Myth. s. 152. I uppl. dessa enkla förklaringar.

Angler, Warner, Jutar, Avioner, Chauker, ja till och med Frieser och Heruler varit det, så väl som Holstenarne. De blifva äfven här och der nämnda jemte hvarandra. Men först vid midten af det sjette århundradet kallas också Engrerne, Ost- och Vestfalerne, liksom folken vid Nordsjön, för Sachsare*), och kusterna innehafvas nu icke mer af Frieser, Chauker, Avioner, utan innvånarne heta nu blott Frieser: de bland dem boende Ditmarscherne, hvilkas marschland bevisligen blifvit koloniseradt blott från höglandet, äro väl den i 9:de årh. af kejsar Lothar hos Ruodolf, v. Fuld (Pertz II. 677) omnämnda gens commixta Saxonum et Frisonum**): här hafva de sachsiska och friesiska elementerna aldrig varit strängt åtskiljda, blott på södra delen af kusten har det sistnämnda genom en sednare invandring vunnit en än i dag tydlig öfvervigt. Ditmarscherne hafva aldrig af andra räknats till Frieserne, och ej heller hafva de sjelfve någonsin gjort det***). Fresia minor visar sig först hos Saxo omfatta Nordfriesland, medan Einhard och de frankiske annalisterne ännu icke känna detta namns utsträckning. Zeuss menar, s. 399, att här vore den gamla återstoden af Ptolemæi Sachsare; de hade icke vidare kunnat bibehålla det gamla namnet, sedan Wesersachsarne till dem framträngt, hvilka just den tiden buro detta namn; de benämnde sig Frieser, emedan de tillika med dessa voro de enda på fasta landet ännu öfriga Ingævoner. Men det kan ej vara fråga om ett fiendtligt framträngande i dessa trakter söderifrån; af de gamle Ingævonerne voro ännu invånarne i Holstein öfriga, hvilket trots utvandringen visserligen var än mindre utblottadt på folk, än de friesiska trakterna och Anglernes

---

*) I andra hälften af femte årh., se Zeuss s. 383, försvinner namnet Cherusker, ett namn som äfven betyder svärdbärare af det gammalhögtyska hëru ensis. Först vid midten af det sjette årh. är väl ett ställe uppvisbart, der de och deras efterkommande kallas med likbetydande namn Sachsare. Utbredningen af Sachsarnes namn är ganska enkel och tydlig. Ställena hos Zeuss s. 387. Namnen Ostfaler, Vestfaler, Engrer och Nordalbinger förekomma, som bekant är, först i sednare hälften af 8:de århundradet.

**) Se ofvan sid. 22.)

***) Öfver Adam Brem. Diesmeri kan man emellertid se Ledebur Münstersche Gaue s. 77.

land, dem Alfred i 9:de årh. fann jemte en del Danskar på östra sidan af Sillende*). Att de framträngt söderut har Schaumann i sin historia öfver nedersachsiska stammen sökt visa. Men denna mot alla vittnesbörd stridande förmodan skall i fortsättningen af denna framställning finna sin vederläggning. Vi vilja till sina särskilda punkter något närmare fullfölja den för oss så följdrika utredningen.

Folkvandringen upplöste blodsförvandtskapens gamla naturliga band och de sista banden försvunno med den gamla religionens undergång. Nya namn och grupper trädde i stället för Ingævonerne, Herminonerne och Iscævonerne: dock icke så att desse fullt motsvarade de sednare Sachsarne, Alamannerne och Frankerne. Någon sådan obestämdhet ägde visserligen icke i den gamla tiden rum, så att ett folk än blefve räknadt till en än till en annan stam; men väl förefanns utan tvifvel jemte nyssnämnda namn en annan indelning uti Marser, Gambrivier, Suever, Vandaler. Otvifvelaktigt äro vår halfös invånare af den ingævoniska stammen, och med säkerhet äfven de i sagorna och berättelserna med dem nära befryndade Langobarderna: Plinius H. N. IV. 28 lägger till dem Chaukerne och såsom det tyckes äfven Östersjöfolk (Teutonerne); Tacitus alla dem som bo vid oceanen: det vore således i rigtningen från Weichsel eller Pregel åt denna sidan först Gotherne, sedan Rugerne och Lemoverne. Ing, den gudomliga stamfadern, skall också hafva dragit sig mot östern och der uppehållit sig, enligt en angels. runsång, jemf. D. Myth. s. 321 ff. Likväl höra ej Gotherne till någon klass (af dessa); hvarken till den ingævoniska, iscævoniska eller herminoniska. Men månne ej Rugerne och Lemoverne höra hit, ehuruväl Tacitus förer dem till Gotherne? Deras boningsplatser (Germ. XLIII. 8. protinus deinde ab Oceano, neml. efter Gotherne) äro ej tvetydiga: på denna sidan Odern i Förpommern och Mecklenburg; det första namnet antogs sedermera af de

---

*) **Om en fullständig utvandring af en eller annan bland de till Britanien öfversvärmade stammarne kan efter min mening alldeles icke talas; dock torde Bedas ord, I. 15, icke böra lemnas obemärkta: illa patria quæ Angulus dicitur et ab eo tempore usque hodie manere *desertus* inter provincias Jutarum et Saxonum perhibetur. (Anm. af G. Waitz.)**

invandrande Slaverne, och bibehåller sig än i dag. Det andra, Lemovii, skall, liksom Vithones och Reudigni hafva varit ett namn, som de erhållit efter stället der de bodde*), och försvann derföre, när boningsplatsen ombyttes. De skola hafva dragit ut med Rugerne och under dessas namn. Ptolemæus nämner båda med ett namn Sidiner, af sîda kuststräcka, såsom Zeuss s. 154 menar, och ställer bredvid dem *'Ρουτικλειους*, hvilket Zeuss ganska lyckligt har förbättrat till *Τουρκίλειοι* Turkilinger**). Dessa kunde hafva varit de tidigare uppträdande Lemoverne; ty med säkerhet är deras ställning efter Ptolemæus på högra Oderstranden ända till Weichseln origtig, då den mäktiga gothstammen måste hafva utbredt sig öfver större delen af denna landssträcka.

Vidare hörde Herulerne***) till Turkilingernes och Rugernes grupp; de äro dock efter hela det sätt hvarpå de uppträda alltigenom ett sjömansfolk, och höra ej till fasta landets. Men hvarifrån äro de? Dahlmann, Forsch. I. 433, har af Älfreds underrättelser dragit den slutsats, att Anglerne hade innehaft Fyen. Detta följer väl på intet vis af Älfreds ord, men är af sig sjelft sannolikt. Fyens sednare förbindelse med Jutland visar, att den liksom detta är en sednare eröfring. Vi tillerkänna äfven Herulerne Seeland och de närliggande små öarne Laaland, Falster och Möen: på detta sätt vore de sina stamförvandter nära. — Zeuss låter utan allt skäl Suardonerne öfvergå i Heruler. Vi vilja söka bevis för vårt påstående.

Vid denna del af Östersjön nämner hvarken Ptolemæus, Tacitus eller Plinius några folkslag utom Suio-

---

*) Lëmov- (*ov* härledningsstafvelse) är tydligen af det gammalnordiska lim frons arborum; jemf. Limafiördhr; äfven den langobardiske stamfadern Mamiscio? Paul. Diac. I. 15.

**) Det gothiska Turkiliggôs, gammalhögtyskans Zorhilingâ af Zorht splendidus; Skir—goth. skeirs, plattyska schîr clarus; Rug— i nordiskan roga moliri, riga movere röra, alltså mobiles, de raska, modiga.

***) Deras namn, som hos Greker och Romare ofta skrifves utan aspiration, är ännu dunkelt: ërl, eorl, iarl svara deremot. Zeuss tolkar det med velox. Men aspirationen tyckes icke vara tysk; dock hafva hjeltesagans Harlunger (Herelingagowi, Harlingerland i Friesland) med dem något samband. Man må äfven jemföra Azding och Hartunc.

nerne; den sistnämnde omtalar blott, H. N. IV. 27, jemte Scandinavia en stor ö Eningia. Herulerne uppträda först med Gotherne vid azowska sjön, då ett vildt, flyktigt folk; Ermanrich (c. 350) utrotar dem. Men sedan Vandalerne öfvergifvit sina boningsplatser, och länderna icke blott mellan öfra Weichseln och Odern utan äfven vid mellersta Donau i Mähren och Österrike blifvit utrymda, draga Rugerna, Turkilingerne och Herulerne jemte Skirerne som det tyckes mest östliga gothstam, hvilken ännu fanns qvar, i sydlig rigtning uppöfver Sattel mellan Karpatherne och de tyska bergen, der Oder och March upprinna, en port genom hvilken månget folkslag dragit sätta sig i besittning af de öfvergifna trakterna, kämpa vid midten af 5:te årh. under Attila på de Catalauniska fälten, och störta slutligen under Odovachar Roms kejsarevälde; de i Donautrakterna qvarstannande blifva dels genom deras egna landsmäns vapen från Italien, dels genom Gothernes tåg till Italien tillintetgjorde eller förspridde, hvilket öde slutligen äfven drabbade Herulerne genom de sedermera samma väg framtågande Langobarderne. Öfverlefvorna af dem och andra Gother skola sedermera hafva kommit till sydöstra Bäjern och Tyrolen: der är ett grefskap Scheiern*), der vid Ens ett Harlungeburc och Harlungevelt enligt urkunder från det 10:de årh. (Pez thec. I. 3, 16 och 22), der ett Astingagowi d. ä. ett Azdingerdistrikt, Urk. från år 950 (anförd i Chron. Gottwic). Deraf kan man ganska lätt förklara det gothiska elementet i den bäjerska rättsförfattningen**). Men vi finna redan af denna sammanställning, att dessa folk icke äro ingævoniska, utan befryndade med Gother och Vandaler. Likväl förekomma äfven Heruler i andra hälften af det tredje årh. tillsammans med Chavioner eller Chabioner***), hos panegyrikern Mamertin (Zeuss s. 478),

*) En Comes Scirensis hos Otto Frising och andra ställen.

**) Waitz Deutsche Verfassungsgeschichte I. XVIII.

***) Då initialbokstafven, Grimm Gr. I. 586, är obestämd, så kan namnet blott förklaras af det nytyska och plattyska haf mare; alltså sjöfolk. Zeuss åter ser deri Taciti Avioner, och antager att dessa äfven kunde kallas Chavioner, liksom Attuarierne egentligen hette Chattuarier; men han anför intet exempel, hvarvid gutturalljudet skulle blifvit anomalt ditsatt. Origtigt härleder Zeuss det från hauwan, såsom Haupt redan anmärkt, Zeitschr. III. 189.

såsom sjöröfvare på de frankiska kusterna; sedermera blifva i nästa århundrade knapt andra än Sachsare nämnda; men efter midten af det 5:te årh. uppträda de åter bland Sachsarne i Gallien, och omkring år 455 förhärja de trakten omkring Lucca i Italien; ändtligen äro de vid Theoderichs tid jemte Warner och Thüringar vid nedra Rhen, Cassiod. Variar. III. 3. Alla deras vandringar och deras förbindelse med andra stammar äro likväl endast i så fall tänkbara, att man antager Östersjön såsom utgångspunkten för deras rörelser. Nu säger Jordanes, c. 3: Herulerne blefvo af Danskarne bortdrifna från sina boningsplatser, hvilka blott kunde vara de öar, som vi tillskrifvit dem; ty Danskarne kommo just till dessa trakter, enligt Jordanis och deras egen mening, från det sydliga Sverige, och detta skall, enligt de data som finnas, först mot midten af det femte årh. hafva skett; förut omtalas de aldrig. När Herulerne, såsom Procop. B. Goth. II. 14 ff. omtalar, blifvit i Donautrakterna besegrade af Langobarderne (omkr. år 510), fattade en del af dem det beslut att draga till det aflägsnaste land. De passerade först Slavernes länder, kommo genom öde land ändtligen till Warnerne, derefter förbi Danskarne, utan att af dessa lida något våld, öfver hafvet till Gauterne (i Thule d. ä. Gautland i Sverige), och nedsätta sig hos desse. Derifrån hemta de i Pannonien qvarblefne Heruler flera år derefter en konung och beväpnadt bistånd. Det säges icke att deras gamla hemvist varit der; tvertom skall detta hafva varit ett alldeles nytt*). Men efter dessa uppgifter infaller Danskarnes inträngande och detta herulernes uttågande vid den redan omnämnda tidpunkten. Derefter finna vi Herulerne kringspridde och utan bestämdt hemvist i hela Europa: de försvinna snart fullkomligt och dela sålunda alla de gothiska stammarnes öde. Att såsom Werlauff, i hans Forsög til at oplöse og forklare Procops Efterretninger etc. Kiöbenhavn 1841. 4., antåga en ny bosättning af dem på vår halfö, motsäges tydligt af Procops uppgifter. Och när Zeuss, s. 361, menar, att Warnerne varit bosatte söder om Danskarne vid östra Elbstranden, och att således Danskarne redan varit herrar

*) Jfr Forn-nordiskt Bibl. I. 45, 58, 65 ff.; Johannes Magnus VIII. 31—35. (Utg:s anm.)

öfver halfön, så motsäges äfven detta af alla uppgifter. Ty Anglernes och deras egentligen stora utvandring inträffar först efter slaget vid Cerdicesford år 519. Offa II lefde i Ostrangeln omkr. 571, Creoda i Mercia 14 år derefter*). Den förres fullkomligt sagolika historia**), den sednares genealogi förutsätta en gammal inhemsk Offa, hvilken efter Scôpesvîdsíth o. fl. försvarat sig mot Danskar och Sachsare, och som efter Beovulf kan anses för en yngre samtida med den historiske Hygelac, hvars tåg mot Hetwererne vid nedra Rhen efter Leos enkla bestämningar infaller emellan 512 och 520; se Leo Beovulf s. 5, 19, 22. Han antager att Offa lefvat mot år 540. Vi skola här nedan finna, att de gamla till en del sagolika berättelserna om folkens förhållanden i de angelsachsiska sångerna sträcka sig längre tillbaka, men icke in i det sjunde årh., utan att alla upphöra med det sjette. Vi anse oss hafva tillräckliga skäl att bestämma halföns intagande af Danskarne till på sin höjd först efter första hälften af sjette årh., måhända hundra år efter Herulernes fördrifvande. Detta skedde utan något våld; inga spår finnas i de angels. berättelserna, att invånarne blifvit tvingade till utvandring. Dock mera härom längre ned. Naturligtvis slöto sig nu lemningarne af den gamla Ingævonstammen, såsom Nordelbinger och Barder (i Bardendistriktet vid Bardevick), till dem som förut voro dels Herminoner, nemligen Cheruskerne, dels Iscævoner. Ty till de sistnämnde hörde säkerligen en gång Chamaverne, Bruktererne, ja sjelfva Angrivarerne. Alla Nedertyskar stå nu sedan det sjette årh. gent emot de högtyske Alamannerne och Bäjern eller de i större eller mindre grad till det högtyska elementet öfvergående Franken, Hessen och Thüringen, och på samma gång såsom hedningar emot de kultiverade kristne; då har vandringen slutat. De heta Sachsare. Deras fördelning i Engrer, West- och Ostfaler och Nordelbinger skall hafva sin grund i den gamla stamskiljnaden. Blott med upphörandet af deras verksamhet på hafvet skiljde sig Friesernes, Chaukernes och Avionernes folk från dem, och såsom Sach-

*) Lappenberg Gesch. von Engl. I. 116.
**) Vita Offæ IV. hos Watts Matthæus Parisiensis.

sarnes namn, förr utbredt öfver hela kusten*), utvidgade sig från norden mot södern, så utbredde sig tvertom Friesernes namn nästan öfver hela vestkusten från söder mot norr: hvarest detta folk höll sig slutet för sig, såsom redan vid Romarnes tid, och försvarade sig temligen mot Danskarne. Men ännu icke hade man förgätit de gamla heliga namnen; dock indelade man nu efter vandringarne folken annorlunda. Grimm D. Myth. Anh. s. XXVII. 1 uppl.

Då vi nu fullföljt bestämningen af de gamla stamnamnen ända till sjelfva stammens sönderfallande, så visar sig af vår undersökning, att, då Ingævonstammens gränsor icke utvidgades mot östern, dess fortfarande och bestånd är förknippadt med folken på vår halfö. Ibland dem skola framför alla andra Anglerne hafva varit de mest framstående. Detta visar isynnerhet den sednare historien: De hafva i England öfverviglen och högsta anseendet; detta antydes derjemte af deras lands naturliga beskaffenhet. Och när vi icke heller kunna helt och hållet förneka, att Angul är ett landskapsnamn (ehuruväl vi i afseende på de södra thüringske Anglerne icke rätt begripa hvarföre), så är det åtminstone icke gerna möjligt, att folket, på angelsachs. Engle, och derjemte landet, på angels. Ongel, erhållit sina namn efter ett vapen angul hamus. Herm. Müller Lex salic. s. 152. Båda namnen slå i nära etymologisk förbindelse med namnet på den gamle stamfadern Ing, Inguio**). Ett skäl

*) Förhöll sig detta namn liksom namnen Marser vid Weser och Rhen, Gambrivier vid Main och Rhen, Suever, Vandaler till Iscævoner, Irminoner, Ingævoner??

**) Att en mytisk betydelse låg till grund för Angil, Engil, äfven Ingil, bevisar den ofta förekommande sammansättningen i enskilda namn: (Ingvis, Inguberi Schannat n. 275. 590. a. 815. 920.) Engilo, Ingilbold, Engilbald, — hoh, - sealc, - scalc, - tac, - raban, - berga, - peraht, - gêr, - rîch, - helm, - hart, - heri, - rât, - trûd, - win, - nin, wîz, - muot, - olf o. s. v. Alla hos Schannet. Äfvenså med Warin, Werin - holt - gôz - heri - peraht - burc - hilt - hart - niu - tac o. s. v. Ett Werinesbrunno, Werinesheim i Thüringen. Så vidt jag kunnat skönja sker sammansättningen med dessa namn oftare än med andra folkslagsnamn, som blifvit härledda från något mytiskt gudomligt hjeltenamn; sådana äro Thuro uti Thurinhilt, Thusnelda, Thurisend och Thurismód, se Gepiderne hos Paul. Diac., Thurinperaht Schann. n. 206 a. 807, Thurint, Thurincperaht o. s. v. se nedan. Wentil uti Wentilo, Wentilgôz, Suâp uti Suâperaht, Altsuâp, Suâbolt o. s. v. Dessa

mer för Anglernes företräde bland de öfriga afkomlingarne. — Efter Saxo är Angul, som bekant är, Dans broder, Humbulus' son, och den mytiske stamfadern för Anglerne.

I medlersta Schlesvig erinra med säkerhet om den gamle hjelten och invånarne, utom namnet Angler, äfven orterna Ingersbye, Urk. 1272?, Ingebüll, Engberg, Engbrück, Engholm, Engelsbye, Engelsbüll, Engelsholm.

Inguio, Mans son, Tviscos sonson, på hvilken Grimm hänvisat, gälde icke blott för stamfader för vår stam, — orätt berömde sig äfven den svenska Ynglingaätten att från honom härstamma, — han var också fader till Nerthus; hvilken i norden motsvarades af den maskulina Niôrdhr*). (eller också hennes gemål?). Hans ättlägg var Fro, den nordiske Freyr, men hvilken åter hette Ingvio; vid hans sida stod Frua**). Efter Ing kallade sig stammen: och dess hjeltar och konungar läto helsa sig med orden freá Ingvina dominus Ingvina dominus Ingvinorum d ä. Ingævonum hos Beovulf. Nerthus (icke Herta, som ej förekommer i någon handskrift), jordens moder, dyrkades af dessa stammar gemensamt, enligt det hos Tacitus bekanta stället, på en ö i oceanen uti en lund, som inneslöt en sjö. Efter den anordning af deras boningsplatser, som vi framlaggt, kan man härvid alldeles icke tänka på Rügen; snarare på Femern eller Alsen, på hvilka man också redan gissat. Ön kan väl icke hafva legat alltför aflägset från Anglerne, ty i hufvudstammens granskap, såsom hos Semnonerne, var den gemensamma helgedomen. Men kan den väl i alla fall

---

äro till en del de namn, på hvilka Tacitus, Germ. III., häntyder. Franco, Sahso, Aleman o. s. v. äro väl stundom enkla enskilda namn, utan all sammansättning och utan mytisk bakgrund.

*) Nërthus och Niördhr förhålla sig till en antagen Nera och den nordiska Neri, Norns fader, som ërtha. ërda till ëro terra. Det göthiska themat är aír, ar, aúr med härledningsbokstafven *eh* i ërtha, ard solum, urtha lutum; Grimm Gr. II. 62 n. 620. Kunde tilläfventyrs något sammanhang finnas med dnt gothiska nasjan, gammalhögtyska nerjen nutrire eller ganisan? jemf. Nordalbing. Stud. I. 37 Anm. Skulle icke Norn möjligen kunna vara alma, Nerthus nutrix? — Nuoring Schann. n. 275 a. 815.

**) Gudaparet Nerthus' och Inguios, Fruas och Fros, förhållande till hvarandra, som båda äro i grunden ett, uttrycker fullkomligt rigtigt det berömda Logauska Epigrammet på Maj.

hafva legat på den östra sidan, när Heruler, Ruger och Lemover icke höra till Ingævonerne? Den omständigheten att Romarne hade ganska ringa kännedom om Östersjön — andra underrättelser om densamma finnas nästan alldeles icke —, att de deremot hade besökt trakterna vid sjelfva Elben, och hvarföre Tacitus kunde gifva denna sköna fullständiga beskrifning öfver deras ljusa och kontemplativa kult: denna omständighet hänvisar med nödvändighet till den vestra kusten. Man tänker först på Helgoland, der sednare Fosete*) hade sitt säte, som var en gemensam helgedom för de omkringboende folken. Denne kunde efter Ingævonstammens förstöring hafva trädt i stället för Nerthuskulten, hvilken tilläfventyrs då helt och hållet och tidigt nog gått under. Men med hänsigt till Anglerne bör man föranledas att söka denna ö vid Eiderns mynning, der öarne nu mera och väl sedan längre tid äro skoglösa och till en del landfasta eller än mer splittrade. Här var visserligen den för alla folken tjenliga hufvudpunkten, och äfven för Anglerne lätt tillgänglig. Och när nu förut Chauker och Langobarder ständigt visa sig i den närmaste förbindelse med folken på vår halfö, och när de under Romartiden äro fiendtligt sinnade mot de inre stammarne, så hade Plinius rätt då han räknade de förra till Ingævonerne, och vi misstogo oss icke då vi äfven till desse lade Langobarderne. Hos desse nämnes ingen större helgedom; skulle de vid hela stammens högtidsfester hafva felats? Ön måste hafva tillhört Nordsjön. Men de egentliga Frieserne böra räknas till Iscævonerne. Dessa antydningar om sammanhanget mellan gudafamiljen och de densamma tjenande stammar, måga här anses tillräckliga.

Framför allt måste det nu komma an på vissheten om Wårnerne verkligen innehaft de boningsplatser vi tillskrifvit dem, neml. norra Schleswig och södra Jutland, emellan Anglerne och Eudoserne. Det omnämnda stället hos Procop bestyrker redan Taciti uppgifter. Och när denne nämner Anglii och Varini jemte hvarandra, såsom öfverskriften lex Angliornm et Werinorum visar, och an-

*) Fosete, nordiska Forsite, gammalhögtyska Forasizo bör efter Grimms förklaring icke mera anses för en gudinna Fosta eller Fosta, om hvilken man här i landet haft mycket fabellikt prat.

ser dem vid Saale bo bredvid hvarandra, så måste de äfven här på vår halfö hafva varit hvarandra nära. Ett Warnæs, det nuv. Warnitz, på södra sidan af Apenrades hafsbugt, månne promontorium lingula Werinorum? omnämnes i Waldemars jordbok för år 1231. Men funnos här inga vidare spår, så måste man undra öfver saken och mången skulle strida deremot.

Förtjensten att hafva fästat uppmärksamheten på en Warnernes koloni uti Nederländerna med namnet Thuringia, tillhör Hermann Müller i hans skrift om åldern och hemmet för Lex salica och Lex Angliorum et Werinorum. Würzburg 1840*). Hans upplysningar äro väl ännu icke nog fullständiga och klara, men sjelfva faktum är likväl uppenbart. Vi vilja lemna en kort öfversigt öfver denna för våra sednare öden vigtiga tilldragelse, och ännu lägga några data till de af Müller anförda.

Chavioner och Heruler visade sig, såsom omnämndt är, redan omkring 289 vid nedra Rhen såsom sjöröfvare. Och ehuruväl Diocletianus 291 besegrat dem**), synas de dock hafva vunnit en fast boningsplats, ty flera gånger stå Herulerne jemte Bataverne i Romarnes härar, Notitia imper. Men emot midten af det 4:de årh. strider Julianus mot Sachsarne, som kommo öfver hafvet***) i sällskap med Chaukerne†), såsom Zosimus III. 6 säger, hvilka *af Sachsarne utgjorde en dél.* Men när Julianus icke vidare förmår tillbakahålla dem, tränga de plundrande Rhen uppåt††). Derjemte hafva de bosatt sig på den nordgalliska kusten och vid Loires mynning. Men de saliske Frankerne blefvo af desse Sachsare trängde öfver

---

*) Jfr De Anglen in Nederland of Aanmerkingen over de Lex Angliorum et Werinorum hoc est Thuringorum door P. C. Molhuysen, af hvilken jag bekommit ett serskildt aftryck "Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde. D. 5."
(Anm. af G. Waitz.)

**) Mamertini Paneg. in Maximin. c. 5. Maxim. genethl. c. 7.

***) Opp. ed. Spanh. s. 34, 56.

†) I texten står Quaden, hvilket är omening. Man måste här förstå Sachsarnes namn i den utsträckning vi ofvan gifvit det.

††) Ställena hos Zeuss 384, 385 gifva blott på detta sätt mening och sammanhang.

Rhen, och Julianus inrymde dem bostäder på andra sidan. Derifrån utvidgade sig deras herravälde ganska långsamt. Men Sachsarne lemnade icke de boningsplatser, de förskaffat sig. Ty då Frankerne väl föga längre utbredde sig, än öfver det land Julianus gifvit dem (se Müller), fördrefvo de deras konung Childerich i det 5:te årh. Han flyr öfver Rhen till ett land, som hette Thoringia. Greg. Tur. II. 12; jfr Procop. de bell. Goth. I. 12; konungen och drottningen der hette Bisin och Basina*). Med denna sednare flydde ändtligen Childerich åter tillbaka, och födde med henne den store Chlodowech. Denne utvidgade Frankernes herravälde. När hans öfvermod växer med hans segrar, uppfordrar Theoderich den store i en gemensam skrifvelse Herulernes, Warnernes och Türingarnes konungar — nu ser man hvilka Sachsarne voro, men flera folk tillkommo — att jemte honom och Burgunderne skicka sändebud till denne, för att göra förbund emot Vestgotherne. Cassiod. III. 3**). Vid denna tid skall Ermengisil Warnernes konung hafva lefvat, möjligen denne Basins son. Procop. B. Goth. IV. 20 anger Rhen som gräns mellan Franker och Warner, och omtalar en helt och hållet sagolik berättelse, den han sannolikt hade hört af en till Constantinopel anländ frankisk mission, i hvilken äfven Angler befunno sig. Denne Ermengisel hade förmält sin son med en anglisk konungadotter, men då han låg på sotsängen, rådde han honom att taga frankiske konungen Theudeberts syster. Den angliska princessan fördrog ej att blifva försmådd; hon kom åtföljd af sina båda bröder med en stor här om 100,000 man på 400 skepp (alldeles sådana sagoanläggningar som i de angelsachs. krönikorna) öfver från ön Brittia, slog Warnerne, tog Radiger tillfånga och gifte sig med honom***); båda folken lära sedan hafva förbun-

*) Eller Basin och Basina. Jemf. det gammalhögtyska Piso. Pisine, bisjan lascivire, basa, buosam. Graff III. s. 215 ff. — Bildningsstafvelsen är såsom i Varinus kort.

**) Denne Thüringernes konung är i hvarje fall en annan än Hermanfrid, till hvilken skrifvelsen i IV. 1 är ställd.

***) På denna tilldragelse syftar den sednare sachsiska sagan, när hon härleder Sachsarne från Britannien, eller låter dem fördrifva Thüringerne från kusten; se Rudolf v. Fulda, Widukind och Adam Brem. I. 3. Lindenbrog SS. p. 2. Sax-

dit sig med hvarandra. Ett krig med Theudebert skall derpå följt; omkring år 540 berömmer han sig, att hans rike efter Sachsarnes och Jutarnes (Eutii) besegrande, sträckte sig ända till oceanen, Bouquet IV. 59; de skulle hafva frivilligt gifvit sig under honom. För att prunka med sitt herravälde äfven öfver Anglerne, medskickade han några af dem till Constantinopel. Procop. a. st. De besegrade Sachsarne måste således hafva varit Angler och Warner (äfven Jutar). Vid denna tid omkring 556 infaller väl författandet af, såsom öfverskriften lyder, lex Angliorum et Werinorum hoc est Thuringorum. Denna bestämning gifver Müller a. st. sid. 122. En sednare redaktion af denna lagbok måste hafva skett vid Carl den stores tid, ehuruväl man då icke mer synes hafva känt några Angler och Warner vid Rhenstranden. Som bekant är, innehåller lagen mycket af det frankiska elementet. Märkvärdigt är det, att Canutus i sin Constitutio de foresta hänvisar på denna gamla Warnernes "h. e. Thuringorum" lag. Detta dess fortlefvande i England föranleder Müller till den förmodan, att Anglerne och Warnerne hade dit dragit sig tillbaka. Det sista omförmälandet af detta folk vid nedra Rhen finnes hos Fredegar c. 15 (Aimoin III. 83): Childebert II slog i andra året af sin regering 595 Warnerne, "hvilka åter vågade uppresa sig", i en blodig träffning, så att blott få af dem blefvo öfriga. År 580 slog Chilperich Jutarne och Sachsarne enl. Venant. Fortunat. ad Chilp. IX. 1; men detta var väl blott landsstrykare och plundrare.

Således från midten af det 4:de, noga räknadt från slutet af det 5:te, tills mot midten af det 6:te årh. hade Warnerne der tillika med Anglerne en fast boningsplats och en icke ovanlig makt, i det de, såsom det synes, ständigt bekommo tillopp af nya folkskaror. Mången blodig strid måste de hafva kämpat med Frankerne; detta bevisar Chlodachars tal vid år 528 hos Gregor. Turon. III. 7, hvilket är uppfyldt med sagolika fälttåg och hän-

---

ones primo circa Rhenum sedes habebant et vocati sunt Angli, quorum pars inde veniens in Brittanniam Romanos ab illa depulit insula; altera pars Thuringiam oppugnans tenuit eam regionem. Ett vigtigt ställe, icke hemtadt från Rudolf, hvilket Sybel öfverság i sin uppsats: die Thüringer in Hadeln, i Schmidts Zeitschrift f. Geschichte 1844, sid. 164 ff.

tyder, på en gammal fiendtskap med Thüringarne. Men med medlersta Tysklands Thüringar kunde då för tiden dessa strider icke varit så gamla och blodiga, emedan Frankerne så nyligen med dem kommit i beröring. Warnerne måste slutligen råkat i en fullkomlig afhängighet. Men var deras sjelfständighet och deras rike en gång tillintetgjorda, så var det naturligt att deras namn försvann och endast i serskilda ortsnamn bibehöll sig. De sammansmälte med Frieserne. Så heta vid Carolingernes tid invånarne i grannskapet af nedra Rhen. Från dem härstammade de nuvarande Holländarne. Men det nederländska språket kan utan en stark inverkan utifrån hvarken härledas ensamt från den gamla frankiskan eller den gamla friesiskan, och Leo, Altsachsische Sprachproben s. XIII, anmärker den stora förvandtskapen i flera hänseenden mellan nederländskan och angelsachsiskan. Det norra Schlesvigs invånare togo, såsom det synes, vid sin vandring hufvudrigtningen mot nedra Rhen; de äro bland alla här nämnda Sachsare de minst bekanta; Anglerne, Sachsarne (Holsteinarne) och Frieserne deremot höllo hufvudsakligen sin rigtning mot England: Jutarne visa sig både på det förra och sednare stället, fastän i ringare antal. En betydlig återstod af dem skall väl ännu varit qvarboende när Danskarne kommo och intogo halfön. Rolf Krake lär hafva underlaggt sig deras land, under det den danska sagan om Anglernes och Warnernes underkastande icke äger någon tillförlitlighet. Vid år 580 omtalar Venantius Fortunatus Danskarne på den friesiska kusten, men ännu tillsammans med Jutarne; jfr. här nedan. Warner nämnas icke i England; ty de ortsnamn Müller i det hänseendet anför, medgifva ej någon bestämd slutföljd; något enda sådant namn kunna dock de angelsachs. urkunderna ännu gifva vid handen.

Likväl finna vi till och med hos Ptolemæus och i de sednare distriktsnamnen Angler och Warner jemte hvarandra vid Saale bland de stora Durerne, Hermundurerne. De måste tillsammans hafva utgjort äfven detta folk. Ännu en sak skall visa ett underbart samband mellan befolkningen vid det sydliga Harz och på vår halfö; vi fästa här uppmärksamheten på en annan omständighet. Då Cæsar kämpade med Marcomannerne och Sueverne, voro enligt honom och Orosius Euduser bland

dessa; de skola icke hafva bott långt ifrån dem, och icke långt från det nuvarande Böhmen, hvartill Marcomannerne höra. Namnet försvinner. Men bland Sueverne äro enligt Tacitus Semnonerne hufvudfolket, i östern bland Thüringerne, i norden bland Marcomannerne. Äfven deras namn försvinner med marcomannerkriget. Ty i samma grad den egentliga folkvandringen nu ständigt mer tilltog, och de gamla banden upplöste sig, gick också de södra sueviska folkslagens gemensamma stambildning af sig sjelf under, hvilken utan tvifvel just gifvit Semnonerne sitt namn: Zeuss tolkar det, s. 130, lyckligt efter det gammalhögtyska samnon församla med församlingsfolk. I dess ställe framträder nu åter vid sidan af Quader och Markomanner det gamla namnet Eudusii med ny härledningsstafvelse såsom Juthungar. Semnoner och Juthungar äro ett*). Och vill man i medlersta Tyskland jemte Angler, Warner och Jutar äfven uppsöka Heruler eller Eruler, så finner man dem i Hariernes eller Ariernes vid medlersta Odern boende vandaliska folk, hvars namn förhåller sig till Herulernes som Armin till Hërmun, — jfr Nordalb. Stud. I. 37. — Men Vandalernes namn visar sig otvifvelaktigt hos distriktfolket i det nuvarande Wendsyssel i nordligaste Jutland på andra sidan Limfiorden: Wandali, Wendilenses hette invånarne, Wendala, Wendila landet hos Saxo, Vendilsskaga, Vandilsysla hos Isländarne; Wulfgår Wendlernes furste är enligt Beovulf en af de förnämsta tjenstemännen vid danske konungen Hrodgars hof. De höra till den nordligaste spetsen. Här bekommo väl Danskarne först fast fot. — Monum. Ancyranum nämner, som bekant är, bland de folk, som hyllade Augustus, jemte Semnonerne äfven Charuderne ejusque tractus Germaniæ populos. När äfven nu Rudolf från Fuld, Perz I. 368, latiniserade invånarnes namn i det bredvid Angler och Warner i Thüringen vid Hartz belägna Hartegau till Harudes, så visa de gamla formerne Harthagao, Hardagowi, Hartagaw (se Chronic. Gottw. s. v.) att vi här dock hafva samma namn. Charuderne bodde också enligt Ptolemæus ofvantill på vår halfö. Men när detta Monumentum äfven nämner Cimbrerne bredvid desse, så måste man gifva akt på hvar

---

*) **Bör man här med Zeuss tänka på Teutonoarii?**

Romarne försätta dem: Strabo känner dem söder om Elbe, sedan äfven såsom det synes norr derom, Tacitus bredvid Chaukerne in utraque ripa sc. sinus, hvilket blott på det sätt kan förstås, att han, såsom hans hela uppställning visar, hade en karta framför sig och menar Nordsjöns Elbe och Ecke. Plinius låter dem intaga hela halfön, Ptolemæus sätter dem helt och hållet norr om Elbe, och Monumentum bredvid Semnoner och Charuder, men menar väl hvad Plinius säger.

Så förledande det nu vore med anledning af detta förhållande och den omständigheten att orts- och folknamnen i östra Tyskland och i det egentliga norden så ofta svara mot hvarandra — såsom Rugii och Rygir, Harudes och Hördhar, Gothones och Gauti o. s. v. — att här fullfölja frågan om landets befolkande och den tyska stammens utbredning, och dervid vidröra Rudolf Keysers afhandling Om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. Bb. VI. Christiania 1838, så vilja vi dock ännu uppskjuta dermed.

Alla de nämnda folken höra till Sueverne: ännu i Scôpesv. kallas Holsteins invånare med detta namn, och deraf har säkerligen vårt Schwabstedt vid Eidern i Schleswig, hos Neocorus Swavestede, erhållit sitt namn. Leo, öfver Beov. s. 52, kunde redan af Ptolemæi uppgifter sluta att vår halfö blifvit befolkad söderifrån. Sedan har han i sina Rectitudines 1842. genom uppvisande af öfverensstämmelsen mellan sydtyska, förnämligast badiska ortsnamn och angelsachsiska velat draga den slutsats, att Sydtysklands och Britanniens kolonisering hafva utgått från samma trakt, blott vid helt olika tider. En undersökning af våra ortsnamn, så svår den än är genom den stora bristen på verkligt gamla urkunder och deras kringspriddhet, och så stympade och otydliga de ännu tillfinnandes äro, blir likväl nödvändig — Leo har alldeles uraktlåtit den — och vi skola äfven företaga en sådan såsnart urkunderna blifva oss tillgängliga. Som vi förmoda, skall detta ännu fullständigare visa sambandet mellan stammarne och deras serskilda folk. Och det skall äfven i allmänhet visa sig, att den tyska folkvandringen och utbredningen skedde i rigtningen från norden mot södern och icke tvertom. Hvarom vidare längre ned.

Vi ha nu blott velat påpeka den öfverraskande likheten uti folknamnen för att deraf sluta, det äfven på vår halfö Warner skola bott jemte Anglerne. Dessutom följer äfven af sjelfva sammanhanget, att Jutarne otvifvelaktigt voro en tysk stam. Men der dessa båda folk befunno sig, der voro äfven Thuringar. Det är nödvändigt att när detta namn äfven vid nedra Rhen förenade dem båda, men folket omöjligt kunde hafva kommit från medlersta Tyskland, båda likväl i sitt stamland på halfön icke voro så nära förbundne till ett folk — hvilket redan bevisas af deras serskilda utvandringar och af den sjelfständighet under hvilken hvardera folkslaget uppträdde — att de ickedestomindre här i sitt stamland måste haft ett eponym, efter hvilket de kallade sig och med hvilket de uttryckte de båda nationernes nära förhållande till hvarandra. De måste åtminstone såsom ett gemensamt hafva bekänt det gammalsachs. Doro, eller också Thuron, hvaraf Thoringar, Thyringas härledes. Otänkbar blott är någon benämning efter dessa det medlersta Tysklands Thüringar, otänkbart ett tillfälligt sammanträffande, derföre att man ännu kände betydelsen af det enkla namnet. Detta förklaras af det gammalnordiska thora audere, thor, thoran audacia, ausus hvartill kommer det gammalhögtyska turran. Till ett starkt Thur, Thor, Thyr (icke Thôrr eller Tyr) referera sig några namn, såsom Thurismod o. s. v., till det svaga Thoro Thurinperaht, se s. 55. Det sistnämnda kan äfven vara ett enkelt folksnamn; det är hos Saxo namnet på en kämpe och en sjökonung, det gammalnordiska Thori?*); femininet är Thyra och Thora. Det är märkvärdigt huru många namn i Schleswig och Jutland synas referera sig såväl till den starka som till den svaga formen. Det nuvarande Thyrstrup, i Waldemars Jordbok 1231 Thyurstrop, i amtet Hadersleben, kunde motsvara ett angelsachsiskt Thyresthrop eller Thoresthrop; i amtet Ribe Torstrup; Torsted och Thyrsted bredvid hvarandra, i amtet Veile, svarande mot det nederländska Dorostede, Duursted; jfr Törsbüll, Torsbjerg, Torsholt, Torup, (Torsöe, Torslev), och till den svaga formen Tornschau (Thornsceá eller Tornskov?), Tornskov, Torntwedt, Tornum, Tornbierg jemte Dornburǵ, Durin-

---

*) Uhland Sagenforsch. I. 199 härleder väl grammatiskt skeft namnet af Thôrr; det är blott audax.

goburc vid Weimar; alla de sednare i Schleswig. Af dylika namn gifves här och i Jutland en förvånande mängd, väl omkring tretio såsom topografierne upplysa, medan de i Holstein alldeles icke finnas, och äro ganska sällsynta i Danmark, hvarest de tilläfventyrs rigtigare refereras till Thôrr, hvilket också med många af de anförda är fallet, äfven med gudens namn*) eller förklaringen af den svaga formen Torn utaf thorn spina sentis, eller torn ira**). Men att endast derur tolka dem alla får man ej tillåta sig, äfven om något sådant vore möjligt. Genom flera exempel bevises det förhållande, att personer, hvilka i Tyskland gälde för gudomlige stamhjeltar, i norden nedsättas till dvergar; så Finn, Billung. Alldeles enstaka förekommer i Völusp. 11 bland dvergarne en Thorin audax, som efter Fiölsv. 9 är fader till Svafr, hvars dotter Menglöd är Svipdagrs älskarinna. Den sistnämnde motsvarar den i angelsachs. genealogien förekommande Sväfdäg; ovanliga äro i norden namnen på -dagr, deremot vanliga hos Sachsarne. Sväfdäg förhåller sig till det angels. Sveppa?***) det gammalhögtyska Suâp, det gammalnordiska Svafr, som Bäldäg till Balder†); namn hvilka äro analoga med Odinsnamnet Sväfnir, det gammalhögtyska Suâbauo? och likbetydande med Vandalen viator, erroneus, jfr det nordiska Vegtamr, och redan efter Tacitus måste beteckna Suevernes och Vandalstammens eponymer. Sålunda torde vi äfvenväl, oaktadt den afvikande formen, kunna inrymma Thorin såsom Thoro i den gamla Suevergenealogien, likasom Thüringarne, Anglerne, Warnerne öfverallt tillhöra Sueverne.

Vid betraktelsen af så dunkla namn††), måste man noga märka, att när de hedniske Danskarne togo det

*) Finn Magnussen Lex. myth. s. 922.

**) Jfr Leo Rectitud. s. 5.

***) En diminutiv form likasom Bubbo, Uffo o. s. v. förekommer ofta i angelsachsiska genealogien: Credda, Sledda o. s. v.

†) Enligt Munch: "Nordm. Gudelære", Christ. 1847, företalet, är detta gamla antagande origtigt. (Utg:s anm.).

††) Det norra Schleswig är rikt på mytiska namn. Märkvärdiga äro der de ännu befintliga sammansättningarne med bar, gammalnordiskans arbor, frons, oculus arborum, barri lucus sacer. Barwith (-syssel) i Waldemars Jordbok, uti nord-

ännu icke alldeles öfvergifna landet i besittning, de der funno en hedendom, som ständigt ägde något egendomligt, och i flera hänseenden skiljde sig från den nordiska. Den sammanblandning, som nu uppkom, är svår att åter serskilja, blott serskilda delar kunna med visshet igenkännas; andra måste förblifva ovissa. En jemförelse med de tyska minnena måste underhjelpa urskiljandet. Men blef nu också det gamla sachsiska lifvet iklädt en dansk drägt, har då derigenom den gamla återstoden af befolkningen blifvit hvad man kallar skandinavisk? Att mycket der ännu var och förblef vid sitt gamla lif, bevisar det fenomen, att ännu Saxo i det 12:te årh. fann och för danska utgaf en mängd gamla inhemska sagor, t. ex. om Viglet, Wermund, Uffo, Amleth, Langobardernes uttågande o. s. v.

Det har för oss varit en stor lycka, att större delen af de äldsta underrättelserna och sagorna öfver vårt

---

östra delen af Schleswig, Barrit, Barritskov i södra Jutland, Barlund i Schleswig. Här ligga äfven Barsbüll (på tvenne ställen), Barsmark och Barsöe. Till den sistnämnda ön sluter sig sagan om en konung Bars, se Outzen Alterthümer Schleswigs s. 56; och dessa namn synas häntyda på några mytiska grunder. Bari, gammalhögtyska Paro, äfven Barri, är, enligt Fiölsv. 35, ett elbiskt väsende, men enl. Skirnersf. 39, den lund, der Fröy och Gerdh träffa hvarandra, hvilken i den yngre Eddan heter Barey, hvilket noggrant motsvarar det gammalhögtyska Parâwa hos Neugart cód. dipl. n. 50 a. 760; jfr paruwâri haruspex sacerdos, Grimm Myth. s. 78; para gefildi, angels. bearo, beru helig lund, Leo Rectitud. 88, Grimm Myth. s. 59; Paringâ, Chirih och Wolvesbaringâ vid Eisenach; Urkunder från 932 hos Wenck, Hessische Geschichte Band III. Urkundenbuch s. 27; Parinc N. pr. Schannat n. 111 a. 796. Ett misstag är, såsom i Nordalb. Stud. I. 29, att till Balder referera en mängd namn; dit hörer till äfventyrs nu ej något mer än Biöldernp. Men till Odhinn, på nordschleswigska och jutiska Woden, med tydlig lutning åt det nedertyska, kunna följande namn refereras: Wodenskulde (Wonsyld), Wndensbeck 1523 (tvenne gånger Wonsbuk) Westphal. mon. IV. 3144, Wonslei (Vódhencsleá) Wonsmoes, Wodense 1475 (Woyens) Westph. a. st.; likaså hänvisa Frodorp nu Frörup (tvenne gånger), Frösig, Fröslev, Froslee, Dankw. s. 86, Fraulund vid Kappeln på Fro och på en från det nordiska Freyr helt och hållet afvikande form; så äfven Osbeck (tvenne gånger), Oswald på det gammalsachsiska Os, det gammalhögtyska Ans, det nordiska As. (Obs. dock, att Frej, Freja rättast skrifvas Fröy, Fröjya. Jfr Munch anf. st.

Utg:s anm.)

land alldeles utan vårt tillgörande äro bibehållna: för det öfriga Tyskland måste man beklaga deras nästan fullständiga förlorande såsom en icke ringa förlust. Men i det stället har man der likväl gamla historiskt trovärdiga krönikor. Såsom Danskarne tillegnade sig fremmande egendom och erhöllo vårt land, så idkade äfven Angler och Sachsare i England århundraden igenom sitt gamla värf. Shakespeare fann till och med ännu ämnet för Hamlet i folkets mun*). Genom den flit och den uppmärksamhet man under de sista åren, isynnerhet sedan Kembles nya utgifvande af Beovulf och Vandrarens Sång (London 1835. II. voll. 8.) egnat den angelsachsiska poesien, har mycket vunnits för vårt lands äldre historia: framför allt genom utgifvarens egen möda och genom Heinr. Leos skrift om detta poem, Halle 1839. Ettmüller har förtjensten af enskilda vigtiga kompletteringar, i sin öfversättning, Zürich 1840. Serskild tack är man honom skyldig för den enligt Dahlmanns och Vilh. Grimms ord för kännedomen om folken så vigtiga Vandrarens Sång, Scôpesvîdsidh, Zürich 1839. Lappenberg, i en recension öfver Leos Altsachs. und Angels. Sprachproben, Berl. Jahrb. für wissenschaftl. Kritik, Aug. 1838, var likväl hans föregångare. Tidigare arbeten af Thorkelin, Grundtvig, Outzen (Kieler Blätter 1816) äro numera föråldrade; en bättre språkkännedom, djupare insigt i sagans historia och poesi gåfvo bättre resultat. Men ännu felas dock mycket. Åtskilligt har blifvit tillagdt af Benj. Thorpe i hans upplaga af Exeter-Codex, London 1842, som utom annat äfven innefattar Scôpesv. (Scôpestale). Vi vilja nu först sammanställa de inhemska uppgifterna om ländernas namn, och derefter närmare inlåta oss uti

---

*) Den vanliga meningen, att Saxo här vore källan, är i sig sjelf orimlig. Den som känner folksagans historia och sättet för dess fortplantande, skall aldrig låta öfvertala sig, att hela utbildningen af Hamletssagan hos Shakespeare tillhör den store skalden ensamt. Hon bär spår af ett månghundraårigt fortlefvande. Från Saxo till Shakespeare skulle utan någon förmedling af sagan ett otänkbart svalg finnas. Visa sig väl hos den sistnämnde ens de lättaste spår af den färgläggning, uppfattning o. s. v. som karakteriserar Saxos framställning? Och dock förnekade skalden aldrig i så hög grad sina källor, ej ens vid den friaste behandlingen af sitt ämne.

dikterna, emedan i dem bekräftelse finnes för vår hittills förehafda undersökning.

Holsteins gamla namn var det gammalhögtyska Môrungôland, hos Langobarderne Mauringâland Paul. Diac. I. 12, 13, Maurungavi hos Geografen från Ravenna, hos Angelsachsarne Myrgingaland. Ettmüller har väl rigtigt, men oklart, uttydt namnet. Môr hade icke i angelsachsiskan, gammalsachsiskan och nordiskan det inskränkta begrepp som nu för tiden: det betyder terra pinguis, sedan cespes bituminosus; men också fruticetum och ericetum, i allmänhet ett sträft vildt land. Môrlandets invånare skulle således blott kunna vara Reudinger och Vithoner, se ofvan s. 46; och till dem räknades väl äfven Snardonerne. Det angelsachs. *g* har här såsom ofta uppkommit ur *v*, *w*, icke ur *j*: det härmed etymologiskt sammanhängande gammalhögtyska adjektivet maro marawes, angels. mearu mürbe*) förklarer namnet på de frankiske Mërowingerne**), hvilka enl. Geogr. Rav. skola hafva kommit från Maurungavia vid Elben. Och öfverhufvud är det lätt begripligt huru namnet kunde utbreda sig öfver hvarje sumpigt hedland; såsom också hos Geogr. Rav. IV. 8 hela östra Elblandet ända uppåt Böhmen tydligen dermed betecknas. Ptolemæus förlägger nedanom Danduterne, hvilka troligen bodde i trakten af Harz, ett litet folk Marwingerne: alldeles samma ord; och der finna vi inom den gamla Thüringergränsen, öster om Buchonia och sydvest om Harz, åter Holsteins gamla namn i Pagus Moranganus***) vid Göttingen och Nordheim på hannoverska Morungen. Vårt nordliga Morungeland gränsade enl. Geogr. Rav. i söder till Elbe. Gent emot detta får man väl tänka sig det af Paul. Diac. nämnda Scoringia, det är strandland, angels. score ripa. Detta namn passar eljest icke till något ställe. Der bodde Langobarderne förrän de drogo in i landet Mauringa. Österut mot Odern. der Rugernas gothstammar bodde, var väl det tyska Gotland, Paul. Diac. Holsteins gräns i norr var Eidern. Offa Garmunds son, ännu gosse be-

---

*) Leo Rectitudines s. 82 ff.

**) Icke mërow, såsom hos Ettmüller.

***) Vita Meinwerci hos Leibnitz SS. R. Brunsw. I, c. 25 p. 525 et alibi.

stämdo densamma med svärdslag mot Myrgingerne vid Fifeldor*). Detta och Agidora. Egidora, nord. Ögisdyra äro samma namn; ty Aga (Uogo) är det tyska namnet på det nordiska Ögir Oceanus, och betyder terror; och äfvenså är Fifel (jfr de friesiska Fivelgô, Fivolâ, Vivelstede och Wivelsbec det nuvarande Wilsbec i Schlesw. Waldem. jordb., de angelsachs. Fifelstreám, Fifeleyn) en benämning på sjöguden och betyder detsamma, terribilis. Fifeldor och Agidora heter den förskräcklige sjögudens port. Derunder skola blott de många mynningarne vara att förstå. Wiglesdor vid Dietmar och varianten Eggedor äro detsamma, blott korrumperade; och Dietmar förvexlar dermed Isarndor; se Grimm Myth. s. 219. II. Ausg.**) Der floden icke skyddade gränsen, skall Offa hafva byggt den vall, som sedermera blef Danavirki; se Dahlmann: Gesch. Dän. I. 23. Landet derofvan hette Ongel. I midten af landet tyckas äfven spår vara efter en Olgerdigernes gamla skiljemur; se Outzen: Preisschrift s. 18 ff. Men den skall aldrig hafva åtskiljt Angler och Avioner, utan måste vara af sednare ursprung. Desse voro väl aldrig så strängt söndrade. I England nämnas icke de sistnämnde, blott de förra; båda kommo ditöfver såsom Angler, likasom Lemoverne försvinna bland Rugerne. I 8:de och 9:de årh. var här medlersta landet öde och ouppodladt. De danske härförare, som hade att göra med Franker och Sachsare, uppehöllo sig, som bekant är, mera norr ut i Jutland, hvilket bekräftar vårt förr gjorda påstående. Alfred kände här längre i söder Anglerne och en del (*sum dæl*) Danskar; men landet hade det sachsiska icke nordiska namnet Sillende, eller bättre hos Pertz II. 620 Sinlendi, d. v. s. när Singrün (origtigt Sinngrün), Immergrün, Sinfluot (korrumperadt Sündfluth) är det oändliga vattuflödet, och sinnant νὺξ ἐρεβεννή, den ödsliga kolmörka natten, men derjemte sinweldi betyder silvarum deserta, solitudo Helj. 33[20], så är det gammalhögtyska sinlenti, gammalsachs. sinlendi (jfr alilenti

---

*) Se ofvan s. 21. En dylik gränsestrid hade Langobarderne i Mauringa, men denna saga är inflätad i deras vandringståg.

**) Ett annat flodnamn i dessa trakter Dina, skola vi framdeles afhandla; se Outzen: Preisschrift über die Sprache in Schleswig, s. 24.

ellende) det öde tomma landet. Så kunde det nu heta sedan invånarne dragit bort, och Danskarne icke tänkte på någon fast bosättning*). Såsom de norr om Anglerne boende Warnernes naturliga gräns erbjuder sig de från Hadersleben vesterut sig sträckande slättmarkerna, hvilka förr utgjorde gränsen mellan det gamla Barwith och Ellumsyssel; i norr skiljde Lönburgsåen och Horsensviken dem från Jutarne. Detta är ungefär gränsen för den nuvarande nordschleswigska munarten. Den nordligaste delen bland Jutarne var ju distriktfolket i Wendeln.

Men när tillförlitligare underrättelser om de nordliga trakterna lemna oss i sticket, så är det af vigt att uti de angelsachsiska sångerna finna ett stöd för andra spridda underrättelser. Plinius och Mela nämna först en ö Scandinavia i Östersjön, som blott kan vara det södra Sverige, det man länge ansåg för en ö; de skilja den tydligt från Cimbrernes promontorium, som hos Mela heter Codanonia**) Dit förlade enligt Jordanes alla gothiska folk sitt Scandza; derifrån hade de dragit ut; det vore vagina gentium. Deras egen boningsplats vid Weichselns mynning hette åter Gothiscandza***). I afseende på denna punkt, som är i mindre mått lånad från folksagan, förekomma uppgifter hos engelske författare (Grimm, Myth. Anhang. s. XVII. 1 Uppl.), som låta förmoda att äfven Anglerne derifrån leda sin härkomst. I en, tvifvelsutan sednare, uppgift omnämnes på ön Scandea ett locus Sliaswich nunc Heitaby appellatus†), hvarom Jor-

*) Enfaldig vore en härledning från sin nervos och lendo, lenden femur lumbus. Skulle man vilja referera detta till landets gestalt?

**) Scandinavia är der blott en konjektur.

***) Gdanzk Danzig?

†) Hos Älfred at Hædhum vid bedarne, gammalnord. Heithaby, jutiska Héthabye, ort på hedelandet. — Slîaswig, vicus mugilis. Jemför Sleaford i Lincolnshire, förut Sliwaforth och Slîoford, Leo Rectitudines s. 12. Men förklaringen är dock icke säker, det skulle vara det enda gammaltyska ortsnamn, som vore uppkalladt efter ett eget fiskslag. Benämningen togs efter viken Slîa, Schlei (ett gammalsachsiskt icke nordiskt ord), men dennes namn efter fisken, eller snarare af den enkla verbalstammen, som ligger till grund för slindan (af partic. præs.) och slango? serpens (af præter.)? cf. io, enti, angi.

danes förtäljer. Samma uppgifter finnas äfven bland de andra folkstammarne. En anonym Langob. säger, att Langobarderne hade bott i Scatenauge "in Albis fluvii ripa." Offa kallas hos Beovulf den lyckligaste af alla menniskor mellan de båda hafven; detsamma säges om Geaten Beovulf och Dansken Hrodhgar; på andra ställen tillägges i Scedenîge och i Scedelandum. Sammanhanget visar, att detta allt blott äro lika dialekters uttryck för samma namn, eller åtminstone betyder detsamma. Äfven Frankerne, Fredegar hist. epitom. 65, berömma sig hafva kommit från Schatanavia*), såväl som från Maurungavia. Om det inre landets Frieser och Sachsare felas oss sagor från denna tid rörande deras äldsta boningsplatser; likväl berätta Rudolf Widukind och andra, att de hade kommit på skepp och landat vid Hadolowa Hadeln: några härleda Sachsarne från Alexander, andra från Britannien, åter andra från Norrmännen. Det är lätt begripligt, att man i 10:de årh. icke mer i folkets mun hörde något Skadenoge eller -owa. Hvarifrån Briterne och Thüringarne enligt denna saga kommo, visades sid. 59; det är fullkomligt i sin ordning att desse rhenske Thüringar nu i sagan hortblandades med de Irmenfridiske, hvilkas strid med Sachsarne var ett berömdt ämne för den sachsiska sagan; och det är lätt funnet på hvad sätt Rudolf från Fuld nu bragte dessa båda tilldragelser i en kronologisk ordning. Huru Alexander inkom i den sachsiska stammens saga, är likaså begripligt som huru Troja inkom i den frankiska. Det gafs således förut en gammal kunkap såväl bland Sachsarne som bland Frankerne**) och Gotherne, att de en gång kommit på skepp från Scandina-

*) Se andra ställen hos Langebek SS. I. 400 n. i.
(Anm. af G. Waitz).

**) Den frankiska Trojasagan uppkom väl icke med anledning af något Frankernes tåg från Pontus, utan af sträfvandet att sätta sig i närmaste förvandtskap med Romarne. Och deraf kommer förändringen af den gamla genealogien, så att Iscio nu är stamfader för Franker och Romare. Grimm Mythol. Anh. s. XVIII. Iscio kan gerna vara son till den af jorden födde Mann, och från honom, eller som väl är detsamma, från en hans son, kan derföre en saga hafva uppkommit, att han såsom Sceáf vore kommen öfver hafvet. Huru kan uppbyggaren af Asciburg vara någon annan än Ascio Isco sjelf eller en hans närmaste ättling? Tacitus kallar honom Ulixes

via*), och landat vid Hadolowa d. ä. strids-ön: en saga som redan fanns när Sachsarne drogo bort till England och der lokaliserade den, men som sedan, när hon i Scandinavia förlorat sitt gamla stöd, fortlefde genom anslutandet till nya tilldragelser. Vi måste från vår sagohistoria aflägsna all euhemerism, och kunna aldrig medgifva Sybel**), att en så obetydlig sak, som ett gissningsvis antaget infall af de nordelbiske Sachsarne vid tiden för Thüringerkriget, skulle hafva gifvit anledning till denna folkstamsagas upprinnelse.

När vi således hafva visat, att de tyska hufvudstammarne förlade sin uräldsta boningsplats till Scandinavia på andra sidan sjön, så följer detsamma för de öfriga af sig sjelft. Hvad Langobarderne berättade om sig, berättade visserligen deras stamförvandter vid hafvet, och trodde desse på sin härkomst derifrån, så tänkte deras namnsförvandter i medlersta landet säkerligen icke annorlunda. Men nu har Leo, öfver Beov. 48 ff., stödjande sig isynnerhet på Anonym. Langob., äfvensom derpå att Schleswig fogas till Scandea och Offa enligt Beovulf regerar i Scedenige, slagit vår halfö till Scandinavia. Under Scedelanden förstås alla länder mellan Nord- och Östersjön, Sverige, Danmark och vår halfö. Werlauff, Forsög s. 17, instämmer med honom; ja han hade re-

---

(sic!). Det gafs väl fordom, på samma sätt som il, al, ul vexla, en med ali- alienus likbetydande förstafvelse Ul- Uli- (Hulis Schannat n. 317 a. 820); så att Ulisk Ulisko, vore lika med Alisk Alisko, som kunde betyda den från fjerran komne Isco. — De hos Tacitus nämnda tumuli in confinio Rhætiæ et Germaniæ borde man långt för detta icke vidare satt i förbindelse med uppbyggaren af Asciburg.

*) Sambandet med Scandinavia synes mig ovisst; de Sachsare, som drogo öfver till England, voro dock äfven, åtminstone företrädesvis, från landet norr om Elben, och kunde således svårligen känna denna saga. Att Sachsarne kallade det ställe der de först landstego "Hadeln" för sitt äldsta hemvist, synes mig erinra om den tid, då de voro mäktige till sjös och ryktet om deras namn fylde hela sjökusten, hvaremot sednare de egentliga Sachsarne nådde kusterna endast i Hadeln i Ditmarschen, der de voro blandade med Frieserne. Jag instämmer helt och hållet i omdömet öfver Sybels afhandling, i enlighet med hvad förr blifvit sagdt öfver Schaumanns Einwanderungs und Eroberungsgeschichte. (Anm. af G. Waitz).

**) I Schmidts Zeitschrift für Geschichtswissenschaft I, H. 2.

dan i Videnskab. Selsk. histor. Afh. V, s. 261, 269 hänfört Melas Codanonia och Plinii och Pauli Diac. Scandinavia till vår halfö; dock, såsom anmärkt är, strida deras tydliga uppgifter äfvensom Jordanis intyg deremot. Plin. H. N. IV. 27. Mela I. 1, III. 1. Leo har väl icke lemnat Paul. Diac. I. 2 ur sigte, men huru kan han dock låta den konfuse Anonymi Langob. (hos Richter cod. Theod. T. II.) uppgifter gälla jemte dennes? Ettmüller har derföre rätt, när han påstår, att Beovulfs Scedenîge är det nordiska Skâney (Sconey Älfr.; Osfred de Sconouwe hos Einhard). Dit förlade äfven Anglerne ursprungligen sin boningsplats, dit blef deras förste konung Sceáf drifven i land, dit hör äfven Sceáfs son och den gudomlige Beovulfs fader Sceldva eller Scild, nord. Skiöldr, i norden kallad Skanunga god, och Scandia är på de ofvananförda ställena blott en lärd öfversättning af folkets Scedenîge, och ett misstag är det, att förlägga Schleswig dit. Misstag är det äfven, när hos Beovulf Offa kallas konung der: besynnerligt är att skalden icke nämner honom såsom konung öfver Anglerne. Vi skola längre ned återkomma till lokaliseringens otydlighet och osäkerhet hos Beovulf, hvilken likväl är lätt begriplig, emedan folkstammarne redan för halftannat århundrade sedan hade lemnat de gamla boningsplatserna, när sången affattades.

Vi tro således att hos Beovulf namnet Scedenîge, Scedelund erhållit en otillbörlig utsträckning, och att Plinii Scandinavia blott är Gothernes, Angelsachsarnes, Langobardernes, Frankernes och Norrmännens Scandza (d. ä. Scantha), Scedenîge, Scatenauge, Schatanavia (l. Scadanavia), Skaney*). Ordets betydelse har ännu icke

---

*) Jag kan icke instämma uti dessa författarens åsigter, och tror ännu alltid att Beovulfs Scedenîge blott är att söka i vår halfö, och att man äfven vid Frankernes Schatanavia och Langobardernes Scatenauge menat denne. Anonymus Langob. är väl oredig; men den tradition hos honom, som förlägger Scatenauge vid Elben och förhinder det med Sachsarne, är uppenbart hemtad från sagan och af äldre ursprung än berättelsen hos Paulus, hvilken tillputsade och ändrade den honom ur denna och dylika källor bekanta underrättelsen efter en halflärd kunskap (från Jordanes och andra). Deremot är Scandinavia, de gamles Scandia, utan tvifvel att söka i norra halfön. Men om det äfven är samma namn, hvem kan gå i borgen för

genom Leo Beov. s. 49 eller genom Zeuss s. 147 Anm. blifvit fullt uppdagad. Jemförelsen med de i det gamla språket synonyma orden singen och sagen, Schande och Schade (lat. scindo, scidi) o. s. v. visar att det blott är olika former af samma namn. Vi anse det ganska sannolikt, att Jordanis uttryck "vagina gentium" träffar rätta meningen. Man jemföre det gammalnordiska skân corium, skinn (skind) pellis. Scandinavia är skötet, hvarur folken utgått.

Denna de tyska folkens så allmänna tro, i det de dit förlade sin uräldsta boningsplats, d. v. s, der skiljde sig från hvarandra, våga vi med säkerhet tillerkänna en hög betydelse. Den undersökning, hvartill vi redan ofvan gifvit antydningar, skall äfven otvifvelaktigt bekräfta det. Om också vid Cæsars tid folken vid Rhen ännu icke skiljt sig fullkomligt för att kunna förblifva i stillhet. så sade honom likväl de galliske Belgierne att de voro komne från denna sidan; vid hans tid gingo ännu halfgalliska folk öfver Rhen, och i södern blefvo först Bojerne förjagade och Helvetierne tillbakaträngde. Det tyckes som Romarne bragte Tyskarne att stanna: vid Taciti tid är allt ordnadt, stammarne åtskiljde, den följande historien förberedd. Tyskarnes vandringståg och utbredning går mot södern, dock ännu mer mot vestern; i östern blef sedermera blott ungefär hvad man förlorat, återtaget; men mot vestern har germanismen genom den sachsiska stammens kraft uträttat ännu mera; den har dragit ett bälte omkring jorden genom öfverherrskap och till en del genom verklig utbredning. I vår historia fortgår en rörelse, motsatt de celtiska folkens historia; så att, när dessa ständigt mer sammandrogo eller ombildade sig, Germanerne deremot utbredde sig, först nyorganiserade den europeiska verlden, och sedan så mycket land de med sina personer besatte, så mycket bibehöllo de oförminskadt, ja ständigt förvärfvade nytt dertill. Från en liten rot växte ett stort träd, ja blef en hel skog. Man har anledning tro, att när Germanstammen drog in i Europa, den antingen af en större honom efterföljande blef trängd åt norden, till dess hans egen styrka tillräck-

---

att den tyska sagan fasthöll samma begrepp som de gamle författarne hade? — (Anm. af G. Waitz).

ligt tillväxt, eller att den, såsom sent ankommande, måste taga vägen mot Östersjön. — Huru härmed än förhåller sig, så inser likväl hvar och en, att Tyskarnes tro på en gemensam från jorden ursprungen grundläggare till deras stam icke strider emot den uppställda meningen, utan att båda fastmer sammanstämma.

Efter denna visserligen långt bort ledande betraktelse, men som sjelfmant erbjöd sig såsnart vi måste från vår halfö aflägsna en betydelsefull benämning, återvända vi nu till vårt ämne, och söka ånyo med tillhjelp af de ifrågavarande dikterna, förnämligast af Seôpesvîdsîdh, att förtydliga och bestyrka den redan vunna bilden.

Uti denna sång uppräknas en lång rad mytiska hjeltar och folk. Naturligtvis förökas sådana uppräkningar med ständigt nya interpolationer. Serskilda namn har man igenkänt, och när Ettmüller i texten behåller äfven Judar, Idumæer, Saraeener, Chineser o. s. v. midt bland tyska folk, så sker det väl blott derföre, att Leo före honom hade insett, att ingen folksångare kunde uppräkna dessa. Det förstås, att man nu såsom rätta erkänt många der nämnda folk. Men hvad man kan förebrå alla som hittills befattat sig med uttydningen, är att de icke med nog allvar tänkt på att uppsöka en viss ordning och en viss regel i uppräkningen. Det borde hvar och en veta, som sysselsatt sig med det tyska epos, att i det lefver en vidsträckt tillämplig lag för symmetrien. Antingen måste uppräkningen tillkommit efter orternas läge, eller måste personerne och folken varit i sagan förbundna med hvarandra. Båda dessa fordringar tillfredsställas. Men ville vi nu blott utvälja det som serskildt passar för vårt närmaste ändamål, så skulle vi finna för litet stöd för våra ofvan gjorda påståenden; blott deras sammanhang med det hela kan gifva dem full fasthet.

Sången tillhör möjligtvis ett större helt; icke precist ett större skaldestycke, såsom Thorpe förmodar, utan någon situation ur en åhörarne välbekant saga. Men vi vilja betrakta den något närmare. En sångare förtäljer om en lång resa; scenen för hans berättelse kunde vara vid nedra Rhen, ty der slutar han alltid sin uppräkning af folken. I alla fall talar han icke bland sina landsmän. Han var en Myrging, en Holsteinare, och stod i närmare förhållande till de historiske personerne under första hälf-

ten af sjette århundradet. Han tjente nemligen, så berättar han, jemte en annan sångare Scilling Eádgilse, en Myrgingernes furste, sin älskade landsherre: denne våga vi tryggt antaga för en historisk person. Han var nemligen en svärson till Langobardernes konung Eádwin, den bekante Audoin, således en svåger till Alboin, som i sången heter Älfvin; hans gemål hette Eálhhild. Denne lär sångaren besökt i Italien, såvida ej detta tilläfventyrs kunde vara en interpolation; mellan Langobarder och Myrginger förutsättes alltid ett ganska förtroligt förhållande. Under sångens fortsättning v. 116-118 uppräknas midt bland Gotherne en lång rad langobardiske hjeltar: den raska skaran, Myrgingernes vänner. Det bekräftar sig således att de Sachsare, "Langobardernes gamla vänner" såsom Paul. Diac. säger, hvilka med Alboin eröfrade Italien, visserligen icke voro några andra, än en del Myrginger, och sannolikast deras afkomlingar Suardonerne, såsom vi också redan förmodat: ja deras anförares namn skall hafva varit Eádgils. Men dessa fullt historiskt tydliga förhållanden hafva uti sagan blifvit förknippade med Gothkonungen Ermanarich, som lefde i fjerde århundradet; för hans samtida anses Attila, hvilken dock icke kan vara född förr än flera år efter Ermenrichs död. Och ehuruväl denne hade sitt säte vid svarta hafvet, försätter likväl sången honom i Gothernes gamla land vid Östersjön: der besökte honom sångaren och såg med egna ögon Gothernes fruktansvärda slagtning med Hunerne vid Weichselskogen. Han kom dit, säger han, med Ealhhild sin herres fru. Sambandet mellan den langobardiska och gothiska sagokretsen är löst; det kan heller ingenting bevisa. Det förmäles icke en gång hvad sångaren ville der; det hela är således snarare en fiktion blott för att bifoga en Catalogus heroum och visa sin lärdom i sagorna, än ett fragment af äkta saga och sammanhängande epos. Ermenrich och Etzel äro de från den äkta sagan hemtade stödjepunkterna, Langobarder och Myrginger den historiska krets, hvartill sångaren verkligen hörde. Från Gotherne begynner han sin resa, och besöker endast kustfolken eller sådana som annars stodo i förbindelse med hafvet.

Många män, utropar han, såg jag öfver folken herrska; vidare nämnas först Hwala och Alexander såsom de

lyckligaste bland menniskor, men utan något folk. Hwala (d. ä. balæna) hör väl annars till angelsachs. genealogien. Men katalogen begynner med Ätla (Attila, Etzel) och Eormenrîc (Ermenrîch). Den förre Hunernes herre, den sednare Gothernes, äro de båda största sagokonungarne i det tyska epos. Till deras vinkel vid Östersjön höra i hvarje hänseende äfven följande: der herrskar Becca (gammalnordiska Bikki d. ä.*) hund), enligt Saxo en filius Livorum, öfver Baningerne, en obekant, likväl Gotherne nära stående stam**); der herrskar Gifica, den högtyska sagans Gibecke, öfver Burgunderne. Dessa äro de östra Burgunderne, och få icke sammanslås med dem vid Rhen boende, hvilket likväl sagan och etnograferne göra. De hafva intet med hvarandra att skaffa. Till och med deras namn äro olika: Burii, Bur-gundiones, Buru-gundiones (äfven Wurugundi, Wurgonthaib hos Paul. Diac.) och Burg-undi. Men redan Gundobald kunde i sin lex öfverflytta de äldre och till Östersjön hörande Gibica och Gisilhari (se Scôp. v. 123) på den historiske Günther och sålunda till sitt eget stamträd (jfr Jac. Grimm i Haupts Zeitschrift I. 372), och har derför en bekräftelse af några relationer i Nibelungersagan. — Till denna östra grupp höra vidare: Câsere (Cæsar) och Cälic, den förre hos Grekerne, den sednare bland Finnarne. De båda förstnämnde höra väl till Ermenrichs, de båda sistnämnde till Etzels parti. Se v. 115 och Nibel. Noth 1818. Gibeke och Hornboge från Riuzen äro hos Etzel.

Derpå följa Hagena och Heoden (Grimm i Haupts Zeitschrift II. 2), Kudruns Hagene och Hetele; den förre herrskande öfver Holmriket d. ä. sjö- eller örike; den sednare öfver Glommerne, dem Lappenberg rigtigt har förlaggt till Norge; der sätter äfven Saxo sin Hithinus. Under Holmriket förstår man väl rättast de danska öarne, och bland dem de smärre. Chavionerne? se s. 52. Den berömda visserligen ursprungligt norska sagan om desse båda hjeltar finna vi sedermera lokaliserad vid Rhens mynning i Kudrun, samt på ett egendomligt sätt utbil-

---

*) Erinrar om den af Attila tillsatta konungen *Racka* (hund) Jfr Witt. Hist. o. Ant. Akad. Handl. VIII. 133. (Utg:s anm.).

**) Lappenberg har väl icke så orätt som Ettmüller menar, då han gör Bannomannia till Plinii IV. 13 Bernstensland. Zeuss' djerfva ändringar sakna tillräcklig grund.

dad och förbunden med denna saga. En sådan omplantering finner sin lättaste förklaring genom en invandring af ingævoniska stammar.

Nu vänder sig sångaren från norden mot södern: Vitta herrskar öfver Sväferne, Vadha öfver Helsingerne; desse får man söka i norra Seeland, der tvenne ställen Hälsinge, vidare Helsingör och på andra sidan sundet Helsingborg förekomma: Helsinga o. s. v. hos Saxo. På Seeland residerar Wade enligt nordtyska traditionen i Thidrekssagan. På det norra Sveriges Helsingeland får man härvid ej tänka; detta förutsätter Helsing, se Saga Hakonar Goda c. 14. Dahlmann dän. Gesch. II. 81. Vitta*) är i den kentiska genealogien Wodans sonson och Hengists farfader; således får man väl under Svæferne blott förstå stammarne på halfön eller Vithonerne?; så heta v. 46 äfven Holsteinarne. Hos Saxo s. 74 heter en viking Vittho. Båda måste i en förlorad saga varit förenade. Wate är i Kudrun förenad med Hetele; men det följer likväl icke af detta ställe, att han redan då var förknippad med honom, Ty deremot äro vigtiga skäl. Deraf följer blott att han för de invandrande Ingævonerne var väl bekant, och sjelfständigheten i utbildningen af Wates personlighet i Kudrun vid sidan af hans eljest icke sällsynta, men temligen olikartade uppträdande i det tyska epos är högligen att beakta. — Vidare följa; Meáca herrskade öfver Myrgingerne, Marchealf öfver Hundingerne, Breoca öfver Brondingernne, och Billing öfver Wernerne. Vi befinna oss ännu uteslutande vid Östersjön. Derföre stå utom all förbindelse med desse de inskjutne Theodric Frankernes beherrskare, och Thyle (orator) Rondingernes. Den förre är utan tvifvel den mångbesjungne Theudorich Chlodowechs son (Hugdieterich i sagan), Tysklands grundare; den sednare

---

*) Det skulle noga taget vara det gammalhögtyska Wizzo. Det är i öfrigt en diminutiv eller abbrevierad form. Namnet förekommer oförändradt i gammalhögtyska urkunder. Schannat n. 99 a. 792. Wizzo tyder på wîz candidus; dock skall icke Jac. Grimm mera vidblifva den tolkning, han i Götting. gel. Anz. 1837. Febr. 2. s. 171 försökte, att nemligen Suardones och Vithones hade sina namn af sin svarta och hvita drägt (och Reudingerne af sin röda?). Härom mera nedanför. Vitta kan förhålla sig till Vithones som Swearta, Swarzo till Suardones. Men hvarje stöd för tolkningen förlora vi, om vi vilja tillägga Taciti *th* och *d* samma qualitet.

skall tilläfventyrs kunna sökas i hans granskap. Dock äro Rondingerne, gammalhögtyska Rantingâ, obekanta; möjligen blott en hjelteslägt: Rending, Schannat n. 201 a. 806.

Vi veta redan hvilka Myrgingerne äro; men deras furste Meáca, gammalhögtyska Mouhho eller Môhho bär ett aldrig hördt namn. Det måste vara orätt hördt eller orätt skrifvet: Môrungernes furste skall hafva hetat Môro, angelsachs. Meára, liksom eáre, gothiska áusô, gammalhögtyska ôra auris; detsamma antydes när Frankerne säga att Meroweus*) är Merowingernes stamfader. Detta namn måste haft en mytisk från sagan lånad betydelse: deraf vidare Môrung från Nifland i Kudrun, Marung bland Ermenrichs hjeltar; deraf Morolt i den frankiskt nederrhenska sagan: båda äro ofta förekommande mansnamn: Moring, Schannat n. 52 a. 776 och flera ställen; deraf sammansättningarne Morperaht n. 515 a. 810, Moralah n. 522 a. 822, Morbold n. 377 a. 824, Moro n. 400 a. 829. n. 456 a. 841.

Hundingerne äro att söka i granskapet, åtminstone i hvarje fall vid Östersjön; der måste vi äfven söka dem efter Eddans Helga-Quida; de äro enligt den nordiska sagan en till Ylfingar och Wölsungar fiendtlig slägt. Eddan hindrar oss att i likhet med de köpenhamnska uttolkarne förlägga dem till Jutland. Otydlig och förvirrad är hela lokaliseringen i Helgesagan: man visste till och med icke mera hvart, och förlade Hundîngaland eller Hundland än här, än der. Saxo gör Hunding till en Sachsarnes furste: rigtningen blir i sådant fall bibehållen: vi träffa bredvid de östra Myrgingerne på Rugerne, en stam som hvarken hörde till Ingævonerne eller Hillevionerne (Skandinaverne), och kunde således anses för fiende till dem båda, hvilken tidigt hade lemnat sina boningsplatser: hvarje mytisk slägt har sitt fädernesland och en stam till hvilken den hörde. I Odovachars genealogi synas Hundnamnen**) förekomma lika ofta, som ulfnamnen

*) Han skall som bekant är vara son till en i en tjurs skepnad kommande hafsman. Öfver tjurens betydelse jfr Wilh. Müller hos Haupt I. 95 och myten om Zeus och Europa.

**) Denna etymologi skall sagan hafva bildat, ehuru namnet väl rigtigare är af hunt centena, centenarius.

hos Gotherne, se Grimm Myth. s. 346. Man känner ej antingen Mearchealf är Môrchalp*) eller Marc-halp lika med Marcolf? Alfr kallas i Eddan en Hundingsson. Men detta måste vara ett vanställande.

Framför allt vigtiga för bekräftandet af det ofvan framställda äro de båda som nu följa. Breoca Brondingernes herre är samme person som Brecca Brandingernes furste hos Beovulf. Beovulf och denne hade såsom gossar en kappsimning: rustade simma de ut; på femte dagen åtskiljer dem storm och böljor; Brecca stiger i land vid Headhorämes; men Beovulf simmar dag och natt vidare, det är midt i vintern, bekämpar och dödar bland istyckena hafsvidundren, till dess han hos Finnarne stiger i land: han drog genom hela Östersjön. Headhorämes Beov. 1032 kan vara felskrifvet i stället för Headhoreámas, invånarne i Raumarîki, Scôpesv. v. 63; dock kunde man äfven med Kemble tänka på en Rämesîge, ett äfven i England ofta förekommande namn; och detta Rämesige vore snarare, än det friesiska Romöe, det Romsöe vid Fyen, hvarpå Leo s. 58 häntyder, eller den vid Jutlands östra kust liggande orten Romsöe (eller Rimsöe?) norrut vid Helgenäs. I södra delen af denna trakt bodde otvifvelaktigt en gång Brondingerne eller Brandingerne Ty de äro de Brenter eller Brender, hvilka med Herulerne och såsom Heruler kommo till Italien. Ettmüller Beov. s. 35. Werlauff Forsög etc. s. 60**). Liksom Liti, Leti, Lazzi o. s. v. voro underkastade ljudvexlingar, och af Hermun-dur blef Thurinc, så öfvergick äfven detta ord till Branding, Brenting***), Bronding. De måste i sin hemort varit grannar till Herulerne. Deras stamhjelte Brand, Brond d. ä. far, torris, finna vi äfven i den angelsachsiska genealogien såsom ljusguden Balders son; i norden är Brandr ett Odins binamn. Finn Magnussen Lex. myth. s. 639. Den gudomlige hjelten måste således äfven hos stam-

---

*) Har chalp alltid blott den inskränkta vanliga betydelsen? eller kan det icke äfven vara lika med welp, welf?

**) Förledd af den dåliga läsarten i dåliga codices gör denne dem till Briter, hvilka enligt honom en gång skola hafva bott på vår halfö.

***) Detta är det visserligen grammatiskt afvikande skrifsättet i Beovulfs sista del, hvilken som bekant är genom mycket i det hänseendet skiljer sig från den första delen.

marne på fasta landet åtnjutit ett stort anseende: i norra Schleswig och södra Jutland ligga tvenne ställen Branderup, Bröndeslöv, Brande, Brandsbüll, Brendstrup, Brenduhr (facis scintilla?), hos Dankwerth s. 86 ännu Branslundt, Brannsrücke, äfven på Fyen ett Branderup, och mellan Fyen och norra Schleswig, der de Warner voro bosatta som här på vår ort nämnas vid sidan af Brondingerne, ligger Brandsöe*). När nu Brandingerne bodde här, och de sedermera enl. Beov. 5710 "öfver böljornas dunkel draga långt bort", kunna de, skådande långt utöfver hafvet till Hrônesnæs d. ä. delfinens udde, se den kulle der Beovulf hvilar; fara de norr ut, så påträffa de den heliga landtudden Helgenæs. Brandingerne synas äfven efter andra berättelser hafva varit de hufvudsakligast sjöfarande på Östersjön. Derigenom att nu jemte dem Warnerne nämnas, anse vi oss här hafva erhållit en ny och ganska vigtig bekräftelse för vårt påstående. Deras furste heter Billunc, en mytisk hjelte, i norden en dverg, se Grimm Myth. 347, hvars stamfader måste hafva varit en Bil (lenitas): hans namn klingar tydligen i de nordschleswigska Billeslund, Billund, Bilschau (-sceá eller -skov) och i södra Jutlands Billum**). Äfven erinrar man sig härvid Billungernes hertigliga slägt, som under 10:de och 11:te årh. blomstrade i norra Tyskland.

För att nu slutligen bevisa det omedelbara grannskapet mellan Herulernes, Brentingernes och Warnernes ursprungliga boningsplatser, hänvisa vi först på den ofvan (sid. 59) omnämnda gemensamma skrifvelsen från Theodorich till Warnernes, Thüringarnes och Herulernes konungar vid nedra Rhen. Men vidare erinra vi äfven derom, att en Warner Achiulf blef, enl. Jordanes c. 46, af honom insatt till konung öfver Sveverne i Spanien; att vid samma tid äfvenväl en hop Heruler befunno sig hos honom i Italien, Cassiodor. Var. IV. 2; att sedermera när Narses ankom, en skara Heruler befunno sig der hos honom under Fulkari, Agath. I. 11, sedan un-

*) Äfven på andra ställen torde väl dessa namn förekomma; men, har man ej då att söka Heruler och Warner i grannskapet? Likväl gäller till en del äfven för dessa namn vår förra reservation.

**) Billingawer i Gau Hugmerchi, Ledebur münstersche Gaue s. 14.

der Sindwald, hvilken än kallas Herulernes, än Brenternes furste, Paulus Diac. Fest. Langob. II. 3, s. s. 154*), men att på samma gång äfven en skara Warner under Wackar och Theudibald drogo till honom, Agath. I. 21. De skola liktidigt hafva kommit till Italien, och efter all sannolikhet ej sjövägen omkring hela Europa. Vid Östersjökusten hafva de ej något utrymme, hvarföre vi ej kunna förlägga dem dit; äfven många andra skäl förbjuda det. — Vi återvända nu till det förra.

Sången lemnar nu trakterna vid Östersjön, och uppräknar en rad hjeltar, hvilka förr hörde till en ganska vidsträckt grupp af Nordsjösagor, och midt bland hvilka står Finn**) Folcwalds son d. ä. Frôs son, Grimm Myth. s. 200, Friesernes beherrskare och stamhjelte. Stället gifver vid handen att man ännu endast omtalade de Frieser, hvilka Romarne betecknade såsom sådana vester om Ems. — Stöd och bekräftelse för vår åsigt gifver en episod hos Beovulf, vidare det berömda fragmentet om slaget vid Finnsburg, ur ett större angelsachsiskt sångstycke, som sannolikt behandlade hela sagokretsen. Detta är en af de största förluster som träffat vår literatur.

Först nämnas Eóverne, jemte dem Yterne; de sednare äro Jutarne, hvilkas furste heter Gefvulf, de förra Taciti Avioner, Petri Patric. Obier; deras anförare heter Osvine. Man kunde väntat sig Eávas, se Grimm Gr. I. 368, 3 uppl. och en svag form. Deras eponym Eáva (Epa), gammalhögtyska Ouwo framträder i den merciska genealogien, Grimm Myth. Anh. s. VII; dennes son heter Osmôd; som bekant är vexlar ofta ordets sednarehälft, under det den första blir oförändrad. I slaget vid Finnsburg, Kembles Beov. s. 239 v. 29, uppträder han under en annan, men

*) Jfr Forn-nord. Bibl. I. 74.

**) Denne är äfven i norden en dverg. Hans namn förklaras rigligast ur fen palus, pratum; så heta än i dag betesmarkerna i Eiderstedt. Således visserligen en af jorden ursprungen? jfr till formen Vidharr och vedhr, och till betydelsen det ofvannämnda Môro och Merow. — Hans fader heter också Godvulf, och ingendera felas i någon angelsachsisk genealogi bland Wodans förfäder.

likbetydande namnsform Eáha*); episoden hos Beovulf nämner honom icke, men i dess ställe en Oslâf. Man finner att sagan än nämnde eponymen sjelf, än satte hon ättlingen i hans ställe. På ett sådant förhållande kunna äfven andra exempel uppgifvas. Nu blir Finn nämnd: Eáha är hans motståndare i detta fragment; Eóverne, Avionerne, hvilka icke kunde hafva bott annorstädes, än der nu Nordfrieserne bo, ansågos således säkerligen icke för Finns folk d. ä. Frieser. Men ännu mer. Näst efter det en Sigehere blifvit nämnd såsom Sjödanskarnes anförare**), nämnas Hócingerne; liksom Hermundurerne sednare heta Thüringar, Brenti Brandinger, så här Chaukerne — ty det är säkert det ordet — Hôcinger***); gammalhögtyska Houbhing, Ettm. s. 36 anm., Huohing? Schann. n. 106 a. 795. Deras eponym är Hôce, som hos Beovulf säges vara fader till Hildburg, Finns gemål. Tilläfventyrs hade hon blifvit denne gifven till försoning af gammal fiendskap. Den i vår sång nämnde Hôcingernes furste Hnäf, som hos Beovulf origtigt utgifves för en Dansk, stupar i striden mot Finn. Dock blir denne besegrad af Hengest, en Hûlâfing?†) (denna strid skil-

---

*) Jfr Leo Rectitud. s. 70. Alla formerne gå tillbaka till det gothiska ahva aqua, angelsachs. eá aqua, insula. — Vi våga tryggt identificera Eáva och Eáha, ehuru inga Eóver tilläggas den sistnämnde. Hela sagokretsen omfattade, såsom sammanställningen visar, endast hjeltar på Nordsjökusten. Och med anledning af detta sammanhang torde den lilla irregulariteten i formen Eóvas icke missleda. När eáv och eóv ovis (goth. ávis?) vexla, så kunde äfven förhållandet vara detsamma med detta ord. Men ingen skall vilja benämna folket och hjeltarne efter detta djur. Huru står vidare Eáha dermed tillsamman?

**) Sigehere är väl den af Saxos historia om Hagbarth och Signe bekante Sigar. Sjödanskarne kunde komma hit, om man antager, att de voro vikingar. Hos Beovulf skiljer sig detta namn icke från det enkla, hvilket likväl förr måste hafva varit fallet.

***) Men att i likhet med Ettmüller utgifva dem för de hos Beovulf nämnde nederrhenske Hugerne, kan hvarken genom språkbruket eller i geografiskt hänseende rättfärdigas.

†) För att göra honom till en Jute kunde Ettmüller blott stödja sig på den kentiska genealogien. Men när han utgifver Eóterne, Beov. o. a. st., för Jutar, oaktadt ordet deklineras under den svaga formen, synes han göra det blott för att icke med Leo s. 80 ff. säga det rigtiga. Snarare äro Eóter och Eóver med hvarandra förvexlade.

dras i det fragment som behandlar slaget vid Finnsburg); han måste svära en dyr ed, och Hildeburg till försoning offra sin egen son på den slagne Hnäfs (hennes broders?) bål: den arma qvinnan ser sin hela slägt tillintetgjord. Men Hengests öfvermod tvingar Finn till list och ny trolöshet; han dödar honom. Då komma Húnlâfingerne, visserligen Hengests anförvandter, Gûdhláf och Oslâf, slå Finn ihjel, förstöra borgen (Finnesheim), plundra och bortföra hjordar och skatter, och dervid går den bekymrade, "mörka" qvinnan med under till förderf. Har denne Oslâf här ofvan af oss blifvit rigtigt ansedd för Oswine, Eóvernes furste, så är hemvistet för Húnlâfingernes slägt funnet; och vi kunna i denna till största delen förlorade hjeltedikt skåda en långvarig omskiftande strid mellan de egentliga Frieserne på den ena sidan, och Chaukerne, Eóverne, Hôcingerne och Húnlâfingerne på den andra; de heta nu för tiden Nord- och Ostfrieser. Men den närmaste beröring måste man i alla fall antaga mellan Húnlâfinger och Hôcinger. En rad andra hjeltar tyckes äfven hafva i dikten blifvit inlätad: åtminstone Helm Wulfingernes furste, som nämnes jemte Hnäf. Wulfingerne äro en mytisk slägt, förekommande i många sagor hos Gother, Langobarder? och Norrmän. Hos Beovulf stå de i fiendtligt förhållande till Danskarne: de bo vid hafvet; Wulpingerne bodde vid Rhens mynning och Schelde*). — Wald, namnet på en Wôingernes furste, liknar det fullständigare skrifna Folcwald: hjeltens namn ledde sin upprinnelse från binamnet på en gud. Wôingerne**) måste hafva varit invånare på den gamla ön och landskapet Wangia, Wanga, Perz II. 257, 383, det nuvarande Wangeroge och Wangerland; jfr det angelsachs. hô i stället för hang. Ett *g* är bortfallet. — Wôd (gammalhögtyska Wuot, Wuoto, Wuotan) herrskade öfver Thüringarne, hvilka icke kunna vara några andra än de nederrhenske. — Nu följa Sæferdh Sygernes furste, och

---

*) Warnkönig Flandr. Rechtsgesch. II. 1, s. 83.

**) Rimligtvis borde ej Ettmüller förblanda Merewioingas, Beovulf v. 837, med desse. De äro den mot Hygelac fiendtliga slägt, genom hvilken han faller. Således är sannolikt det osäkra namnet i handskrifterne blott en korruption af namnet på de Merowinger, till hvilka Theudebert, Hygelâcs besegrare, hörde.

Ongentheóv, den nordiske Angantyr, Svenskarnes. Den förre skall väl vara den i slaget vid Finnsburg nämnde Sigeferdh. Secgernes herre; det gafs nordtyska Secger. Och detta gaf anledning till denna grens interpolation. Ty att vi härom fattat rätt mening, bevises genom uppträdandet af de vida aflägsne Svenskarne och Ongentheóv*), hvilken tillhörde en helt annan sagokrets och en sednare tid. Grammatikan strider emot den vanliga tydningen af Sycgerne på de nordiske Sygnir, invånare i Sogn d. ä. vallis. — Men Sceafthere Ymbrernes, och Sceáfa Langobardernes beherrskare, höra helt och hållet till vår krets. Ty Ymbrerne**) äro blott invånarne i det friesiska Ammerland: Ambria i en urkund från 1063 hos Staphorst, Hamb. Kirchengeschichte I. 425, se Ledebur Münstersche Gaue s. 91. Deras eponym skulle vara Ambro: enligt Paul. Diac. är Ambri Langobardernes fiende. Langobardernes boningsplats finna vi i det nuvarande Bardewick***), der är äfven det gamla Barderdistriktet; de äro, såsom Ettmüller rigtigt antyder, de s. k. Headhobeardnas hos Beovulf d. ä. Bardi bellicosissimi, såsom Helmold kallar dem. Deras furste Sceáfa skrifves med enklare namn Seäcf d. ä. kärfve, halmkärfve (nedertyska Schoof, än i dag ett i Ditmarschen brukligt tillnamn), emedan han sofvande flöt omkring på en halmkärfve. Han är i alla angelsachsiska genealogier den äldste personen, och till honom gå nästan alla tillbaka; Sceáfas omförmälande hos Langobarderne bekräftar derjemte den traditionen, att de voro komne från Scatenauge. Han synes hafva ansetts för den förnämste stamfadern för alla ingævoniska adelsslägter. Äfven hos Frankerne och vid nedra Rhen hade myten om honom utbredt sig. I början af Beovulf är han öfverflyttad på Sceáfs son Scild eller Sceldva (Skiöldr)†). — Hetwärerne, som nu följa,

---

*) För öfrigt heter äfven Offas son Ongentheóv i angelsachsiska genealogier. Men Sveóm kan icke vara någon korruption.

**) De gamle Ambrones, som uppträdde med Cimbrerne, Teutonerne och sedan i Britannien? (Anm. af G. Waitz.)

***) I strid med alla underrättelser sätta kartorna vanligen Langobarderne från midten af Hannover till Odern, ja ända in i Polen.

†) Leo har i sin skrift öfver Beovulf anställt intressanta undersökningar och jemförelser.

har man längesedan erkänt för Chattuarier: Hazzoarier, ett frankiskt distriktfolk mellan Rhen och Maas, mot hvilka Hugelac gjorde ett tåg och dervid stupade, men Beovulf undkom. Deras konung heter i vår sång Hûn, ett gammalt mytiskt namn till urslägtens betecknande, visserligen af samma betydelse som Durs, jätte; dock betyder hûn i norden äfven catulus ursinus*). Han måste hafva varit vida berömd; ty hos Saxo heter konungen öfver Nordtyskarne, öfver hvilka hans konungar tillkämpade sig stora dock följdlösa segrar, flera gånger Hun. och blott genom honom kom det, såsom Leo visar, att Etzel, Hunernes konung, sednare blef i den nedertyska sagan lokaliserad i Soest i Westfalen. Han tyckes således icke hafva varit inskränkt till Hazzoarierne allena, likasålitet som Sceaf blott till Langobarderne. och stod sannolikt till Iscævonerne i samma förhållande som denne till Ingævonerne. Benämnes efter honom möjligen friesernas Hunesgo? Äfven en dylik godtycklig inskränkning har den följande Holen d. ä. Hollunder, en helig buske, Grimm Myth. s. 617, erfarit; han skall i likhet med Askr, Isco, Assi hos Paul. Diac.**), d. ä. askträdet, den första menniskan, allmänt hafva ansetts för en terra editus. Hans folk, Vroserne, äro icke Ryssarne, såsom man gissat, utan emedan deras namn genom oaktsamt skrifsätt, och öfverhufvud i alla de öfriga dialekterne förlorar sitt begynnande *v*, visserligen inga andra än de vid Elbe boende Rosogawi, dem kejsar Carl flyttade från deras hemvist jemte deras grannar Wigmodingerne och Nordelbingerne. Chron. Moissiac. hos Perz I. 307.

Man märke att dessa hjeltar och folk dels hörde till den ena, dels till den andra sidan af Ems***). Den antitetiska uppställningen talar för den förmodan, att de en gång hörde till det stora epos, hvars spridda lemningar vi ofvan sökt sammanställa. Men vi vilja ej svärja på, att de

---

*) Namnet blir ofta brukadt i sammansättningar, sällan ensamt, såsom Schannat n. 59 a. 779.

**) Ty Assi, broder till Ambri, är lika med Asci, Asco, på samma sätt som Paul. äfven skrifver Lamissio i stället för Lamisscio, och Assipetes för Ascipetes.

***) Utom i versen 32, der Ymbrerne sägas bo vid Weser, Langobarderne vid Elbe.

icke äfven, med hänsigt till den djupt mytiska karakteren, som ständigt hänvisar till gamla stamsagor, ja menniskoblifning, kunde haft sjelfständiga grupper och sagor, i likhet med de ofvan omnämnda Heoden och Hagena, Vitta och Vadha, eller blott på detta sätt voro med hvarandra förbundne.

Ändtligen nämnas nu äfven Hringveald Herefarernes konung, Offa Anglernes, och Alevih Danskarnes. Herefarerne (härfararne) äro väl blott ett namn för ett sjöröfvarfolk, i likhet med Ascomanni hos Adam Brem. askträdsskeppets män, eller liksom Lindesfarerne, ett litet sachsiskt folk vid engelska kusten, antingen farande på lindträdsskepp eller farande med vapen af lindträd,*) dels kunde vara ett allmänt namn för pirater, dels för en redan bosatt skara. Derföre kunde äfven Hringveald lika så väl som Sigehere, Sjödanskarnes beherrskare, hafva influtit i denna grupp, om denna icke redan blifvit afbruten. Men med Offa**) begynner berättelsen ånyo, afviker från den rätta ordningen, nämner ännu en gång en Dansk, och sammanknyter sedan högst opassande med Fifeldor historien om Offas strid, ja fogar än vidare dertill, utan att söka någon föreningslänk, tvenne danska konungar Hrôdhvulf och Hrôdhgâr (Rolf och Roe), hvilka ur Beovulf äro närmare bekanta. Allt detta, åtminstone det sistnämnda, är säkert en sednare inflickning. Det måste förvåna att öfverhufvud ingen anglisk eller dansk hjelte nämnes. Men gifva vi akt på huru redigt och klart folken i denna sång uppräknas ännu i den ordning, de sednast vid det 6:te århundradets början sins emellan innehade, då man nemligen undantager den helt och hållet från sagan lånade förbindelsen med Huner och Gother, och betrakta vi serskildt Myrgingernes förhållande till Langobarderne, så måste man väl tillstå, att grundämnet för denna mångfaldigt omsjungna och utvidgade sång icke kan tillhöra en tid, som måste hafva sträckt sig vida utöfver nämnda århundrade. Och då måste Offa, hvilken först tillhör detta århundrade,

---

*) Att man använde lindträdet och dess bast till spjut, sköldar, hjelmar och harnesk, derom upplysa flera ställen.

**) Namnet finnes oförändradt i Uffo eller Ubbo, Schannat n. 40 a. 775. Det är en förkortning af ett annat.

ännu icke kunnat hafva sin från sagan lånade betydelse, och alldeles opassande i en myrgingisk sångares mun är det beröm, som honom egnas för hans seger öfver Myrgingerne. Ganska anmärkningsvärdt är detta ställe derföre, att en hos Angelsachsarne annars icke nämnd dansk konung Alevih här blir nämnd. Detta namn, gammalhögtyska Alavih, Schannat n. 459 a. 840, är väl den fullständigare formen af den hos Saxo nämnde vikingen Olos namn, och hänvisar på Thorpe cod. Exon. Denne Alevih skall också blott hafva varit en sådan piratfurste: vid Offas tid satt Hrodhgar på den danska thronen. I sången heter det: Alevih var bland alla desse män den modigaste, dock förmådde han ej betvinga Offa. Förbinda vi härmed den allmänna sagan, att Offas herravälde äfven söderifrån af Myrgingerne hotades, så öppnar sig för oss en blick in i tidsförhållanderna. Oaktadt detta tåg vidblifva vi dock vårt omdöme, och mena att Offa och Alevih icke höra till vår sång.

Fastmer börjar, sedan de mytiske stam- och sagohjeltarne isynnerhet vid den inre vinkeln vid Nordsjön nu blifvit nämnda, den äkta sången med versen 50 åter sålunda: Så for jag genom många fremmande länder, öfver den vida jorden; derföre kan jag i dryckesgillet sjunga och förtälja sagor för mängden, huru ädlingarne begåfvade mig med skänker. Och nu nämner sångaren folken i alldeles samma ordning som förr, gående rundtom Östersjön och nedanför Nordsjön ända till Rhen, endast med det undantag, att han första gången äfven framhöll deras från sagan hemtade sammanhang och deras mytologiska namn: Först var han hos Huner och Gother, sedan hos Svenskar, Geáter (Goter, Gautar) och Syddanskar. Denna gång nämnas inga Jutar, utan i deras ställe Wendelerne (Wenlas) se s. 62; derefter Warnerne; kan man önska säkrare bekräftelse på Taciti och vårt påstående?; vidare Wikingerne, väl icke i allmänhet att förstå såsom krigare, hvilket ordet antyder, ej heller såsom Saxos Wicenses, invånare i det norska landskapet Vik, utan såsom namn på en liten sachsisk stam, hvars eponym Vig är i de vestsachsiska genealogierne fader till Gevis, efter hvilken hela det vestsachsiska folket blef kalladt Gevisser; se Grimm Myth. Anh. s. XI. Zeuss s. 499. Vigo heter hos Saxo sonen till den schleswigske Frovinus (i de

angelsachs. genealogierne Freávine) s. 162*). Gepider, Wender och Geffleger, som nu följa, ligga utom linien; denna fortsätter sig genom Angler, Swäfer (namn på Holsteinarne och hela stammen), och Ænener, ett obekant folk, man kunde tänka på Plinii Eningia, och således förlägga dem bredvid Anglerne vid Östersjön; således Heruler? och derföre (jfr ofvan) den bäjerska slägten Anniona? jfr Grimm R. A. s. 270. Men man blir nu ånyo ledd till Avioner, Eóver, väl icke genom namnet, ty det är dunkelt, utan förnämligast emedan desse eljest icke skulle blifva nämnde, och emedan den i den tyska hjeltesagan ännu sent bland Ermenrichs hjeltar förekommande Enenum säges vara från Vesterlandet, d. ä. från Nordfriesland, i konung Waldemars jordbok 1231; hos Einh. Ann. a. 815 är han från Westerfold, hvilket säger detsamma; jfr Michelsen Nordfriesl. s. 497. De hos Vilh. Grimm D. HS. s. 211 nämnde Ermenrichs hjeltar höra alla till norra Tyskland, ja äro väl alla en lemning från gamla sjösagor. — Efter Ænenerne nämnas Sachsarne, bland hvilka efter detta namns vidsträcktare betydelse och tillämpning Langobarderne och deras grannar här väl kunna och böra förstås; vidare Sycgerne, desamme som Secgerne i slaget vid Finnsburg se s. 85. Detta namn förekommer icke vidare i de tyska minnesmärkena. På dem syftar otvifvelaktigt Gesecg och Antsecg (liksom tillsägare och motsägare), hvilka i den ostsachsiska konungalängden förekomma såsom fader och son straxt efter Sahsnot och Wodan, men i den lefvande myten voro de väl bröder. Secg betyder ursprungligen den talande, men äfven vir strenuus miles, nord. seggr. Vågar man här erinra om Ptolemæi Siguioner? Funnos dessa gudanamn Gesecg och Antsecg icke der, så skulle vi hänvisa till secg carex, och sålunda komma till Reudingerne. Men huru härmed än förhåller sig, så motsvarar likväl Secgerne Reudingerne**). Vi vilja gå vi-

---

*) Förekommer äfven hos Johannes Magnus II. 29 under namnet *Wigge*. (Utg:s anm.).

**) Stå secgan dicere och secg carex i något sammanhang med hvarandra? Gârsecg mare, egentligen rörspjut, enligt Grimm; enligt Kemble vir hasta armatus, således en mytisk benämning på hafsguden.

dare. — Nu följa Sveordvererne, svärdsmännen, Suardonerne, hvilkas hemvist vi känna. Deras eponym skulle vara Sueord, gammalhögtyska Swert. Men en mytisk Svearta gammalhögtyska Swarzo (Swarzaloh, Schannat n. 514 a. 870. n. 548 a. 907, med hvilken den nordiske Surtr kan till namnet jemföras, framträder i Deiras genealogi, Grimm Myth. Anh. s. VIII. Andra skrifarter äro Sverta, Sverting; dennes slägting (nefa) skall vara Hygelac hos Beovulf; en sachsisk slägt med detta namn står hos Saxo i fiendtligt förhållande till Frotho IV och hans son Ingellus; ännu in i sednare medeltiden hette så en berömd slägt i Lübeck. Man har här skäl att försvara sambandet, då namnen ligga hvarandra så nära, äfven om grammatikan måste förneka att Swert och Swarz, Sveord och Svearta sammanhänga. Men enligt det ofvan (s. 78) anmärkta sknlle nu inträffa, att för Reudingernes (Secgernes), Vithonernes och Suardonernes holsteinska stammar alldeles inga till betydelsen öfverensstämmande eponymer skulle finnas, utan endast sådana som till bokstäfverne öfverensstämde. De nu följande Hroner, Deáner (icke Danskar) och Headhoreámerne i Raumarîki föra vidare mot norden; den äkta berättelsen fortfor med Thüringarne, nemligen de nederrhenske, och Thrôvenderne d. ä. de gammalfriesiske Thrêant*), de förras grannar i nuvarande Drenthe. Huru kunde man här tänka på Wender, angelsachs. Vinedas, eller på de nordiske Trondhiemsboerne? — Men när nu Burgunderne nämnas jemte deras dåvarande konung Günther Gûdhhere, så kunde icke samme sångare göra det hvilken förr gifvit dem Gifica till konung. Han slutade sin uppräkning med Franker, Frieser och Frumtinger, dessa sista väl en obekant hjelteslägt; de båda förstnämnde sammanställas äfven hos Beovulf t. ex. 5819. Häraf följer att man icke får gifva Friesernamnet en större utsträckning i Angelsachsarnes tid än i Romarnes**).

---

*) Jfr det gammalhögtyska Wuotan, angelsachs. Vôdhen, fries. Wêda. Efter Chronic. Gottw. s. nom. äfven Thröentia; i participialbildningen har *v* bortfallit, såsom det i allmänhet sker i detta ord. Det gammalhögtyska drûên, drôên, thruoên, angelsachs. dhrôvjan pati, nära förvandt med dráwjan, drowen, drohen minari, förklarar ordet. Thrûant gammalhögtyskt nom. pr. hos Neug. Cod. Alem. n. 159 a. 806. Graff V. 244, 245.

**) Versen 70, der de nordiske Ruger Rugir, Glommer och Rumvaler (icke Romarne!) nämnas, är oäkta. Äldre är

Så äro vi nu komne till slutet af denna betraktelse. Denna sång är väl en viktig urkund och har, såsom vi tro, genom den klara och tydliga anordningen af nästan alla tyska folk vid Öster- och Nordsjön, hvilka i honom måste framträda från en tid, då folken ännu till en del innehade sina gamla hemvist, fullkomligt bekräftat Taciti uppgifter. Blott Rugerne, Turkilingerne, Herulerne o. s. v. hade utdragit, äfven en del af Langobarderne hade följt desse, de berömde (d. ä. Hrêdh-) Gotherne*) motsvarade ännu deras från sagan hemtade anslutning till denaflägsna östern. De blifva äfven i den angelsachs. sången om den heliga Helena nämnde jemte Huner och Franker.

Betraktar man deremot Beovulf huru folken hos honom framträda, så finner man lätt att det icke mera gafs någon bestämdare kännedom om deras boningsplatser. Jutar, Werner, Angler, Eóver, Myrginger nämnas icke på något ställe i hela sången. Endast några andra lösryckta data, dem vi redan begagnat oss af, hafva bibehållit sig och äro af vigt. Danskar funnos från alla himmelsstreck, Nord- Syd- Vest- och Ostdanskar, namn som förr säkert hade en bestämd tillämpning, medan allt i sången vacklade. Förklaring häröfver gifves oss af Dahlmanns anmärkningar i hans Forschungen I. 431 och Dän. Gesch. 65. Enligt de gamles, i Älfreds geografi tydligt framställda, åsigt utsträcktes norden för långt mot östern; deraf följer att Nord- och Ostdanskar, Syd- orh Vestdanskar äro ungefär detsamma. Heorot, Hrôdhgârs borg (Roeskild är enligt Saxo bygdt af Roe) nämnes, men aldrig Seeland**) eller annars något be-

---

väl det följande om Alboia. Vidare komma Saracener, Judar, Chineser, Hedningar, Greker, Ester o. s. v. Med 88:de versen fortgår den äkta sången vidare.

*) Länge bibehöll sig i norden kunskapen om dem. Deras namn blef vanställdt till Reidhgotar d. ä. Wágnsgother. Dermed beteeknade man vanligen det södra fastlandet. Snorri inskränker namnet godtyckligt till Jutland, hvilket med Gotherne icke har något att skaffa. se s. .

**) Denna ö erhöll först efter dess intagande af Danskarne sitt sköna nordiska namn Sælundr; när Herulerne bodde der hette den utan tvifvel annorlunda; Eningia? Angelsachsarne, till och med sjelfva Älfred, känna ej dess nordiska namn.

stämdare angifvet ställe. Är än Beovulf, af skäl som man kan hemta från språket hos honom, äldre än Scôpesvîdhsîdh*) i dess nu förevarande gestalt, så kan det dock ej vara tvifvelaktigt, att grundbeståndsdelarne i den sistnämnde sången sträcka sig längre tillbaka.

Så lätt sagan nu, när dess behandlare icke mera kunde betrakta händelserna och deras skådeplats på närmare håll, förlorade detta, kunde hon likväl troget bevara tilldragelsernas sammanhang med hvarandra. Grundtvig**) (icke Outzen, Kieler Blätter Bd. III. 1816) har först gissat, ehuru icke af skäl hemtade från sjelfva språket insett, att konung Hygelâc i denna sång måste vara den af frankiske annalister omtalade Chochilaich, hvilken mot år 520 angrep och plundrade Chaltnariernes (Hetvarernes) distrikt, och derefter blef slagen af Theudebert. Namnet på denne fremmande aflägsne konungason har denna saga icke känt: hon nämner blott en Friesernes hufvudman Dæghräfn (gammalhögtyska Taeraban, Taeram. Tagrabe). Hygelâcs död, hela anfallet och återtåget beskrifvas: till förloppet i full öfverensstämmelse med Gregorius från Tours, såsom Leo har visat. Beovulf Ecgtheoves son är Hygelacs Hrêdhles sons följeslagare. Han är med säkerhet en historisk person, och de tilldragelser, som äfven omtalas från norden, att han sedermera följt Hygelac, sedan Heardrede Hygelacs son stupat i en strid mot Svenskarnes konung, att Offa hade herrskat öfver Anglerne och Hrôdhgâr vid hans tid öfver Danskarne, att dennes fader varit Healfdene, och hans bröder Heorogar och Hâlga den gode, och att han byggt sig en präktig konungaborg — alla dessa tilldragelser bära i så hög grad en historisk prägel, att man lika tryggt kan upptaga dem i historien, som någon äldre underrättelse af Gregorius från Tours, Jordanes eller Paulus Diacon. Stympade och vanställda äro nästan alla underrättelser från den nordiska traditionen. Hugleikr stupar enligt Ynglingasagan mot Svenskarne, på Fyrisvall

---

*) Beovulf hör otvifvelaktigt till det 8:de århundradets första hälft, måhända till det sjunde. Men uppteckningen af Scôpesv. skall hafva skett sednare.

**) Se Dannevirke B. II. 284 ff. Han gör af Chochilaich en konung Hilac!

vid Upsala (icke i Friesland såsom Kemble misstager sig, och hvilken Ettmüller, Eddans öfversättare, icke bort eftersäga). På denne Halga den góde, Hrodhgars broder har Helgesången hos Saxo blifvit öfverflyttad, och han blir fader till Rolf Krake, Jutlands eröfrare. Kronologien instämmer härmed. Ty Hrôdhgârs syskonbarn Hrôdhvulf skulle vara den nordiske Rolfr. En Wenlerfurste Wulfgâr är vid Hrôdhgars hof. Danskarne hafva väl redan kommit till norra spetsen af Jutland, när de siste Anglerne drogo derifrån. Vi uraktlåta vidare antydningar. Händelserna måste hafva varit ganska stora och vigtiga; ty man eftersinne huru mycket massan af sednare (från och med 8:de årh.) hos Norrmännen ofantligt sig hopande sagoämnen måste öfverväxa alla tidigare tilldragelser, och derigenom äfven bringa största delen af dem i förgätenhet. Hygelacs tåg till Rhens mynning, hans och Beovulfs, Ecgtheoves sons, öde, och hvad dermed stod i sammanhang, äro de sista större historiska tilldragelserna i norden, dem den del af våra förfäder, som sist drogo derifrån, ännu åsågo. Derföre inpräglade de sig äfven så djupt i deras hågkomst. De lefde ännu på den tid, under hvilken samma rörelse, som de sjelfva fullbordat, nu förbereddes äfven bland Norrmännen. Svenskarne underlade sig snart Ganterne; i Norge utbredde sig befolkningen ständigt vidare; så äfven i Sverige norrut; Danskarne bosatte sig på Fyen och Jutland: så började Norrmannatågen i 8:de århundradet på samma vägar som de ingævoniske stammarne hade utvisat, der dessa stammar nu sjelfva sväfvade i mycken fara; dock försvarade de sig, ehuruväl med svårighet.

Af de angränsande Svenskarnes fortfarande kamp mot Hygelacs och Beovulfs rike följer att dessas folk i sången kallade Geátas, blott kunde vara de nordiske Gautar, goth. Gáutôs, Proc. Γαυτοί, Kôzon*), och grammatikan fordrar äfven identiteten af Geátas och Gautar. Ettmüller har man att tacka för denna upplysning.

Men nu blir mycket om Beovulf berättadt, som väl icke är några historiskt sanna bedrifter, men likväl tyd-

---

*) Måste väl åtskiljas från fasta landets Gothones Γυττο-νες, goth. Gutans, gammalhögtyska Kozon.

ligen visar, att vi i denna sång hafva en nationalhjelte framför oss. Inseende detta hade den engelske utgifvaren Kemble försökt att uppvisa identiteten af Geáter och Angler. Leo, fästande sig dervid att konung Älfred i sin öfversättning af Beda ständigt kallar Jutarne*) för Geátas, förmodade att sångens hjeltar tillhörde denna tyska stam**). Konung Älfred kallade väl Giótas så, emedan

*) Angelsachs. Jótas, Eótas, Ytas, äfven Giótas, såsom man på angelsachsiska i stället för jung äfven sade geong, och i stället för jond geond (nedertyska gönd). Formen Giotas plägar man i Danmark nyttja för att alldeles göra Jutarne till Gother. Man borde dock ändtligen lemna denna, alla underrättelser och språklagar motsägande mening.

**) Jag nödgas äfven här afvika från författarens åsigt; mig synas Geátas hos Beovulf blott kunna vara Jutarne. För att tydligt visa detta, måste jag analysera hela sången; men här nöjer jag mig med att hänvisa på några hufvudmomenter. Hygelac är en Geáte, men i de frankiska källorna kallas han rex Danorum, en benämning, som aldrig kunde blifva brukad om någon furste hos de svenske Gotherne, men väl om en hos de sedermera af Danskarne kufvade och daniserade Jutarne. Hans tåg och färder äro alla rigtade mot vestern, der vi i alla tider finna vår halfös invånare, men aldrig skandinaviska Gother eller Svenskar; icke heller under de sednare Norrmannatågen hafva desse tagit någon del i rörelserna utåt Europas vestra kuster. Efter Beovulfs fall hotas Geáterne af Frieser och Franker (2918); hvilket väl icke kan lämpas på de nordiske Gotherne? Det säges om Geáterne Beovulf och Hygelac, liksom om Offa Anglernes furste och Hrodgar Danskarnes konung, att de herrskade mellan de båda hafven (v. 869, 1971 Ettm.), hvarföre det äfven på andra ställen står "in Scedelandum", "in Scedenigge." Taga vi desse för Jutar, så finnes härvid icke något skäl att tänka på den norra halfön, utan säkert menas vårt land och de närbelägna öarne, dem verkligen tvenne haf åtskilja i en helt annan mening än dessa (s. 146 anm.). Väl stå Geátas äfven med Danskar och Svenskar i förbindelse; likväl förklarar sig detta lättare om Jutarne än om de nordiske Gotherne; men med desse kämpade de till sjös, v. 2477 etc. enligt Ettmüllers öfversättning:

Da kam Schwertes Schwand Swéen und Geáten
Uebers weite Wasser Wuthkampf gemeinsam. —
Die Frommen, Frischherzigen Frieden nicht wollten
Uebers Haff hin halten, sondern bei Hreosnabeorh
Ingrimmen Anfall oft sie thaten.

Således kommo Svenskarne sjövägen, vid hafvet låg Geáternes borg (jfr v. 1959), och i v. 2957 vika Svenskarne tillbaka till stranden, och man ser att de kommit äfver hafvet. Således kan här icke talas om strider mellan de öfverallt till

han blott kände Geátas såsom ett ostligt boende folk; i alla fall likväl ett misstag. Latinske skriftställare benämnde Jutarne Giótas äfven Gother, emedan man om dem ingenting vidare kände, men hvilket är likaså falskt, som om man skulle kalla Danskarne Daci; och Gotherne Geter. Hade Ettmüller riktigt urskiljt detta folk, så hade det nu äfven varit hans pligt att tydligen uppvisa huru grundämnet dock är helt och hållet nationelt.

Det gafs redan före den historiske en mytisk Beovulf, äfven kallad Beovine eller Beov, som icke i snart sagdt någon angelsachsisk genealogi saknas bland Wodans förfäder, Denne, Scildes son, Sceáfs sonson, omtalas i korthet i vår sång, utan att något synnerligt om honom förtäljes. Men han var fordom en gudomlig hjelte: handskrifna underrättelser hos Kemble Beov. II. VIII förmäla om honom att han varit fader till Cininicus (l. Cyninc, de langobardiske Guninger*), enligt Leo s. 53), Gothus, Jutus, Svethedus, Dacus, Wandalus, Gethus (l. Geátus), Fresus, och till Sachsare, Angler och Norskar; och således till alla tyska folk vid Öster- och Nordsjön. I norden och hos de öfriga folken vet man intet om honom. Man tyckes der knapt hafva känt den dunkla mytiska föreställning, som ligger till grund för hans namn, (Beovulf är egentligen Bi-ulf, Hackspett, Picus, hvilken fogel äfven i den gammalitaliska sagan innehar en viss betydelse). Men vore det förkortade Beov lika med beó apis, så motsvarades det af Saxos Humblus, fader till

lands sammangränsande Svenskarne och Gotherne. Geáternes kuster nämnas v. 1926 och på andra ställen. Då Beovulf dött, uppkastade hans folk en hög åt honom, som vida kunde ses af sjöfarande (v. 3158). Detta betecknar tydligen de deromkring vid kusterna boende Jutarne. Att Älfred kallar Jutarne Geátas, synes mig icke heller utan betydelse; att namnet härrörde blott från afskrifvarne, såsom Ettmüller vill, kan icke ådagaläggas, och att Älfred i hvarje hänseende misstog sig, är lättare sagdt än bevisadt. Älfred kunde med skäl bruka detta namn om Jutarne, när detta folk redan i Angelsachsarnes gamla sagor och sånger dermed betecknades. Att sångaren, när han först tog namnet i denna mening, misstog sig och förvexlade beslägtade former, och att namnet åtminstone icke kan bevisa att Jutarne nu äro verkliga Gother, Geátas, detta allt förstås af sig sjelft. (Anm. af G. Waitz).

*) Se rörande läsarten min deutsche Verfassungsgeschichte 1. p. 164 n. 1. (Anm. af G. Waitz).

Dan och Angul; det är det gammalhögtyska humpal apis. Sålunda måste Beovulf varit fullt nationel endast hos stammarne på halfön, Från honom gingo myterne öfver på den historiske Beovulf, Ecgtheoves son, och fästade sig vid de sista minnena, som Angelsachsarne förde med sig från sitt gamla hemvist. Detta var så mycket möjligare, som Beovulf Ecgtheoves son, var en Gaute i Scedenige, hvarest Beóvulf, Sceáfs sonson, enligt den gamla myten skulle varit född. Samma fenomen visar sig på hvarje blad af det tyska epos.

Det var Beovulf, den gudomlige hjelten, som i sin ungdom under vintern samm långa dagar öfver hafvet och ränsade det från odjur, det var han, som i blomman af sin styrka bekämpade Grendel (gammalhögtyska Krintil d. ä. liksom det nordiska Loki pessulus och djefvulens helfvetesregel), en ond ande, som bodde í kärr och djupt vatten (Fifelcyn se s. 69), som under natt och töcken främträder och ödelägger menniskors hus och mördar de sofvande. Beovulf dödar honom icke blott, han störtar sig äfven i djupet och tillintetgör under en lång kamp i kärret djefvulens moder. En eldsdrake kommer ned från luften och förhärjar grödor och boningar: hjelten ställer sig honom emot, dödar honom, men faller sjelf förtärd af eldsgiftet. På samma sätt som vid Herkulis sida, stod äfven vid hans en trogen tjenare. Den langobardiska sagan om Otnit har i sin sista del slägttycke härmed. Hans lefnad omfattar vintertiden ända till sommarhettan.

I Eiderstedt, på flera ställen i Ditmarschen, i Elbens marschtrakter, i östra Holstein, och möjligen äfven annorstädes fortlefver än i dag en del af denna myt, Grendel, visserligen på ett besynnerligt sätt vanställer, men likväl i stånd att göra densamma för oss begriplig. Man berättar, att djefvulen eller en förbannad ande, en gast o. s. v. gjorde ett hus så osäkert, att ingen kunde uthärda deri; ändtligen infinner sig en klok man eller predikare, besvärjer och bortdrifver honom långt ut på hafvet — så i Marschlandet — eller i ett kärr eller djupt vatten. Men ständigt sökte den elake anden att åter tränga tillbaka till fördämningen eller till den holme, der huset står, och snart skulle den förra nedstörta eller den sednare bestigas, om det blott förunnats honom att

hvart sjunde år göra ett tuppfjät. Sedan skall han aldrig mer låta bortdrifva sig, och den förra boningen är hans*). Häruti visar sig tydligen hos Marschlandets invånare en personificerande åskådning af den mot fördämningar och höjder påträngande floden. Men huru mycket tryggare man nu känner sig, synes af den komiska uppfattningen i många variationer. Förr än hvarken diken eller dammar skyddade, måste föreställningen hafva skapat så mycket fruktansvärdare gestalter. När jätten Grendel lefde inom landet i kärr eller sjöar, så kunde han, en gång blefven person, äfven här lätt gälla för en dennes skadliga kraft. Vid Limfiord ligger ett Grinderslev (Grindili reliquiæ?), Grimsnis i Schleswig kunde äfven fordom hafva antydt hans namn. I Thüringen Grintilaha, Schannat n. 550 a. 910. Emedan Beovulf var en gudomlig nationalhjelte, sökte vi redan ofvan med skäl efter orter på vår halfö, som kunde i något hänseende ansluta sig till honom. Eljest bör man vakta sig för tydningar om Hräfnavudu, Hronesnäs, Arastein, Frekastein o. s. v. såsom de förekomma i den nordiska och angelsachsiska och öfverhufvud i den tyska poesien. Det är en fruktlös möda att eftersöka dem: det är blott poetiska uttryck. Jac. Grimm, Andreas und Elene, förordet. — Beovulf var ingen gud; ty vi känna hans ungdom, hans förnämsta bragd och hans död. Men hvarje hjelte är blott ett serskildt framträdande af en gud, med hvilken han anses jemngod: han är en gud, som fästat sig vid ett bestämdt land och en bestämd tid, och endast der har sin betydelse, icke herrskande i alla tider och öfver alla länder. Enligt denna myts förklaring om åskans gud, hvarför vi ha att tacka Uhland, kan det väl icke vara tvifvelaktigt, att Beovulf, skördarnes och menniskornas skyddande hjelte, är en denne guds ställesföreträdare. Detta kan han vara, utan att derföre behöfva vara gudens son. Bådas bragder äro med hvarandra jemnförliga. Norden känner ingen mot ström och storm kämpande Thórr: men väl måste vår tyska forntid känt honom. I en nederrhensk saga står sednare

---

*) Dessa äro de betydelsefulla grunddragen. Denna märkvärdiga tradition skall jag i min om någon tid utkommande Samling af våra Sagor meddela i flera variationer.

i Thunars ställe den mäktige eldsandande Dieterich från Bern. Denne kämpar med jätten Uogo eller Ecke, nordens gamle Ögir, och med hans broder stormjätten Fasolt, se s. 69, och öfvervinner dem efter en lång strid. Så kunde fordom blott Thunar skydda de arma på ensliga kullar boende marschinvånarnes åkerfält och boningar emot de med storm och blåst anstörtande flodsvallen.

Det var blott vår afsigt att gifva en öfversigt af de nyare forskningarnes tillförlitliga resultater. Vi hafva icke kunnat det, utan att på samma gång frambringa ett eget. Måtte blott detta icke lända till läsarens missbelåtenhet och vetenskapens skada! Vi hafva försökt att ur sagorna och mångfaldiga andra lemningar vinna ett historiskt och etnografiskt rigtigt resultat. Så skall tomheten i vår forntid försvinna, dess bild blifva bestämdare och en stum tid skall tala för dem som företrädesvis kalla sig de gamles söner. Blott ett enkelt framläggande af sammanhanget var vid underrättelsernas stora splittring och åsigternas förvirring icke möjligt; genom forskningar och undersökningar måste vi fortgå. Vi trodde ändtligen att vi icke borde innehålla med en öfverblick öfver hvad våra förfäder diktade och trodde; vi kunde det icke en gång. Tilläfventyrs skall det blifva möjligt att på samma sätt äfven betrakta den näst följande tiden, och tillägga mycket här förbigånget. Den gamla tiden får icke vara oss fremmande; ty den var en kraftfull och oförskräckt tid.

INNEHÅLL.

Pris .... 24 sk. b:ko.